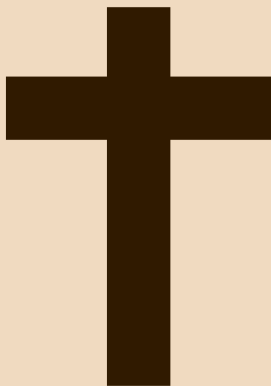

Magtubu d n  M r 

Somrai: Magtubu d n  M r  (New Testament+)

Magtubu dənê Mǎĩ

Somrai: Magtubu dənê Mǎĩ (New Testament+)

copyright © 2020 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Somrai)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022

709a9ed4-78c1-5393-bf98-819ac0f1bbbc

Contents

Markø	1
Epes	57
Jak	69

Maana dənê Jesu duwa də Markə jangədə Magtubu də ka dwarzə

Markə da, i woni gərsê gwale gənê Jesu duwa nê mwaj dii sər gun day bêdê, me anji al giyê nañ i gə paja nê nê Jesu duwa nê Pol day gə Piyer. I Piyer me wayəw gwale di me, anji jangəw nəm dədə. Janga duwa di da, ərmê duwa nañ i nare nê kəretiye nê gəndəgə i nare nê Juwib bêdê dədəgəlê. Markə gwale duwa gə wayəw pii da, way dara Jesu ba i Măřĩ gorəndəw, me gəl dara Jesu ba ur nare ba 'wacnana kalang ba i wi mo di bêdê. (1.1–8.26) Anji 'ogə səw duwa gang ba i «Gun gorəndəw».

Markə di gəl Jesu dwana duwa, way ba Jesu ba so nare nê i mwom daa me, 'yor dundi də acne bam nare sədəgəlê me, al mani nê daña me, way gwale gə dwana me ca. (1.14–8.31) Jesu waygə woni gərsê gwale duwa baa ha gəlê dəriñ me baa ha mara nəm, me cendi 'ocñ gwale gə ta di gəndəw bêdê (8.31–10.52).

Ərə, Markə way gwale gənê Jesu duwa gə ha gər nəm managə Jursalem me nare yəw nəm sədəgəlê ladə, cor gechide nê nê nare nê Juwib day ələw. Gə bengəw babəřəw daa habda gə dagəla səwê me, anji mar me, anji dəm daa munə-lê. Made dənê Jesu me dəmê duwa gə daa munə-lê me gəl daa pədeñ-yê dara anji ba i Măřĩ gorəndəw 'yang (chapitəre 11-16).

Berni dənê Jă Batis duwa

(Matiyê 3.1-12; Luk 3.1-9; Jă 1.19-28)

¹⁻² *Dwaynandə Nō də lade dənê Jesu Kris gənê Măřĩ gorəndəw duwa di. Mani di diy gəniñ i ya aba cəmê Măřĩ bəw gə Esayi ba jangə nəm gə gwale day managə magtubulê pii de: *Măřĩ wayəw gorəndəw ba da:*

«Doy, nê ha giyê paja ni mən pii dərê mê

*dara waynagə nare ba mê haralê.**

³ *Paja gə ta di i gun gaba swaya berni*

managə dən dwarzəlê ba da:

Aba ciri gə Măřĩ haralê!

Dangəřənaw bərmê,

kaləw a inê təba!»†

* 1:1-2 1.1-2 Malachi 3.1 † 1:3 1.3 Esayi (Esaie) 40.3

⁴ Gun gə ta di i Jã gaba alagə nare batem. Anji ha bam asəgə nare berni ba da: «Kalna acna dan di bam, me hane 'ywana Mǎřĩ me kalna nê alang batem. I yande do me Mǎřĩ ha kala dusəw həlala acna dan dəwê sən.» ⁵ Nare pad nê wama gə Jude-yê me nê ciri də geche də Jursalem-mê me dəmê iche 'yo Jã. Cendi piy acna day daa Mǎřĩ dərêwê do me Jã algə batem managə kuray gə Jurde-yê sən. ⁶ Me Jã di da, i gun gə hurê i barge gə gə dangəxəw i gə wudiŋ nê nê jambal, me anji ma wamdaw i gə gare gə kwaya me wom i səba me dumbə me. ⁷ Anji asəgə nare berni waygə ba da: «Tarənê da, gun gə dang gə dwana duwa dəy də ni bam haralê. Gun gə ta di i gə geche gə əndi da, nê neyem gaba dama dərêwê alaw kwaynani bêdê‡. ⁸ Əndi da, nê alang batem i gə nimi, me anji duwa da, gəra ha alang batem i gə Dundi dənê Mǎřĩ duwa.»

Jã Batis aləw Jesu batem
(Matiyê 3.13-17; Luk 3.21-22)

⁹ Wala gə ta-lê da, Jesu swa managə ciri də Najared də i wama gə Galile-yê, me gəra 'yo Jã Batis managə kuray gə Jurde-yê, me Jã aləw nəm gə batem. ¹⁰ Managə Jesu ilê dəmêlê daa nimi-yê da, anji yêr siyaya gə daa tiŋêr bam. Dang kaw, anji yêr Dundi dənê Mǎřĩ duwa hara chə dəwê wun ya kogêl de. ¹¹ Gwale nəmə daa siyaya dalawê ba da: «Əjəm da, mê i gorəndən. Dusən urəm naŋe, me sən 'yolən dəmê me ca.»

Sidan gərsə Jesu
(Matiyê 4.1-11; Luk 4.1-13)

¹² Mana gə ta-lê dog da, Dundi dənê Mǎřĩ duwa nogə Jesu gəndəw ha nəm bam dən dwaɾə-lê. ¹³ Anji dam mana gə ta-lê bəraa al wala gəniŋ wodə me Sidan gərsəw nəm lê. Anji dam i mwagne nê bam dwaɾagəlê me Paja nê nê Mǎřĩ duwa nê daa gaməw cendi.

Jesu waygə nare Nõ də lade
(Matiyê 4.12-17; Luk 4.14-15)

¹⁴ Wala mən dang da, gə yə Jã Batis asəw dange-yê. § Mwom da, Jesu cwara hara managə wama gə Galile-yê. Anji waygə nare Nõ də lade dənê Mǎřĩ duwa me way: ¹⁵ «Wala gə Mǎřĩ ərməw di, yala neyem dəm. Wala duwa gaba lama

‡ 1:7 1.7 nê neyem gaba dama dərêwê alaw kwaynani bêdê Managə magtubu dənê Mǎřĩ duwa də gə jangədə pii gə bii gə gərek da, gə jangəw i mana gə ka-lê: nê neyem gaba niɾêw gəbande bam gədawê bêdê. Wala gə ta-lê nare nê Juwib day-ê da, niɾêw gə gun gəbande bam gədawê da, i giyə gənê kwaya duwa. § 1:14 1.14 Yarna gwale gənê dange dənê Jã Batis duwa managə Markə 6.14-29.

dwãrĩ di yala ib dəm. Yande da, kalna acña dan di bam me hane 'ywana Mãrĩ, me kalna dusərêng managə Nõ də lade-yê.»

*Jesu 'ogə nare wodə
(Matiyê 4.18-22; Luk 5.1-11)*

¹⁶ Wala mən da, Jesu ha managə kuray gə bəle gə Galile bəwê cab, cab, cab. Anji 'yo nê Simō day gə chendəw gə Andəre nê i woni urê goche, cendi ilê jaa law day managə kuray dalawê. ¹⁷ Jesu waygə ba da: «Kalna kanja gə goche di di, me hane pamna tarən, kal nê cwang woni kanjan nare.» ¹⁸ Mana gə ta-lê dog me cendi bo law day di dodê me pam tarəw.

¹⁹ Managə cendi ha chidə pii hiñe da, Jesu yêr nê Jak day gə chendəw gə Jã, nê i Jebede dəndaw. Cendi dam ilê dangəra law day-ê managə bərwa day dalawê. ²⁰ Ərə, Jesu 'ogəgə me cendi swa kala abragə gə Jebede day gə woni wagəlê urəlê di bam bərwa dalawê, me cendi pam tarəw.

*Jesu 'yor dundi də acñe bam
(Luk 4.31-37)*

²¹ Ərə Jesu day gə nare nê anji dee 'wagagə gərgə managə ciri də Kapernom. Managə wala gaba bwa gwayni-yê da, Jesu gandə kulə gaba amsa Mãrĩ gənê nare nê Juwib day-ê me anji gəlgə nare gwale gənê Mãrĩ duwa. ²² Gəlê duwa gə mani di 'yagə ərmə nañe, dara i gə dwana, wundêr gə gəlê gənê nare woni gəlê bii gə 'woo gənê Moyis duwa di bêdê.

²³ Managə nare nê ilê kulê dwaya gwale gənê Jesu lê di da, gun mən gə i gə dundi də acñe widəbəw kaw ilê dwaregəlê me. Gun gə ta di sojə marjaw daa nañ way ba: ²⁴ «Jesu gə Najared, mê ur i na sədêninê mo? Mê hara dara meyendanin bam mo? Əndi da, nê 'ocñəme: Mê i Gun gə lade gə Mãrĩ giyê di!» ²⁵ Ərə, Jesu əriñ dundi də acñe me waydə ba da: «Desə bii daa me gandə bam abe di səwê dəm!» ²⁶ Mwom da, dundi də acñe di gəgədə abe daa gə dwana, soy daa nañ me kal sədə gandə nəm bam abe səwê sən. ²⁷ Nare nê ilê kulê pad di da, laña algə dara mani di 'yagə ərmê, me urbə sədêgə ba da: «Mani nê alal ka di da, i nê man yande mo? Gun gə ka di da, gəlnđə duwa i mani nê dərway me i gə dwana me ca! Dundi də acñe kaw, anji waydə gwale me tandi doy gwale bəwê!» ²⁸ I ta di me nare ilê waya Jesu gwale duwa managə wama gə Galile-yê pad kalang yande.

*Jesu so Simō nwaw daa
(Matiyê 8.14-15; Luk 4.38-39)*

²⁹ Managø Jesu swa kulə gaba amsa Mǎřĩ-yê da, anji dægø daa ced ha kərê nê Simō day gø Andəre-yê. Jak day gø Jǎ kaw ilê gandəw me. ³⁰ Managø kərê di da, Simō nwaw də idə yaw diyamo di ilê dodê mwom, sədə ur̥əle. Gə wayəw Jesu gwale dərə. ³¹ Ərə Jesu ha 'ywadə. Anji yə əsədə, kaldə so daa, me tandi sədə gə ur̥e di chə dodê me tandi so algə məjəni me ca.

Jesu so nare nê woməre daa
(Matiyê 8.16-17; Luk 4.40-41)

³² Gə turgə bədə, managø dawa dɔndə bam dəm da, wala gaba bwa gwaynigənəJuwibday di kaw 'yeŋe dəm. Mwom da, gə layaw Jesu nare nê i gə mwom gə jiga jiga pad hara nəm, me nare nê dundi də acŋe gəlgə dərêgə pad me ca. ³³ Nare pad nê ciri də Kapernom-mê hara dayar gərə naŋ managø ciri dənê Simō bədê. ³⁴ Jesu so narje naŋ nê i gə mwom gə jiga jiga di daa me 'yorgə nare naŋ dundi də acŋe di bam sədêgəlê me ca. Anji əmdə dundi də acŋe waya gə gwale bam, dara tandi 'ocŋəw ba i Dole gə Mǎřĩ biyêw gə Kris di.

Jesu so kal Kapernom
(Luk 4.42-44)

³⁵ Sanga gə manapər, mana wor ur̥iŋe sələm sən da, Jesu so gandə ha bam mənaw, me anji dam amsə gə Mǎřĩ-yê. ³⁶ Simō day gə kwandaw moso sogə hargə kanjaw daa kalang. ³⁷ Managø cendi gər ha 'ywaw mwom da, wayəw ba da: «Cware bi! Nare nê pad di ilê kanjammê.» ³⁸ Me Jesu cogə lê diyê waygə ba da: «Nê cor bədê; me hane, dê harang managø ciri də bam tulin̄-yê tulin̄-yê, dara kal nê ha wayagə nare Nō də lade di me ca. I dara yande bag me nê hara nəm.» ³⁹ Ərə cendi ha managø ciri də wama gə Galile-yê mən mən pad. Anji waygə gə nare Nō də lade di managø kuləli day woni amsa Mǎřĩ-yê me, 'yorgə nare dundi də acŋe di bam sədêgəlê me ca.

Jesu sərəw abe cagəm bam səwê
(Matiyê 8.1-4; Luk 5.12-16)

⁴⁰ Wala gə mən gə dʌngə da, gun mən gə cagəm aləw hara Jesu dərêwê ib. Anji piy gubərêw dodê dərêwê me amsəw ba da: «Mê urnəle da, sərən cagəm ni di bam me mē cwan i gun gə lade.» ⁴¹ Jesu yêr ŋagəni duwa me u əsəw yêê bəl gə aba cagəm di me wayəw ba da: «Nê ure. Caga da, cagəm dəma di sərənê bam səmê, me nê com gun gə lade dəm.» ⁴² Mana gə ta-lê dog me mwom gə cagəm di sərə bam gun di səwê, anji cor gun gə lade dəm. ⁴³⁻⁴⁴ Ərə Jesu yêê abe di

suməw naŋe me wayəw ba da: «Cəməw gun daa bêdê! Me ha gəlêw aba bwasa Măřĩ səm me mê ha ala sarga də bii gə 'woo gənê Moyis duwa ərməw dara mwom gə cagəm di. I yande do me, nare pad kaw ha 'wacŋa dara cagəm dəma di ba sərə i bam dəm, me ba mê cor i gun gə lade di sən.»⁴⁵ Ərə, abe di so ha me ha cəmdêgə nare gwale di daa pəgĩŋ yag yag me nare pad kaw 'ocŋ mani nê gə alaw gandagə di me ca. I dara yande di me Jesu ur gaba gəlê gə səw daa bam managə ciri-yê bêdê. Ərə, anji dam nəm tuliŋ-yê bam dən dwařə-lê me, nare nê swa ciri day-ê jiga jiga kaw hara 'yow nəm.

2

*Jesu so gun gə řegədəw daa
(Matyê 9.1-8; Luk 5.17-26)*

¹ Managə Jesu ala wala bani bam di mwom da, anji swa cwara hara managə ciri də Kapernom bi. Me managə nare 'ocŋ dara anji ba yalalê kərê da, ² nare hara dayar gərə naŋ kərê me ciri bədê iche me kaw, mana gaba dama yengə daa. Me Jesu waygə gwale gənê Măřĩ duwa. ³ Mwom da, narje nê dang sədêgə wodə dəbala gun gə řegədəw hara nəm dara gəlêw gandəw. ⁴ Me cendi 'yo bərmê gaba hara gəlêw gandəw Jesu di bəřĩŋ bêdê, dara narje di gərə naŋe. Yande da, cendi nagə daa kulə dəwê me bəlbə kulə di dəw bam me kal gubu me nol gə aba mwom di gə gəsa duwa gə 'ya suwar ha asaw nəm Jesu dərêwê. ⁵ Mana gə ta-lê da, Jesu di yêr nare nê ta di kala day gə dusərêgə dəwê mwom da, anji wayəw abe gə řegədəw di ba da: «Jan mache, nê biyêŋ acŋa dəma di bam dəm.»*

⁶ Managə narje dwařagəlê di da, woni gəlê bii gə 'woo gənê Moyis duwa kaw dam ilê me. Managə ba gə doy gwale gənê Jesu duwa gə ta di mwom da, cendi ərəmdə gwale dusərêgəlê me wajə ba da: ⁷ «Gun gə ka di way gwale ya ba i Măřĩ de dana mo? Anji al i Măřĩ mêng ta bêdê mo? Gun mən neyem gaba biyêw gə jaw gun acŋa duwa bam bêdê, i Măřĩ mən tenene me neyem biyêw gun acŋa duwa bam!»⁸ Jesu di da 'ocŋ ərmê day di com me waygə ba da: «I dana me anê ərəm ya ta de mo?»⁹ Wayaw gə gun gə řegədəw «Nê biyêŋ acŋa dəma di bam dəm», labaa «So daa, me u gəsa dəma daa, ha nəm», i gwale gə woy me wom naŋ mo?¹⁰ Laba da, nê ur dara anê ba 'wacŋana dara əndi gə Gun gorəndəw di, nê i gə dwana də idə biyêgə nare nê sənə

* 2:5 2.5 Jan mache, nê biyêŋ acŋa dəma di bam dəm. Mana gə ta-lê da, anji 'yo labiya bêdê sən. Yarna Markə 2.11-12.

dədə acña day bam di le. *Yande da, nê ha ala mani nê anê yêrgə ba wom nanə di.*» Me anji wayəw abe gə ɾegədəw di ba da: ¹¹ «Nê wayəm əndi: So daa, u gəsa dəma daa əsəmê, me cor ha ulay dəma-lê dəm!» ¹² Mana gə ta-lê dog, abe gə ɾegədəw di so daa cud nare dərêgəlê, u gəsa duwa me ha yaa nəm ulay. Əɾə, narje pad nê yêr abe gə ɾegədəw di haralê yaa da, laña algə me cendi 'ogə Mǎrǐ suməw way ba da: «Laba da, dê yarang mani nê dii mən kaw dê yêrgə bêdê səñ di dəm. *Mǎrǐ da, i geche anju 'yang!*»

Jesu 'ogə Lebi ba hane pamna tarəw
(*Matiyə 9.9-13; Luk 5.27-32*)

¹³ Targinɟ dang da, Jesu cwara hara kuray gə bəle gə Galile-yê. Nare nê gəɾe hara 'yow me anji gəlgə gwale gənê Mǎrǐ duwa. ¹⁴ Managə anji ilê haralê da, yêr Lebi gənê Alpe gorəndəw dam lê mana duwa gaba salaw dole gə geche gə Rom mani-yê, me anji wayəw Lebi ba da: «So daa, hare, pam tarən!» Me Lebi so daa me pam tarəw. ¹⁵ Targinɟ dang Jesu ilê wama mani managə kərê nê Lebi-yê, me woni gərsê gwale duwa me nare nê dang nañ wom gandəw mani mən. I nare woni salaw dole gə geche gə Rom mani me nare nê dang woni ala acña me. Cendi pam Jesu gə gəɾê nañ. ¹⁶ Mwom da, nare nê yab woni gəlê bii gə 'woo gənê Moyis duwa ilê. Cendi i nare nənê nare nê gə 'ogəgə Parise. Managə cendi yêr Jesu wama gə mani-yê gə nare woni salaw dole gə Rom mani, me nare nê dang woni ala acña me da, cendi waygə woni gərsê gwale gənê Jesu duwa ba da: «Aba ciri dan wom gə nare woni salaw dole gə Rom mani me nare woni ala acña nê dang mən me, dana mo?» ¹⁷ Managə Jesu doy gwale day di mwom da, anji waygə ba da: «Nare nê i mwom bêdê da, cendi ur dogtêr bêdê. I nare nê i mwom me ur dogtêr cendi. Əndi da, nê hara 'ogə i nare nê 'ocñ dara ba gə i woni ala acña. Me nare nê *əram ba gə i nê təba Mǎrǐ dərêwê* da, nê hara 'ogəgə i cendi bêdê.»

Gəlê gənê Jesu duwa da bamar gə gəlê gə bəg bêdê
(*Matiyə 9.14-17; Luk 5.33-39*)

¹⁸ Wala mən, woni gərsê gwale gənê Jǎ Batis duwa me nare nê gə 'ogəgə Parise me ilê 'woo asyam-ê. Mwom da, nare hara ur Jesu ba da: «Woni gərsê gwale gənê Jǎ Batis me woni gərsê gwale gənê nare nê Parise day me ilê 'woo asyam-ê, me əjəm da, woni gərsê gwale dəma u day bêdê, dana mo?» ¹⁹ Mwom da, Jesu cogə lê diyê *gə gwale gə diri* ba da: «I man me aba ala diyamdrani kwandaw moso ha 'woo asyam managə anji kaw ilê gandagə me mo? Managə

añji ilê gandagə səñ da, cendi ha 'woo asyam bêdê. ²⁰ Me wala gə dang mən haralê. Wala gə ta di, gə ha biyê aba diyamdrani hara gandəw. Do me, cendi ha 'woo asyam səñ.»

²¹ *Anji waygə gwale gə diri dang ba da:* «Gun mən ha 'woo barge gə dərway bəw dara asa gə mabəla managə barge gə marənge-yê bêdê. Dara barge gə dərway di, ha chawa gə marənge dwaya gə pii di bam. ²² Me gun mən kaw ha bwa gani gə dərway gə ilê sugədê-lê managə dējili gə marənge-yê bêdê me ca[†], dara gani gə ilê sugədê-lê di ha chawa dējili gə marənge di bam bəriñ. Gani di me dējili di me ha bwaw i gun di səw. Me ladni duwa da, gə bo gani gə ilê sugədê-lê managə dējili gə dərway-ê.»

Jesu i aba ciri gənê wala gaba bwa gwayni di
(*Matiyê 12.1-8; Luk 6.1-5*)

²³ Wala mən gə i wala gaba bwa gwayni gənê Juwib day, Jesu day gə nê woni gərsê gwale duwa cilang dage nê geme. Woni gərsê gwale duwa, managə ilê haragəlê da, cendi ar geme dəw wom. ²⁴ Ərə, nare nê Parise wayəw Jesu da: «Yêr! Woni gərsê gwale dəma ilê ala i na yande mo? I mani nê bii ənda gə 'woo əm bam wala gaba bwa gwayni-yê!» ²⁵ Mwom da, Jesu cogə lê diyê: «Anê asə mani nê Dabid algə di managə Magtubu dənê Mări-yê bêdê mo? Wala mən, añji cherni aləw me, nare duwa nê ilê gandəw kaw, cherni algə me ca. Mani day nê wama ilê bêdê. ²⁶ Anji gandə kulə gənê Mări-yê. I aliya gə Abiyatar i geche gənê woni bwasa Mări day. Dabid wom mapa gə gə chəgədəw Mări me 'yagə nare duwa di me ca.‡ Bag da, bii ənda gə 'woo-lê da, i woni bwasa Mări wom cendi mərə. *Me Dabid al i acña bəddê.*» ²⁷ Me Jesu waygə dang ba da: «Mări al wala gaba bwa gwayni di dara wagə gə nare-yê, me añji al wala gaba bwa gwayni di dara 'yagə gə nare wamani bêdê. ²⁸ I dara yande me əndi gə Gun gorəndəw di, wala gaba bwa gwayni di kaw, nê i aba ciri duwa əndi.»

3

Jesu so gun gə əsəw mar bam daa
(*Matiyê 12.9-14; Luk 6.6-11*)

¹ Targin dang da, Jesu cor gandə managə kulə gaba amsa Mări gənê nare nê Juwib day-ê. Gun gə əsəw mar bam ilê me. ² Nare nê gə 'ogəgə Parise kaw ilê, cendi ur ba gə aləw

† 2:22 2.22 Dējili i gare gə dələbə gaba bwa gani ya gugəlê ta de. ‡ 2:26 2.26 Yarna maana dənê Dabid duwa də way dara mapa gə chəgədəw Mări managə magtubu dənê Samiyel də dii mən 21.1-7.

Jesu gwale dəwê, yande da, cendi asə angal day yêrgə gə Jesu dara gaba anju ba ha swa aba mwom di daa wala gaba bwa gwayni-yê mo. ³ Ərə Jesu wayəw abe gə əsêw mar bam di ba da: «So dəbə daa nare dwaɾagəlê!» ⁴ Me ur nare di ba da: «Wala gaba bwa gwayni-yê da, bii gə 'woo ənda ur dara ba mê alna i mani nê lade, labaa nê acne mo? Dara ba mê bəlnê gun daa, labaa ba mê 'yanaw bam mo?» Me gun mən kaw aləw gwale lê diyê bêdê. ⁵ Mwom da, Jesu cor yêrgə pad day-ê gə maņa, me səw kaw 'yoləw dədêgəlê bêdê dara nare nê ta di dədêgə woy naņe. Mwom da, anji wayəw abe di ba da: «Yê əsəm dodê!», me anji yêê əsêw dodê. Mana gə ta-lê dog da, anji 'yo labiya. ⁶ Me nare nê Parise di dəmêgə iche, hargə kalang 'ywa nare nê nê dole gə Erod dara ba gə ha ala i man dara 'yaa gə Jesu mo?

Nare nê gəre hara 'yo Jesu

⁷ Dang bi, Jesu day gə nê woni gərsê gwale duwa hargə gər managə kuray gə bəle gə Galile bəwê. Nare naņ paməw tarəwê. Nare nê gəre nê ta di dwaɾagəlê da, nê yab swa i wama gə Galile-yê, me nê yab bi da, swa i wama gə Jude-yê ⁸ me i ciri də geche də Jursalem-mê, me nê yab swa i wama gə Idume-yê, me nê yab dang i nê swa gangêr gənê kuray gə Jurde-yê, me nê yab da, swa i ciri də Tiir me Sidō me tulbêdê-lê. Managə cendi doy mani nê Jesu algə di da, cendi haragə pad dara yara gə dərêgə.

⁹ Managə Jesu yêr narje di gəre naņ da, anji waygə woni gərsê gwale duwa ba da: «Unən bərwa hane nəm, dara kal nare di dərbənê nê bêdê.» ¹⁰ Anji way yande dara managə anji dee swa nare nê mwom naņ daa pii da, nare pad nê mwom jiga jiga ilê gəlêgə dərêgəlê da, 'yoləm dara ba gə hara səwê ib ba gə bəlbə səw. ¹¹ Managə nare nê dundi dê acne algə kaw ba gə yêr Jesu mwom da, dundi də acne di nogəgə me cendi piy gubêrêgə dodê dərêwê me sojə marjagə daa way ba: «Əjəm, mê i Māri gorəndəw!» ¹² Me anji əriņ dundi də acne əmdə waya gə nare ba i Māri gorəndəw di bam.

Jesu anjər paja duwa nê mwaj dii sər (Matiyê 10.1-4; Luk 6.12-16)

¹³ Dang, Jesu nagə ha kuɾa-lê. Anji 'ogə nare nê anji ur ba gərsənê gwale duwa, me cendi hara səwê. ¹⁴ Mwom da, anji anjər nare nê mwaj dii sər bi managə kwandagə dwaɾagəlê. Anji 'ogəgə ba i paja duwa. Anji anjər nare nê mwaj dii sər ta di dara ba ina i gandəw, me dāņ baa ha kəjêgə dara waya gə Nō də lade dənê Māri duwa, ¹⁵ me

baa ha 'yagə dwana də idə 'ywara dundi də acne bam me ca. ¹⁶ Yarna, nare nê mwaj dii sər nê ta di sumdêgə, i ta: Simō gə Jesu 'ogəw Piyer, ¹⁷ me Jak day gə chendəw gə Jā, nê i Jebede dəndaw me Jesu 'ogəgə «Bwanerje», gəndəw də biyê da, way i ba da: «nare nê wun ya əriŋê gənê Māri duwa de», me ¹⁸ Andəre, me Pilib, me Bartelemi, me Matiyê, me Toma, me Jak gənê Alpe gorəndəw, me Tade, me Simō gə i gun gə ur dara nare nê Juwib ba damna gə dədêgə me bəlnê sədêgə cendi me ca, ¹⁹ me Juda Iskariyod gaba 'yaa Jesu woni maṛande duwa əsəragəlê me ca.

Jesu al giyê i gə dwana dənê wi mo?

(Matiyê 12.22-32; Luk 11.15-23; 12.10)

²⁰ Targiŋ dāng da, Jesu day gə nê woni gərsê gwale duwa cwarə hara ulay. Nare naŋ dāng bi hara dayar gandəw. Me Jesu day gə nê woni gərsê gwale duwa 'yo bərmê gaba wama mani nê wama bêdê. ²¹ Managə Jesu waṛaw ba gə dwaya yande da, cendi waya aŋji ba cor meyendə i bam dəm, me cendi swa daa hara dara walaw gə dwana hara nəm ulay.

²² Ərə, nare nê mən nê woni gəlê bii gə 'woo gənê Moyis duwa swa managə Jursalem. Cendi gəra way ba da: «Sidan* ilê Jesu səwê, i tandi də i dundi də acne geche day me 'yaw dwana də idə 'ywara dundi də acne bam.» ²³ Mwom da, Jesu 'ogə woni gəlê bii gə 'woo nê ta di, me aŋji waygə gwale gə diri: «I man me Sidan ha 'ywara sədə dəra bam gang tug mo? ²⁴ Wala gə nare nê lew də dwāri-yê mən jarna say gə sədêgə day gang da, dwāri də ta di ha 'ya lê bêdê. ²⁵ Me managə nare nê ciri dwaṛə-lê mən damna dara jara say gə sədêgə day da, ciri də ta di ha 'ya lê bêdê. ²⁶ Me Sidan jarna gə sədə dəra gang, labaa yinê sədə daa mən bêdê da, dwana dəra ha 'ya lê naŋ mo? Bêdê. Dwana dəra ha 'yaŋa i bam bəriŋ.

²⁷ «Managə gun urnê ba gandəna managə gun gaba dwana† kərê duwa-lê me ba chêbə mani duwa nê 'ywa pad bam da, ladni duwa da, aŋji magədə gun gaba dwana di dodê, do me, aŋji ha neyama gaba chaba mani duwa nê

* **3:22** 3.22 SidanManagə magtubu dənê Māri duwa də gə jangədə pii gə bii gə gərek da, gə jangəw i «Belsebil» mana gə ka-lê. Nare nê Juwib 'ogə Sidan gə bii day dāng «Belsebil». † **3:27** 3.27 gun gaba dwana Jesu way gwale gə diri gə ta di dara gəlêgə nare ba əndê Sidan dodê, me ta di me, aŋji neyem 'ywara gə nare dundi də acne bam sədêgəlê. Aŋji wayna gwale gənê gun gaba dwana da, aŋji way i dara Sidan, me aba magədaw dodê me chaba gun gaba dwana mani duwa bam me da, i aŋju gə Jesu səw duwa gang. Jesu ilê ala i mani nê Māri biyəw gə bii pii ba alnagə di, yarna Esayi 49.24-26.

'ywa nê kərê ta di bam pad sən. ²⁸ I sədə. Dwayna, nê wayang i gwale səw dāng bi: Mǎrī i ib dara kala dusəw həlala nare acña day gə jiga jiga dəwê le, me acña day gə cadəbə gə Mǎrī kaw, anji ha kala dusəw həlala lê diyê me ca, ²⁹ me gun gə cadəbəna i Dundi dənê Mǎrī duwa da, Mǎrī ha kala dusəw həlala acña duwa gə ta di dəwê bêdê. Gun gə ta di acña duwa di wor ilê dəwê gə dərīn bərīn.»

³⁰ Jesu waygə woni gəlê bii gə 'woo yandə i dara cendi waya ba anji ba i gə dundi də acne lê səwê.

Jesu iw me chamraw me

(Matiyê 12.46-50; Luk 8.19-21)

³¹ Targīn dāng da, Jesu iw me chamraw me haragə gəra ciri də Jesu ilê. Cendi dəbə iche me giyəw gun managə kərê ba 'wagənwaw. ³² Nare nañ dam ilê gandəw, me gə wayəw: «Yêr, im me chamram me ilê iche, cendi urəmme.» ³³ Me Jesu cogə lê diyê ba da: «I wi me i in, i nê wi me i chamran mo?» ³⁴ Mwom da, anji kal səw yêr nare nê dam liwəw daa ta di bam, me way ba da: «In me chamran me, i ka. ³⁵ Əw, gun gə woy woy gəalna mani nê Mǎrī dusəw urgə da, anji me i chen, me i chidən, me i in me ca.»

4

Gwale gə diri gənê aba chêê swagê duwa

(Matiyê 13.1-9; Luk 8.4-8)

¹ Targīn da, Jesu so ilê gəlêgə nare gwale gənê Mǎrī duwa dāng bi kuray gə bəle gə Galile bəwê. Narje 'yarbar nañ managə tuləwê. Yandə mwom da, anji kal səw nagə bərwa dalawê dama lê me dəbê nəm nīmī-yê. Me narje nê pad da, dam day kuray di bəwê wayni-yê. ² Me Jesu di gəlêgə nare mani nañ gə gwale gə diri. Me managə gəlê duwa gə ka-lê da, anji waygə ba da: ³ «Dwayna ladə! Abe mən so ha managə daga duwa-lê dara chêê gə swagê duwa. ⁴ Managə anji ilê chəgədê swagê di lê da, swagê nê yab da bor day managə bərmê dugədəwê, me dirbi gəra təgəgə chəgədəgə bam car. ⁵⁻⁶ Nê yab dāng da bor day managə gəndara-lê. Cendi gandə daa kalang, me 'yo bərmê gaba bwa sabragə hara dodê cog bêdê dara səna də lade di yengəle. Yandə da, managə dawa urə da, cendi woy bam kiyaw. ⁷ Nê yab dāng da bor day managə chemde nê jimdi dwaregəlê. Swagê di gandə daa ladə məndagə. Me ərə hura gənê chemde di so nañ mwom da, yə swagê di daa swamama əmgə gandəgə dədêgə də idə naa nəm di bam. ⁸ Swagê dərêgə nê yab dāng bor day managə səna də lade-yê. Cendi gandə jor ladə me naa dərêgə me ca. Swagê nê ta di dədêgəlê mən

da, dərêgə 'yarbar nañe. Nê mən al dərêgə neyem gəniñ subu, nê mən d̄ang al dərêgə neyem gəniñ kubi, nê mən d̄ang bi al dərêgə neyem aru.» ⁹ Me Jesu waygə d̄ang bi da: «Kal gun gə sumdêw woni dwaya gwale inalê da, kaləw a dwayna ladə!»

¹⁰ Ərə Jesu day gə nê woni gərsê gwale duwa nê mwaj dii sər me nare nê yab nê ilê hara gandəw səñ di gərgə bam tuliñ-yê ched da, cendi so ur Jesu ba da: «I dara na me mē gəlgə nare gwale gənê Măřĩ duwa gə gwale gə diri ba mo?» ¹¹ Me Jesu cogə lê diyê waygə ba da: «'Yeni da, Măřĩ gəlêng gwale səw gə budəlê dara lama duwa gə dwăřĩ di d̄əm, me nare woni kala dusərêgə dwăřĩ dənê Măřĩ duwa dədê bêdê da, nê gəlgə mani pad di i gə gwale gə diri. ¹² Ta di me i mani nê aba cəmê Măřĩ bəw jangə nəm gə gwale day pii managə Magtubu dənê Măřĩ-yê, me yala alal nəm. Anji way ba da:

*«Mani nê cendi yêrgə gə dərêgə kaw,
neyem yaragə ladə bêdê,
me nê cendi doy gwale day kaw,
neyem 'wacnagə ladə bêdê me ca.
I yande me cendi ha 'ywa gə bərmê
gaba cwara nəm Măřĩ səwê bêdê,
me Măřĩ kaw ha kala dusəw həlala
acnə day dəwê bêdê me ca.»**

*Gwale gə diri gənê aba chêê swagê di gəndəw
(Matiyê 13.18-23; Luk 8.11-15)*

¹³ Me Jesu waygə d̄ang bi ba da: «Gwale gə diri gə nê wayang gandəw dara aba chêê swagê di da, anê 'wacnana gəndəw bêdê səñ da, gwale gə diri gə d̄ang gə nê ha wayang gandəw da, anê ha 'wacnaw mənang kaw mo? ¹⁴ Dwayna! Aba chêê swagê di da, i aba waya gwale gənê Măřĩ duwa. ¹⁵ Swagê dərêgə nê bor managə bərmê dugədəwê da, wun i ya nare nê doy gwale gənê Măřĩ duwa məndagə, me ərə Sidan hara kalang bii gwale gə cendi dwayaw di bam dusərêgəlê.

¹⁶ «Swagê dərêgə nê bor managə gəndara-lê di da, i nare nê doy gwale gənê Măřĩ duwa, cendi yəw gə sii 'ywala məndagə, ¹⁷ me gwale di bo sabəraw dusərêgəlê bêdê. Yande da, managə wamani 'ywanagə, labaa nare gəlnêgə dərêgə dara gwale gənê Măřĩ duwa mwom da, cendi so kalang gəñ gwale gənê Măřĩ duwa di bam.

¹⁸ «Swagê dərêgə nê bor mana gə chemde nê jimdi dwaregəlê di da, i nare nê doy gwale gənê Măřĩ duwa di

* 4:12 4.12 Esayi 6.9-10

me, ¹⁹ ərx cendi ərəm managə wamani gə jiga jiga gə səna dədə ka dəwə, cendi kanjə 'ywa gə səna dədə ka, i mani nê pəgin puu, me cendi kal ərmə day managə mani nê d'ang d'ang dədəgəlê me ca. I yande me ərmə gə pad gə cendi ərməw di da, yə gwale gənê Mārī gə dusərgəlê di daa swamama əmgə ala gandəw giyê bam.

²⁰ «Swagê nê bor səna də lade-yê da, i nare nê doy gwale gənê Mārī duwa me gaməw dusərgəlê ladə dem dem me al gandəw giyê me ca. Cendi da, wun ya swagê dədəgə nê mən nê al dərêgə neyem gəniñ subu de, labaa nê d'ang nê al dərêgə neyem gəniñ kubi de, labaa nê d'ang bi nê al dərêgə neyem aru de me ca.»

*Gwale gə diri gənê lamba dəra
(Luk 8.16-18)*

²¹ Jesu waygə nare d'ang bi ba da: «Gun unê lamba də duwa gərêr lê da, i dara əbədə mani dədə bədə, labaa i dara chədə managə solbê gəndəgəlê mo? Bədə. Me bag da, i dara chədə mani dədəgəlê daa dara kal acnana mana bam. ²² I ya ta de di me ca, mani pad nê budələ di da, gə ha yaragə daa pədeñ-yê, me mani nê nare ur kwandagə ba 'wacnana bədə kaw, Mārī ha gəlêgə daa pədeñ-yê. ²³ Gun gə sumdəw woni dwaya gwale inalê da, kal a dwayna.»

²⁴ Me Jesu waygə gwale d'ang bi ba da: «Asəna angal dan ladəle managə mani pad nê nê wayang gwale day di dədəgəlê. Gə ha 'yang mani wunê ya dan nê anê 'yagə kwandang ta de, me gə ha 'yang lê diyê d'ang bi me ca. ²⁵ Yande da, gun gə yinê gwale gənê Mārī duwa di alna gandəw giyê da, Mārī ha 'yaw 'wacna gə gwale duwa lê diyê bi. Me gun gə yinê gwale di alna gandəw giyê bədə da, gə bani gə anji dwayaw ta di kaw, gə ha biyêw bam.»

Dwārī dənê Mārī duwa wun i ya na de mo?

²⁶ Jesu waygə nare gwale d'ang bi ba da: «Dwārī dənê Mārī duwa da, wun i ya gun mən baa gəsə gə swagê duwa managə daga duwa-lê ta de. ²⁷ Mwom da, anji ina i nuni gə changa, labaa damna bəra gə dawa kaw, swagê dərêgə di gandə daa me jor me dəban 'wacna duwa. ²⁸ I səna me al giyê dəra gaba ganda swagê dərêgə di daa, me jor nəm di me tandi. Me swagê di gandə gə dədəgə naa nəm gə dərêgə managə dədəgəlê. ²⁹ Me managə swagê di dərêgə naa dəm da, gun gaba gəsê swagê di u kuřang kalang me ha dara nılêgə dəm, dara wala day gaba nılê di neyemme dəm.»

*Gwale gə diri gənê mutardə dərêw
(Matiyê 13.31-32; Luk 13.18-19)*

³⁰ Jesu waygə nare gwale d'ang bi ba da: «Dwãrî dənê Mãrî duwa da, ba dê ərmêng gandədə ya na de mo? Labaa, ba dê wayang gwale dəra də ərməw gə gwale gə diri gə woy mo? ³¹ Dwãrî dənê Mãrî duwa, wun i ya habda gə mutardə† dərêw de. Dərêw di i bani hiņe hiņe d'oy kwandaw habde nê caga ka dərêgə bam pad. ³² Me managə gə gəsənê dərêw dodê da, gandə daa me jor gədə habda gə nañ d'oy habde nê gəndêgə wor nê gə dəlbəgə dara hangəda gə bəra di bam pad. Anji agədə gangəraw nañ me 'ya dun nañ də dirbi kaw d'angəxə ciri day dam lê me ca.»

³³ Jesu waygə nare gwale gənê Mãrî duwa gə gwale gə diri nañ yande. Anji waygə gwale di yande bor gə dwana day də idə 'wacna. ³⁴ Gə nare nê gəre pad da, anji gəl gwale gənê Mãrî duwa gə gwale gə diri baa baa, me managə anji inê məndagə gə woni gərsê gwale duwa da, anji biygə gwale gə diri di gəndəw daa.

*Jesu dwana duwa d'oy gale gə geche bam
(Matiyê 8.23-27; Luk 8.22-25)*

³⁵ Wala gə ta-lê dog, gə turgə pəram da, Jesu waygə woni gərsê gwale duwa ba da: «Cilangənanđə kuray gə bəle, hanandə dugədəw də alê ta-lê!» ³⁶ Managə cendi so kal nare nê gəre di dodê dəm da, woni gərsê gwale gənê Jesu duwa di 'oy bərwa gə Jesu dam lê di ha gandəw. Bərwa nê d'ang kaw ilê haralê gandagə me ca.

³⁷ Bam da, gale gə geche biyara kalang, u nimi bo bərwa dalawê, wor hiņe dara 'wanaw da. ³⁸ Me Jesu di da, i duwa i nuni bərwa widəwê cilangə dəw daa. Nəma woni gərsê Jesu gwale duwa di nuw daa me wayəw da: «Aba gələnin mani, dê ilê marangê da, nam dusəm bəđê mo?» ³⁹ Mwom da, Jesu so daa, əriñ gale me waygə nimi nê kuray-yê di me ba da: «Hwaynale! Dəbənê dodê!» Mana gə ta-lê da, gale dəbə dodê d'eg, me mana həlal kajaj. ⁴⁰ Jesu waygə woni gərsê gwale duwa da: «Anê lañ yande dana mo? Anê kal dusərəng Mãrî dəwê bəđê səñ mo?» ⁴¹ Cendi laña algə nañ, cor urbə sədêgə: «Gun gə ta di i wi me gale day gə nimi nê kuray-yê kaw d'oy gwale bəwê mo?»

† **4:31** 4.31 mutardə Habda gə gə 'ogəw «mutardə» da, i habda gə nare nê Juwib dəlbəw managə yiga day dalawê dara hangəda gə bəra. Dərêw da, i bani bani yande, me habda səw da, jore bor ya gimdere de.

5

Jesu dwana duwa d'oy dundi də acne bam
(Matiyê 8.28-34; Luk 8.26-39)

¹ Ərə Jesu day gə nê woni gərsê gwale duwa gərgə managə kuray gə bəle gə Galile dugədəw də alê ta-lê, i wama gə Gerasa-lê. ² Me managə Jesu chə dodê bərwa dalawê da, abe mən gə dundi də acne widəbəw swa managə munəni-yê hara 'yo Jesu. ³ Abe gə ta di, ciri duwa də dama i managə munəni-yê. Gun mən kaw neyem magədaw dodê bêdê. Gə sul kaw, gə neyem magədaw dodê bêdê. ⁴ Gə wala wala gə bow kaya-kaya gədawê me sul əsawê me kaw, anji agədəgə bam. Ərə gun gə d'ang gə neyem yêw biyêw bəw dodê, ilê bêdê. ⁵ Gə changa me gə dawa me anji kədəbêr munəni-yê me kuṛa dədê, me dosbə səw jarbe gə gəlale me sojəbə ruṛu me ca.

⁶ Anji yara Jesu haralê hêṇ da, wada gəra piy gubərêw dodê dərêwê. ⁷⁻⁸ Mwom da, Jesu waydə dundi də acne ba da: «Dəm bam abe di səwê!» Me dundi də acne di soy marjadə daa naṇ: «Əjəm, Jesu gə Măṛi gaba dama mani dədêgəlê pad gorəndəw, mê ur i na sənê mo? Nê wayəm gə Măṛi suməw: Gələn dərên bêdê!» ⁹ Mwom da, Jesu urdə ba da: «Gə 'ogi man mo?» Tandi wayəw: «Gə 'ogən <Gəṛê>, dara nê gəṛənin naṇe.» ¹⁰ Me tandi mərgəw Jesu dara ba 'ywarnagə bwanagə hêṇ bêdê.

¹¹ Mana gə ta-lê di, gochêng gəmêr ilê wamalê kuṛa tuldêlê. ¹² Dundi də acne di wayəw Jesu da: «Kalnin nê hanin gochêng nê ta di sədêgəlê.» ¹³ Jesu waygə ba hana. Ərə cendi dəm bam abe səwê, ha bwara gochêng sədêgəlê. Gochêng bəṛiṇ daa kuṛa tuldêlê hir, wa bor managə kuray-yê, chê nimi gəmaj gəmaj marbə bam. Gochêng di neyem i ya dubu sər de.

¹⁴ Nare woni gama gochêng di wada hara ciri də gechide-yê me də dine-yê me waygə nare gwale gə ta di, ərə nare di wada dara yara mani nê alal di. ¹⁵ Managə cendi gəra Jesu tuləwê ib da, yêr abe gə dundi də acne widəbəw naṇ pii di dam lê dodê, dərêw biyêr dodê, hurê barge səwê, me cor laṇa algə. ¹⁶ Nare woni yara mani nê al abe me gochêng me gə dərêgə da, kəbəgə kwandagə gwale di, ¹⁷ ərə cendi mərgəw Jesu ba hana kalnagə səṇa day dī.

¹⁸ Managə Jesu nagə dam bərwa-lê dara hara dəm da, abe gə widəbə pii di amsəw ba kalnaw ba ha gandəw. ¹⁹ Me Jesu əməw hara gandəw bam me wayəw da: «Cor, ha ulay dəma-lê 'ywa wəram me waygə mani nê Aba ciri gə Măṛi al gandəm me ṇagəni dəma də anji yêr di me.» ²⁰ Mwom

da, abe di cor ha waya mani nê Jesu al gandəw managə wama gə gə 'ogəw «Ciri də mwaj» dalawê, ərə nare dam yêr kêmê duwa.

*Jesu dwana duwa doy mwom me made me bam
(Matiyê 9.18-26; Luk 8.40-56)*

²¹ Managə Jesu day gə nê woni gərsê gwale duwa cwaragə bi gə bərwa gəra managə kuray gə bəle dugədəw də ka-lê bi da, nare naŋ dayar gandəw bi managə kuray di bəwê.

²² Mwom da, abe mən gə gə 'ogəw Jayrus, anji i geche gənê kulə gaba amsa Mārī gənê nare nê Juwib day, swa hara. Me managə anji bo dərêw ca yêr Jesu da, anji əndər dodê dərêwê ²³ me mərgəw nəm ba da: «Hare de! Hare de! Durmên womêr naŋe, ilê dara mara le. Hare, mê ha bwadə əsam dədê dara kal də 'ywana labiya me də damna nəm bəra.» ²⁴ Me Jesu so ha gə abe di. Nare naŋ bow ha gandəw me dəmdəw pəgiŋ mad mad managə haralê di.

²⁵ Managə nare nê gəre nê ta di dwarzagəlê da, deme mən də bare ha sədê neyem aliya mwaj di sər kaw ilê me.

²⁶ Tandi hoy sədə naŋ managə harba gə dogtêr sədəgəlê, meyendə əsədə bam pad kaw, 'yo labiya bêdê. Ərə, bare di cor ha sədê naŋ bi. ²⁷⁻²⁸ Me managə deme di doy gwale gə gə way dara Jesu mwom da, tandi waya dusədəlê ba da: «Dee nê bəlnê i barge duwa mərə kaw, nê ha 'ywa i labiya.» Yande da, deme di hara gə ŋilanga Jesu tarəwê nare dwarzagəlê bəl gə Jesu barge duwa. ²⁹ Mana gə talê dog, bare hara duwa di dəbê dodê me ca. Tandi kaw 'ocŋ dog dara ba də 'yo i labiya dəm. ³⁰ Me mana gə talê dog da, Jesu kaw 'ocŋ dara dwana duwa də yab ba gandə yaa bam. Ərə anji co dərêw tarəwê bi yêr gə nare di me urgə ba da: «I wi me bəl barge ni mo?» ³¹ Me woni gərsê gwale duwa cow lê diyê wayəw ba da: «Mê yêr nare di gəre naŋe, cendi dəmdêr gandəm daa pəgiŋ mad mad ta me, mê ur aba bəlêm dŋang tug mo?» ³² Me Jesu kal səw 'wunbê tulbêw dara gaa baa yêr gə gun gaba bəlêw di. ³³ Ərə deme də idê bəlêw di, laŋa aldê*, sədə sadədə daa tag tag, dara tandi 'ocŋ mani nê yala alal gandədə di, me

* 5:33 5.33 Managə pama gə bii gə 'woo gənê Moyis lê da, nare nê Juwib day-ê da, deme wala dərə gaba yêê bare-yê baa baa, labaa mwom gə bare hana sədê da, deme di acŋe nare nê Juwib dərêgəlê (Lebitik 15.19-30). Bii gə 'woo way ba da: Gun gə deme də ta di bəlnê səw da, anji kaw cor gə acŋe me ca. I dara yande me deme neyem gaba ganda iche hara gə kwandadə bêdê managə bare ha nəm sədə səŋ. I dara yande me managə maana də ka di lê da, deme di, algə mani nê tandi dee neyem gaba alagə bêdê ta di: Tandi hurêr nare dwarzagəlê me ha bəlê nəm gə gun gə urê dərə ta di. I ya ta di me laŋa aldê nəm naŋe.

tandi hara əndər dodê Jesu dərêwê me wayəw gwale dərə səw daa pad. ³⁴ Me ərə anji waydə ba da: «Chidən ni, dê kala dusi dənê yande da, dê 'yo bəlê dəm. Ha labiya, mwom diya di kaw kaliye dəm.»

³⁵ Managə Jesu ilê wayadə deme di gwale di lê səŋ da, nare nê yab swa kərê nê Jayrus-lê, me cendi wayəw Jayrus ba da: «Durmê m di mare dəm. Hoy Aba gəlênin mani di haralê pəgiŋ bêdê.» ³⁶ Me Jesu doy gwale day di com, me anji wayəw Jayrus ba da: «Kal ala laŋa dî me kal dusəm mən dənê.»

³⁷ Me managə Jesu so dara hara kərê nê Jayrus-lê da, anji əmgə nare nê dee bwaw di hara gandəw bam, me kal i nê Piyer me Jak day gə chendəw gə Jâ me mərə ha gandəw. ³⁸ Managə cendi hara yala managə ciri dənê Jayrus-lê dəm da, Jesu 'yo nare nê mən ilê nulêlê, me nê yab da ilê swaja wuyu me. ³⁹ Anji gandə ha kərê me waygə nare ba da: «I dana me anê nul naŋ yande mo? Dwe də more di mare bêdê, me tandi i i nuni.» ⁴⁰ Managə nare ba gə doy gwale gənê Jesu duwa gə ta di da, cendi aləw mêng. Mwom da, anji 'yor nare nê gəre di bam iche, me wol dwe di abadə day gə idə me woni gərsê gwale duwa nê subu di me mərə, ha gandəw. Anji gandə managə dwe di gəndədêlê. ⁴¹ Anji yə dwe di əsədə me waydə ba da: *Talita kum!* Gəndəw də biyê way ba da: *Dwe də more, nê wayi: So daa!* ⁴² Mana gə ta-lê dog, dwe di so ha daa. Dwe di, aliya dərə i mwaj dii sər. Ərə, nare pad nê ilê me yêr mani nê daŋa nê Jesu algə di da, laŋa algə naŋe, me cendi dərbə yêr kəmê duwa. ⁴³ Me Jesu kaw yêgədə sumdêgə naŋe dara cendi ba cəmnêw gun mani nê baa algə ka di daa bêdê. Me anji waygə dang ba: «Yanadə dwe di mani nê wama.»

6

*Nare nê Najared gəŋ Jesu gwale duwa bam
(Matiyê 13.53-58; Luk 4.16-30)*

¹ Targin dŋang da, Jesu swa kala ciri də Kapernom bam me hara gərə managə Najared, i ciri də tanga anji əsêr lê bag. Woni gərsê gwale duwa kaw bwaw yala gandəw me ca. ² Me managə wala gaba bwa gwayni-yê da, anji ha managə kulə gaba amsa Măřî-yê me kal səw gəlgə nare gwale gənê Măřî duwa. Nare naŋ nê doy gwale duwa di da, gwale di 'yagə ərmê naŋ, me cendi way ba da: «I wi me gəlêw duwa mani nê ta di pad yande mo? 'Wacŋa duwa gə mani di da, i man yande mo? Anji 'ywaw i woy mo? Dwana duwa də idə ala mani nê daŋa nê ta di da, 'ywadə duwa i woy yande

bara? ³ Bag da, anji tanga i aba pəlbê habde gaa bêdê mo? Anji i Mari gorəndədə, anji i nê Jak day gə Jose chandragə, me nê Juda day gə Simō di chandragə, me chamraw nê namde kaw ilê ganandə ka.» I dara yande di me nare nê Najared di gəñ nəm gaba kala gə dusərêgə managə Jesu dəwê bam. ⁴ I ta di me anji waygə nəm ba da: «Gun gaba cəmê Mārī bəw da, i nare nê dāng mərə me aləw horəmbê cendi. Me waṛaw duwa gang nê dam gandəw ciri dədê mən, labaa chamraw duwa gang nê dam gandəw kərê mən kaw, aləw horəmbê bêdê bag.» ⁵ I dara yande me Jesu bogə əsaw i nare nê woməre nê yab dədêgəlê mərə me sogə nəm daa mwom day-ê, me anji neyem gaba ala gə mani nê daṇa nê dāng managə Najared bêdê. ⁶ Me anji ərəm naṇe dara nare gəñ gaba kala gə dusərêgə managə dəwê bam.

*Jesu kəjə paja duwa nê mwaj dii sər
(Matiyê 10.1,5-15; Luk 9.1-6)*

Dang bi da, Jesu so ha ciri də dine nê managə Najared tulbêdəlê baa baa dara gəlêgə nare mani. ⁷ Me wala mən da, anji 'waga paja duwa nê mwaj dii sər di səwê me anji so kəjəgə sədêgə sər sər dara cendi ba hana asənagə nare berni. Anji 'yagə dwana də idə 'ywara gə dundi də acṇe bam me ca. ⁸ Anji waygə ba da: «Unê mani nê wama əsərangê bêdê, unê sag gaba hara məjêni-yê bêdê, unê gursə əsərangê bêdê. Me unê i cilang əsərangê ⁹ me hurna gəbande gədrangê. Me barge da, layna i mən mən mərə.» ¹⁰ Anji waygə dāng bi dara mani nê cendi ba hana alnagə: «Ciri də mən də yinêng gə dwani kərê dərə-lê da, cəmnê daa hana managə ciri də dāngê bêdê, me damna lê managə ciri də ta-lê jang bədəna gə wala gaba swa kala gə mana gə ta di neyamna nəm ba. ¹¹ Me managə ciri də anê dəmnê lê me nare dərə urnêng bêdê me gəñnê dwaya gə gwale dan bam me da, swana daa, hana pii, kalna ciri də ta di me bwabnagə nare dərə usəsə gə gədrangê bwanagə dodê. Managə anê alnagə nare di yande da, cendi ha 'wacṇa dara Mārī səw ba 'yoləw dədêgəlê bêdê.»

¹² Mwom da, paja nê nê Jesu duwa di bəriṇ cəgədə ha me ha wayagə nare ba kalna acṇa day di bam me ba hane 'ywana Mārī dəm. ¹³ Cendi 'yorgə nare dundi də acṇe naṇ bam me cendi bəlbəgə nare nê woməre naṇ swani sədêgəlê me sogə nəm daa mwom day-ê səñ.

*Gwale gənê made dənê Jã Batis duwa
(Matiyê 14.1-12; Luk 9.7-9)*

¹⁴ Wala gə ta-lê da, Jesu suməw 'ogə nañe managə nare bədêgəlê. Yande da, dole gə gə 'ogəw Erod Antipas kaw doy gwale gənê Jesu duwa di me. Nare nê mən da way ba: «I Jã gaba ala gə nare batem di me ba dəmê daa nare nê mare dwařagəlê anju. I dara yande di me anji i gə dwana də idə ala gə mani nê daña nê ta di.» ¹⁵ Nare nê yab da way ba i aba cəmê Măřĩ bəw gə pii gə gə 'ogəw Eli, me nare nê yab đang da way ba i aba cəmê Măřĩ bəw mən gə wun ya woni cəmê Măřĩ bəw nê pii di de. ¹⁶ Managə Erod ba doy yande da, anji way duwa ba da: «I Jã Batis gə tanga nê saw dəw 'yêw bam ka di, me dəmê daa nare nê mare dwařagəlê anju.»

¹⁷⁻¹⁸ I sədə, Erod tanga yə Jã asəw dange. Anji giy nare yəw magədəw asəw dange-yê dara gwale gənê deme də gə 'ogədə Erodiyad, də Erod chêbədə chendəw gə Pilib-lê di. Yande da, Jã di wəjəw Erod di le baa baa ba da: «Əjəm da, bii ənda gə 'woo-lê da, dee mê neyem gaba chaba gə chendəm diyamo di bêdê.» I dara yande me Erod magədə gə Jã asəw nəm dange-yê. ¹⁹ Me Erodiyad di kaw, dusədə womdə nañe managə Jã dəwê. Tandi ələwe me ur ba də 'yêwe me ca. Me tandi 'yo bərmê gaba 'yaw di bêdê sən ²⁰ dara Erod di kaw wor yəw Jã di jaweye sən. Anji 'ocñ dara Jã ba i gun gə təba Măřĩ dərêwê, me ba i aba kəbê Măřĩ bəw gə bərmê duwa me ca. I ta di me anji aləw gə mani mən tenene đang bêdê di. Me managə Erod di ba dwayna gwale managə Jã bəwê da, anji 'ocñ mani mən nê ha ala bêdê. Yande pad kaw Jã gwale duwa di 'yoləw Erod di le.

²¹ Me wala mən da, Erodiyad di 'yo bərmê gaba 'yaa gə Jã di. I wala gaba ala sii 'ywala gə yaa gənê Erod duwa-lê. Anji đorbə mani nê wama dara 'yagə nare nê anji 'wagagə di. Anji 'waga i nare nê gechide nê ciri duwa dədê, me gechide nê nê asəngar day me nare nê ladəbe nê Galile me ca. ²² Mwom da, dwe də more də i Erodiyad durmêdə gandə managə kulə gə cendi dam lê di, me tandi nəřê nare dərêgəlê. Nəřa dəra di 'yolgə nê Erod day gə nare pad nê dam ilê wama gandəw mani di le. Dara yande da, Erod so waydə dwe də more di ba da: «Wayən daa mani nê dərêy urgə, me nê ha 'yay gandagə.» ²³ Dang bi, anji sərgədə səw ba da: «Nê ha 'yay mani nê də ha urên di le, inam i dwăřĩ ni tuldə kaw, nê ha sawa 'yaye.» ²⁴ Dwe də more di dəmê iche, me gəra waydə idə ba da: «Nê urnêw i na mo?» Idə di codə lê diyê ba da: «Urəw Jã gaba alagə nare batem di dəw.» ²⁵ Me dwe də more cwara bi kalang managə dole

di səwê, me tandi wayəw ba da: «Nê ur ba mê sawnan Jã gaba ala batem di dəw asənan managə subura-lê 'yanan caga caga ka.»²⁶ Ərə, dole di səw mar bam ledede, me anji neyem gaba əmêdê mani nê tandi urəw di bam bêdê, dara anji dee sərgədə i səw managə nare dərêgəlê.²⁷ Mana gə ta-lê dog, anji wayəw asəngar gə mən ba hana sawnaw Jã dəw hane nəm. Mwom da, asəngar di so ha managə kulə gə dange-yê sawa Jã di dəw²⁸ asa managə subura-lê me 'woo hara nəm 'yadê dwe də more di, dwe də more di yə dii di asəngar əsêwê me cəm 'yadê idê.²⁹ Targin dang da, woni gərsê gwale gənê Jã duwa di dwaya gwale di yande me cendi swa hara u kumbə dənê Jã duwa di ha nəm asa munə-lê.

*Jesu 'yagə nare nê dubu jii mani nê wama
(Matiyê 14.13-21; Luk 9.10-17; Jã 6.1-14)*

³⁰ Managə paja nê nê Jesu duwa cwara day gə biyê gaba asa berni-yê da, cendi dayar managə Jesu səwê ilê wayaw mani nê ba gə alagə me mani nê ba gə gəlêgə nare di me pad daa.³¹ Me mana gə ka-lê da, nare nê so cendi sêdêgəlê ka kaw ilê haralê nañe, me nê hara dara 'ywagə kaw gərxə nañe, me əmgə bərmê gaba wama gə mani bam me ca. Mwom da, ərxə Jesu waygə woni gərsê gwale duwa ba da: «'Yeni, hane, dê harang bam mənandə, me anê ha bwa gwayni lê hiñe me.»³² Mwom da, cendi nagə managə bərwa dalawê, cendi mərə, me cilangəgə kuray gə bəle dara ba gə ha nəm bam hiñe məndagə.³³ Me nare nañ yêrgə hara lê me 'ocnəgə com me ca. Yande da, nare nañ nê ciri-yê pad wa gə gədragə yaa Jesu day gə nê paja duwa di dərêgəlê managə cendi ilê haralê di.

³⁴ Managə Jesu ba chêê dodê bərwa-lê da, anji yêr nare nê gərxə ilê mana gə ta-lê dəm. Me Jesu yêr nare di năgəni day, dara cendi wun ya dəmənje nê aba gamagə ilê bêdê ta de, me anji gəlgə mani nañe.

³⁵ Managə dawa ilê pagaralê dəm da, woni gərsê gwale duwa di hara tuləwê ib me wayəw ba da: «Dawa di yala pagare dəm. Mana gə ka-lê di kaw, i bam.³⁶ Yande da, kal nare di daa dəm, kalgə gə hana managə ciri də dine-yê labaa də gechide-yê də i tulbêndê-lê ka di gə hana kəlnê mani nê wama gə wamna.»³⁷ Me ərxə Jesu di waygə ba da: «Yande da, 'yanagə nare di mani nê wama 'yeni.» Me cendi cow lê diyê bi ba da: «Me gaa nê hanin kəlê mapa i gə gursə də idê ala gə giyê wala aru sər ka di, me nê 'yagənin gə wom nəm mo?»³⁸ Jesu waygə bi ba da: «Anê i gə mapa

əndi na ilê mo? Hana, yarna.» Cendi yêr me cow wayəw lê diyê ba da: «Nê inin gə mapa jii me goche sər me ilê.»

³⁹ Yande mwom da, Jesu waygə woni gərsê gwale duwa ba da: «Waynagə nare nê pad ta di, kalgə gə sabarna dodê jiga jiga me gə damna dodê managə chemde nê bəra nê i ta di dədêgəlê.» ⁴⁰ Mwom da, nare di sabar dam dodê sədêgə neyem aru me gəniŋ jii me. ⁴¹ Me Jesu di, lay mapa gə jii di me goche nê sər di me əsêwê me u dərêw daa me piy gə bəw lê diyê. Mwom da, anji bəlbə mapa di dodê, me 'yagə woni gərsê gwale duwa dara ba 'yanagə nare di. Anji əsgə woni gərsê gwale duwa goche nê sər lê diyê. Ərə, cendi əsgə nare nê gəre di mapa di me goche di me wom. ⁴² Nare nê gəre nê pad ta di wom mapa gə ta di gə goche di êbdə, ⁴³ me mapa di me goche di me wor bəl dodê. Mapa di gə goche nê wor dodê di, gə laygə 'wənbə kərange mwaj dii sər bi. ⁴⁴ Me nare nê woni wama mapa di me goche di me dwaɾagəlê da, abje neyem dubu jii.

*Jesu ha managə nimi dədêgəlê
(Matiyê 14.22-23; Jă 6.15-21)*

⁴⁵ Mana gə ta-lê dog da, Jesu waygə woni gərsê gwale duwa gə dwana ba nagəna managə bərwa-lê me ba cilangəna kuray gə bəle di daa, me ba hana dərêwê alê, kuray dugədəw də ta-lê də əjə ciri də Bedsada. Dawa də ta di-lê kaw, baa ha cagəda nare nê gəre nê ta di i daa dəm. ⁴⁶ Me anji cəgədə nare di daa, me kal səw ha naga hara daa kuɾa-lê dara amsa gə Măŋi.

⁴⁷ Managə mana ba urin dəm da, woni gərsê gwale duwa da, yalagə gə bərwa di i managə kuray don duwa-lê dən sən. Me Jesu duwa da, wara i mənaw mana gə daa wayni-yê sən. ⁴⁸ Anji yêr woni gərsê gwale duwa di 'waya gə bərwa di womgə naŋe dara gale di wada hara əjəgəle. Mana gə ta-lê da, gə manapər da, Jesu swa hara chêê kuray-ê di me ha gə gədaw nimi dədêgəlê əjəgə nəm. Me managə anji ilê dara cilanga woni gərsê gwale duwa di lê da, cendi yêrəw hara gə nimi dədêgəlê di. ⁴⁹⁻⁵⁰ Cendi pad yêrəw yande me ərəm gaa ba i dundi me ba hara tandi. Laŋa algə naŋe me cendi sojə ruɾu. Mwom da, Jesu di waygə daa kalang ba da: «Yinê sədêng wayna, i əndi! Laŋna bədê!» ⁵¹ Anji nagə bərwa di-lê, dam dodê managə tulêgəlê, me gale di dəbə dodê. Mwom da, woni gərsê gwale duwa di, ərəmdə naŋe. ⁵² I dara cendi 'ocŋ mani nê Jesu dee alagə pii əsê gə mapa lê di gəndêgə bədê sən. Cendi gəŋ 'wacŋa gə mani gəndêgə bam.

Jesu so nare nê woməre daa
(*Matiyê 14.34-36*)

⁵³ Managə Jesu day gə nê woni gərsê gwale duwa cilangəgə kuray gə bəle di bam dəm da, cendi yala i managə wama gə Genejared-lê. Cendi dōndə bərwa di gawsəni-yê. ⁵⁴ Me managə ba gə chəgədə dodê managə bərwa-lê da, nare nê wama gə ta-lê di 'ocŋ Jesu di com. ⁵⁵ Me ərə nare di bəriŋ wa ha managə ciri də wama gə ta-lê baa baa. Mana pad gə nare dwayna Jesu ba yala lê da, gə layəw nare nê woməre gə gəsabe day nê 'yaa hara nəm. ⁵⁶ Managə ciri də gechide-yê labaa də dine-yê labaa də bani cwaŋ cwaŋ-yê də Jesu ha lê baa baa da, nare layəw nare nê woməre bow gandagə dərêwê mana gaba dayara-lê me mərgəw ba kalna nare nê woməre di ba bəlnê i barge duwa bəw mərə. Me nare pad nê bəlbəw da, cendi 'yo labiya.

7

I mani nê woy me com gun gə acŋe Mări dərêwê di mo?
(*Matiyê 15.1-20*)

¹ Nare nê gə 'ogəgə Parise me nê yab dāng woni gəlê bii gə 'woo gənê Moyis duwa, cendi swa managə ciri də geche dəJursalem-mê, hara gəra dam Jesu tuləwê. ² Me cendi yêr woni gərsê gwale gənê Jesu duwa nê yab wom mani gə əsəragə nê acŋe. Əsəragə nê acŋe, gəndəw də biyê da i: cendi wom mani dəban wiya gə əsəragə bam ladə ya hada dənê nare nê Juwib ba də ərəm nəm de. ³ Bag da, nare nê Parise di me nare nê dāng pad nê Juwib di me da, laŋdə i hada dənê mwagragə nê pii di le, i dara yande me cendi wi əsəragə bam ladəle do me wom gə mani səŋ. ⁴ Managə cendi swanay sug-lê kaw, cendi sabə sədêgə bam ya te hada day-ê de do me wom mani səŋ. Cendi laŋgə mani naŋ nê dāng nê ala nê hada day-ê di le, ya wiya day gə mani woni wama mani me woni chaa mani me ta de. ⁵ I yande di me, nare nê Parise me woni gəlê bii gə 'woo di me ur gə Jesu ba da: «I dara na me woni gərsê gwale dəma di al mani nê wundêr gə hada dənê mwagərandə bêdê yande mo? Cendi wom mani gə əsəragə nê acŋe bəriŋ, dana mo?» ⁶ Ərə Jesu cogə lê diyê ba da: «'Yeni nare nê gwale 'yol bədəngê, me dusəringə də korgiŋ i jiga nê ga! Esayi tanga jangə gwale gə Mări wayəw dara darang pii di da, i sədə 'yang. Anji way ba da:

*<Nare nê ta di alən horəmbê i gə bədêgə mərə,
me dusəringə də korgiŋ da, i jiga gandən.*

⁷ *Cendi gəlgə kwandagə i gwale gənê nare day mərə.*

*I dara yande me hərwân day di
i mani nê pêgîn yande yag.>**»

⁸ Jesu waygə bi ba da: «'Yeni da, anê kala bii gə 'woo gənê Măřî duwa bam, me anê dam managə hada dənê nare day-ê. ⁹ Əw, anê 'yo bərmê gaba gəñê gə bii gə 'woo gənê Măřî duwa bam bəřîñ dara gama gə hada dan! ¹⁰ Ərmənê ladəle! Moyis way managə bii gə 'woo-lê ba da: <Algə nê abam day gə im horəmbê>†, anji way dāng bi ba da: <Gun gə cadəbəna abêw labaa iw da, ur i 'yaa bam.>‡ ¹¹ Me 'yeni, anê gəlgə dan nare ba neyamna gaba wayagə abragə labaa idəgə ba da: <Mani nê əsənê nê dee nê 'yang dara ba nê wanangê di, nê u bən 'yaw i Măřî korban dəm, gəndəw də biyê i sarga.> ¹² Yande da, anê kalgə nare bərmê gaba ala dwani gə abragə bêdê me gə idəgə bêdê me. ¹³ Yande bi kaw, anê yə hada dan ladə me anê meyendə gə gwale gənê Măřî duwa bam. Me anê al mani nañ dāng nê acne nê wun yande bi.»

¹⁴ Ərə, Jesu di 'waga nare nê gəre di səwê bi me waygə ba da: «'Yeni nê pad ka diya, kalna sumdəng ladə me 'wacnana gwale ni gə nê ilê wayang gandəw lê ka di gəndəw! ¹⁵ Mani mən tenene nê swa iche me gandə ha gun səwê me cow gə acne Măřî dərêwê da, ilê bêdê bəřîñ. Me i mani nê swa gun dusəw də korgîñ-yê me i woni cwaw gə acne Măřî dərêwê cendi. [¹⁶ Kal gun gə sumdêw woni dwaya gwale inalê da, kaləw a dwayna!]»

¹⁷ Bam mwom da, Jesu so kal nare nê gəre di dəm me ha ulay. Me woni gərsê gwale duwa cor urəw gwale gə diri gə anji dee wayaw caga ka di gəndəw. ¹⁸ Me anji waygə ba da: «'Yeni kaw, anê i woni 'wacna mani gəndəgə bêdê yande me mo? Mani nê swa iche me gandə ha gun səwê da, neyem cwa gun gə ta di gə acne Măřî dərêwê bêdê. Anê 'ocn yande bêdê ba? ¹⁹ Mani nê ta di gandə ha i managə gun dusəwê bêdê, me cendi gandə ha i nudêwê, me dāng bi da, cendi gandə ha i bam mana gaba 'wada-lê.» Yande da, Jesu way daa ba mani mən tenene nê wama nê co gun gəndəw gə acne Măřî dərêwê da, ilê bêdê. ²⁰ Me anji waygə dāng bi ba da: «I mani nê swa gun dusəw də korgîñ-yê me i woni cwaw gə acne Măřî dərêwê. ²¹ I managə gun dusəw də korgîñ-yê me ərmê pad gə acne gə i ka di swa-lê: delme də idə kañja abje labaa namde, miini, 'yaa gə gun gə urê dəma, ²² 'ya gə gun diyamo, labaa jam tərêw, urê gə mani nañ, dusi də acne, kojəgê də idə lama mana, ala gə mani

* 7:7 7.7 Esayi (Esaie) 29.13 † 7:10 7.10 Kərara gə daa (Exode) 20.12, Deteronom 5.16 ‡ 7:10 7.10 Kərara gə daa (Exode) 21.17, Lebitik 20.9

nê al jawe, haarni, widəru, 'waga gə sii, ala gə mani dəban ərmê gə gəndêgə. ²³ Acna pad gə ta di swa i gun dusəw də korgiŋ-yê me cow nəm gun gə acne managə Mārī dərêwê di.»

Deme də i Juwib bêdê me Jesu wadê lê
(Matiyê 15.21-28)

²⁴ Dang da, Jesu swa daa kala mana gə pii di bam me hara yala i managə wama gə Tiir-ê. Anji gandə ha kərê managə ciri də mən-lê me ur dara nare ba 'wacnana hara duwa gə kərê di bêdê. Me nare di 'ocn com dara anju ba yaalê kərê. ²⁵ Yande da, deme mən də durmêdê dundi də acne gəldə dərêdê dwaya gwale duwa me tandi swa kalang hara əndər dodê Jesu dərêwê. ²⁶ Deme də ta di i Juwib bêdê, gə yêdê i managə Siri də i managə wama gə Penisi-yê. Tandi amsə Jesu dara ba 'ywarnadê durmêdê dundi də acne bam sêdê. ²⁷ Jesu codê lê diyê gə gwale gə diri waydê ba da: «Kal dine woni ciri gə wom mapa day êbdê ladəle, dara laya gə mapa gənê dine day 'yagə grade bam da, ladê bêdê.» ²⁸ Ərə deme di wayəw ba da: «Aba ciri ni, bəg da, grade di wom i mapa gə bolbêr dine əsəragəlê bor dodê tabəl gəndədəlê.» ²⁹ Anji waydê bi ba da: «Dara gwale diya gə ta di da, dundi də acne di gandə bam durmêy di sêdê dəm. Hale ulay diyalê dəm!» ³⁰ Deme di so ha ulay me gəra ha 'ywa durmêdê di ilê dodê solbê-lê me, dundi də acne di kaw gandə bam sêdê dəm me ca.

Jesu so gun gə dŋgərə daa

³¹ Dang kaw, Jesu so daa kal wama gə Tiir bam. Anji ha gandə gə Sidō dədê me cilangê gə wama gə gə 'ogəw «Ciri də mwaj» dəwê. Me anji ha nəm əjə kuray gə bəle gə Galileyê sən. ³² Mana gə ta-lê da, nare 'wow Jesu abe mən gə dŋgərə gə way gwale ladê bêdê hara nəm. Me nare di amsə Jesu ba da: «Asə əsəm dəwê!» ³³ Jesu wol abe di ha nəm bam hiŋe nare nê gəre di tulêgəlê. Anji hurê dunəw ka me kam managə sumdêwê, dŋng da bəsə lade dunəwê me bəl gə abe di dilesəw gə dunəw də lade ilê di. ³⁴ Mwom da, anji u dərêw yêr gə siyaya gə daa, me bii goche me wayəw abe di ba da: «*Epata!*»; gəndəw də biyê ba da: «*Təŋêr bam!*» ³⁵ Mana gə ta-lê dog da, abe di sumdêw tiŋêr bam, dilesəw kaw awrar daa, me anji cor way gwale ladê pərang me ca. ³⁶ Mana gə ta-lê da, Jesu yêgədə nare pad nê ilê di sumdêgə ba hana cəmnêw gun daa bêdê paa paa. Me managə anji wajəgə yande kaw, cendi ha cəmêgə kwandagə daa pii pii com, ³⁷ dara mani nê anji algə ka di da, 'yagə ərmê gə geche naŋe bəriŋ. Yande da, cendi way ba da: «Mani duwa pad

nê anji algə da, i nê lade nañe. Anji tiŋgə nare nê dʒugəre sumdêgə bam me, nare nê məm bədêgə daa me ca!»

8

*Jesu 'yagə nare nê dubu wodə mani nê wama
(Matiyê 15.32-39)*

¹⁻² Wala mən dʒang bi da, nare nê gəre nañ dʒang dayar Jesu tuləwê. Cendi *al i wala subu gandəw* me mani day nê wama 'yeñ bam. Mwom da, Jesu 'ogə woni gərsê gwale duwa di səwê me waygə ba da: «Dərên 'yêngəne dara nare nê gəre nê ka di. Cendi i gandən laba wala subu pad, mani day nê wama ilê bədê. ³ Me nê kalnagə cwarna bi gə cherni yande da, cendi ha gabdara i bam bərmê-lê. Nê yab dwaregəlê da, swa i hên.» ⁴ Mwom da, woni gərsê gwale duwa di cow lê diyê ba da: «Me caga da, dê harang 'ywa mapa di i woy mana gə bam ka di me dê harang 'yagə gə ha wama əbdê nəm di mo?» ⁵ Jesu di cor urgə ba da: «Caga da, anê i gə mapa əndi ilê mo?» Cendi wayəw ba da: «Mapa wurgəsubu ilê.»

⁶ Yande mwom da, Jesu waygə nare di: «Damna dodê, səna dədê!» Anji lay mapa gə wurgəsubu di daa əsəwê, me aləw Mǎrī doche lê diyê, do me bəlbə mapa di dodê, me u mapa di 'yagə woni gərsê gwale duwa di dara ba əsənəgə nare di. Me woni gərsê gwale duwa di yə mapa Jesu əsəwê me əsgə nare nê gəre di. ⁷ Goche nê dine kaw ilê bani, me Jesu *lay goche di* me piy bəw dədêgəlê me waygə woni gərsê gwale duwa di ba da: «Əsənəgə nare di goche nê ta di lê diyê me ca!» ⁸ Nare nê gəre nê ta di wom mapa gə ta di gə goche di əbdê me ərə gəndəgə wor bəl dodê bi. Woni gərsê gwale duwa di laya mapa me goche me nê wor dodê 'wonbə kərange wurgəsubu bi. ⁹ Nare nê woni wama mapa gə goche nê ta di, i nare dubu wodə. I yande do me Jesu di kalgə nare di cəgədə ha nəm ulay day-ê sən. ¹⁰ Ərə, anji day gə nê woni gərsê gwale duwa di nagagə dam bərwa-lê me hargə nəm managə wama gə Dalmanuta-lê.

*Nare nê Parise ur Jesu ba alnagə mani nê daña
(Matiyê 16.1-4)*

¹¹ Me nare nê gə 'ogəgə Parise hara 'yo Jesu me gagə gandəw gwale gaba gərsəw. Cendi urəw ba da: «Alnin mani nê daña mən nê gəl dara i Mǎrī me giyəm anju!» ¹² Mwom da, Jesu bo goche gə geche me anji waygə ba da: «I dara na me nare nê caga di urən mani nê daña mo? I sədə. Dwayna, nê wayang i gwale səw dʒang bi: Cendi ha yara mani mən

nê daña nê urgə di bêdê.» ¹³ Me ər̄ə Jesu so kal nare nê Parise di bam. Me anji day gə nê woni gərsê gwale duwa di hargə naga bərwa-lê bi me hargə nəm kuray dugədəw də alê ta-lê.

*Gwale gənê lebər gənê nare nê Parise day
(Matiyê 16.5-12)*

¹⁴ Me woni gərsê gwale gənê Jesu duwa nəmê laya gə mapa nañ əsəragəlê bam, cendi 'woo i mapa mən mərə asalê bərwa di-lê. ¹⁵ Jesu duwa da, waygə dara mani nê cendi ba alnagə: «Dwayna, asəna angal dan ladəle dara lebər gənê nare nê Parise day me gənê dole gə Erod duwa me ca!» ¹⁶ Yande da, cendi wajə bulê day-ê gaa anji ba way i dara mapa day ba ilê bêdê di mo? ¹⁷ Jesu 'ocñ ərmê day di com me waygə ba da: «I dana me anê wajə bulê dan-ê ba anê i gə mapa ilê bêdê di mo? Anê wor 'wacña mani gəndêgə səñ mo? Dədêng woye ba? I dana me anê gəñ 'wacña gə mani gəndêgə bam yande mo? ¹⁸ Dərêng ilê me anê yêrgə mani bêdê yande mo? Sumdêng ilê me anê doy gə gwale bêdê, dana mo? Dusərêng gwong daa managə mani-yê bêdê mo? ¹⁹ Ərmənê: Pii, managə nê bolba mapa gə jii me nê əsêgə nare nê dubu jii di me gəndəw wara dodê, anê laya gəndəw də wara dodê 'wanba kərangə əndi na mo?» Cendi wayəw ba: «I mwaj dii sər.» ²⁰ «Me managə nê bolba mapa gə wurgəsubu dodê me nê əsêgə nare nê dubu wodə di me gəndəw wara dodê da, anê laya gəndəw də wara dodê di 'wanba kərangə əndi na mo?» Cendi way ba: «I wurgəsubu.» ²¹ Anji waygə ba da: «Mani nê ta di gəndêgə di, anê 'ocñ bêdê hurêg səñ mo?»

Jesu so abe gə dərêw buu daa

²² Managə Jesu day gə nê woni gərsê gwale duwa hargə gər managə Bedsada mwom da, nare walaw abe mən gə dərêw buu hara nəm, me cendi amsəw dara anji ba bəlñêw gə əsêw. ²³ Mwom da, Jesu yə abe gə dərêw buu di əsêw, woləw ha nəm ciri gogər dərə-lê, me anji bəsəw lade managə dərêwê me bo əsaw dəwê me urəw ba da: «Gaa mē yêr mani mo?» ²⁴ Me abe gə dərêw buu di tiñ dərêw daa me way ba da: «Nê yêr i nare; nê yêrgə wun ya habde de, me ilê harbalê.» ²⁵ Jesu di cor bo əsaw abe gə dərêw buu di dərêwê dfang bi, me managə abe di tiñ dərêw bam dfang bi da, anji 'yo labiya me yêr mana ladə pərang me ca! ²⁶ Me Jesu wayəw ba da: «Cor ha ulay dəma-lê dəm, me u bərmê gə ciri də Bedsada di dədê bêdê!»

Jesu i Dole gə Mǎrĩ biyêw gə Kris di
(*Matiyê 16.13-20; Luk 9.18-21*)

²⁷ Mwom da, Jesu day gə nê woni gərsê gwale duwa di sogə gandəgə dara hara managə ciri də dine nê i ciri də gə 'ogədə «Sesare dənê Pilib» tulbêdêlê. Me managə bərmê-lê da, anji so ur woni gərsê gwale duwa ba da: «Caga da, nare di way ba nê i wi bag mo?» ²⁸ Me woni gərsê gwale duwa di wayəw ba da: «Nare nê mən da, way ba mê i Jǎ gaba alagə nare batem; nê yab da, way day ba mê i aba cəmê Mǎrĩ bəw gə Eli, nê yab dāng bi da way day ba mê i woni cəmê Mǎrĩ bəw nê pii di gun day gə dāng.» ²⁹ Anji urgə dāng bi ba da: «Me 'yeni dan da, anê way ba nê i wi bag di mo?» Ərə Piyer wayəw ba da: «Əjəm da, mê i Dole gə Mǎrĩ biyêw gə Kris di.» ³⁰ Mwom da, Jesu yêgədə woni gərsê gwale duwa sumdêgə dara cendi ba cəmnêw gun mən gwale gə ta di daa bêdê.

Jesu day gə nê woni pama tarəw da, ha gəlê i dərinq
(*Matiyê 16.21-28; Luk 9.22-27*)

³¹ Dang bi da, Jesu so waygə woni gərsê gwale duwa di daa pərang ba da: «Əndi gə Gun gorəndəw di, nê ha gəlê dərinq nañe. Gechide nê nê nare nê Juwib day me gechide nê nê woni bwasa Mǎrĩ day me woni gəlê bii gə 'woo gənê Moyis duwa me ha urên bêdê, cendi ha 'yan bam, me wala gə subu-lê* da, nê ha dəmê daa nare nê mare dwağagəlê.» ³² Managə anji waygə daa yande pərang mwom da, Piyer woləw ha nəm bam tulin-yê hiñe me ha swagədaw nəm. ³³ Me Jesu cwa dərêw yêr woni gərsê gwale duwa di me sogədəw Piyer ba da: «Ha bam ched tulənê, Sidan ga, ərmê dəma da, wundêr gə ərmê gənê Mǎrĩ duwa bêdê, me wundêr i gə ərmê gənê nare day.»

³⁴ Ərə Jesu 'ogə nare nê gəre day gə nê woni gərsê gwale duwa səwê me waygə ba da: «Gun gə urnê baa pamna tarən da, a ərmənê dəw duwa-lê gang bêdê, me unê habda duwa gə dagəla dəwê me pamnan nəm.† ³⁵ Gun gə urnê bəlê gə səw daa səña dədê ka da, anji gəñ bəlê gaba dama gə dərêw bəriñ di bam. Me gun gə gəñnê bəlê duwa gə səw səña dədê ka bam daran əndi me dara Nō də lade di me da, anji ha 'ywa bəlê gaba dama gə dərêw bəriñ di le. ³⁶ Gun

* **8:31** 8.31wala gə subu-lêNare nê Juwib asə wala da, asə i dawa. Dawa də mani alalna lê da, cendi asə i wala mən dəm. I ta di me Jesu mar gə bandradi me dəm daa munə-lê gə dəmas gə jomni da, cendi asə ba i wala subu dəm.
† **8:34** 8.34 unê habda duwa gə dagəla dəwê me pamnan nəm: Gəndəw də biyê way ba da: Gun gə ta di, kal a ina ib dara urê gə gəlê gə dərinq me made me ca.

da, dee 'ywana mani nê səņa dədə ka pad le, me 'ywana bələ gaba dama gə dərêw bəriņ bədə da, ladni duwa ilê woy mo? ³⁷ Labaa, gun ha 'yaw Măřî i na dara kələ gə bələ duwa gaba dama gə dərêw bəriņ di mo? ³⁸ Nare nê caga ka i nê acņe, me nê woni cwaw Măřî taragə me. Gun gə woy woy gə alna jawe dara daran əndi me dara gwale ni me managə nare nê ta di dərêgələ da, əndi gə Gun gorəndəw di kaw, sanga nê ha alaw jawe yande di me wala gə nê cwarne gə 'ywagəda gənê Aban me gə Paja duwa nê daa me ca.»

9

¹ Me anji waygə gwale gə dāng ba da: «I sədə. Dwayna, nê wayang i gwale səw dāng bi: Nare nê yab nê ilê dwařangê caga ka di, cendi ha yara Măřî lama duwa gə dwăřî gə dwana di gə dərêgə do me cendi ha mara səņ.»

Jesu səw kəlangar bam

(Matiyê 17.1-13; Luk 9.28-36)

² Wala kubi tarəwê da, Jesu wol Piyer me Jak me Jă me mərə, ha gandagə bam tulı-yê hiņe, managə kuřa də hoy dədə bam hən gə nare. Managə cendi i məndagə kuřa dədə mwom da, Jesu səw kəlangar bam wun jiga managə dərêgələ. ³ Barge duwa da cor 'yogədə 'ywagəda gə al laņa naņe me wusə kəng. Wusənanı gə ta di, gun mən kaw neyem alaw səņa dədə ka bədə. ⁴ Me jısgə yande da, woni gərsê gwale duwa nê subu di yêr woni cəmê Măřî bəw nê pii nê Eli day gə Moyis kaw ilê waya gwale-yê gə Jesu me.

⁵ Mwom da, Piyer wayəw Jesu ba da: «Aba gəlênin mani, dê damang ka di da, ladə naņe. Yande da, kalnin nê dāngəřangnin kundi subu mana gə ka-lê di, mən ina dəma, me mən ina Moyis duwa, me mən dāng bi da ina Eli duwa me.» ⁶ Me gwale gə Piyer wayəw ta di da, anji way i gwale gə bərmê duwa bədə, dara anji day gə kwandaw di, laņa cor algə le. ⁷ Əřə cendi yêr siyaya mugə daa kədab, me doy gwale nəm siyaya di dalawê way ba da: «Anju gə ta di, i gorəndən, dusən urəw naņe. Dwayna gwale bəwê!» ⁸ Mana gə ta-lê dog, woni gərsê gwale gənê Jesu duwa di, yêrbə tulbêgə, me cendi yêr gun mən gə dāng ilê bədə, me i Jesu di mən ilê gandagə.

⁹ Managə cendi ilê chê nəm dodê kuřa-lê di da, Jesu waygə woni gərsê gwale duwa cendi ba cəmnêw gun mani nê cendi ba yaragə gə dərêgə ka di gwale day daa bədə paa paa, bəraa kal anju gə Gun gorəndəw di ba dəmnê nəm daa nare nê mare dwařagələ ba. ¹⁰ Cendi gam gwale gə anji

waygə di dusərêgêlê, me urbə i sêdêgə dara gwale gə «swa gə daa managə nare nê mare dwaṛagêlê» di da, way ba i man mo?

¹¹ Dang da, cendi ur Jesu ba da: «Woni gêlê bii gə 'woo way ba Eli ba haralê ba do *me Dole gə Măřĩ biyêw di hara sən** di da, i dara na bəg di mo?» ¹² Mwom da, Jesu waygə lê ba da: «I sêdê, Eli di haralê ba, dara dāngəṛa gə mani pad gə bərmê day. Yande da, i man man me gə jangə Magtubu dənê Măřĩ-yê way ba Gun gorəndəw di baa ha gêlê dərīn nənə, me ba gə ha gəñêw bam me mo? ¹³ Bəg da, nê wayang: Eli di da, anji gəra dəm, me nare aləw mani pad nê dərêgə ur. I ta di me gwale gə gə jangəw managə Magtubu dənê Măřĩ-yê pii dara daraw di, yala alal nəm.»

*Jesu 'yor dundi də acne bam dwe səwê
(Matiyê 17.14-20; Luk 9.37-43)*

¹⁴ Managə Jesu day gə nê woni gərsê gwale duwa nê subu di cwaragə yala managə woni gərsê gwale duwa nê yab nê wor dodê di sêdêgêlê ib da, cendi yêr nare nê gəṛe nan ilê gandagə liwgə daa, me woni gêlê bii gə 'woo gənê Moyis duwa kaw ilê gaga gwale-yê gandagə. ¹⁵ Managə nare di ba gə yêr Jesu hara yala mwom da, sêdêgə 'yolgə, cendi wa kalang saw Jesu dərêw daa dara alaw gə labiya. ¹⁶ Jesu di urgə ba da: «Anê gagə gwale gə woni gərsê gwale ni da, i gwale na mo?» ¹⁷ Mwom da, gun mən nare dwaṛagêlê cow lê diyê ba da: «Aba gêlênin mani, nê walam gorəndən gə dundi də acne əməw waya gə gwale bam yala nəm lê. ¹⁸ Mana gə woy-yê woy-yê kaw, dundi də ta di swanaw daa, əndêw i dodê, bəw sugədəle me yidəbê sandaw me səw kaw mar bam woy pəgiñ kagaga me. Dee nê amsə woni gərsê gwale dəma dara ba 'ywarnaw dundi də acne də ta di bam kaw, cendi neyem 'ywaraw gandədə bêdê.» ¹⁹ Mwom da, Jesu waygə ba da: «'Yeni nare nê caga woni kala dusərêng dənê bêdê nê ga! Nê ha dama ganang ala wala əndi na do me anê ha kala dusərêng dənê sən mo? Dusi dan də kala bêdê di, nê ha 'wodə dən bam bəraa mindi na mo? Walnan dwe di hane nəm!» ²⁰ Cendi walaw dwe di hara nəm, me managə dundi də acne di ba də bo dərêdê ca yêr Jesu da, tandi u dwe di gə dwana əndêw dodê, dwe di habdê dodê sənə dədê, me bəw kaw sugədə me ca. ²¹ Mwom da, Jesu ur dwe di abêw ba da: «Mani nê ta di aləw i mindi na mo?» Dwe di abêw cow lê diyê ba da: «Mani di aləw i bəg managə anji wor nəm gə dənani duwa ba. ²² Dundi də ta di bugədəw managə duwa-lê me nimi-yê

* 9:11 9.11 Malachi 3.23.

me ilê dara 'yaw nəm ta di. Me dee mê neyamna gaba alaw maniye da, yêr ñagəni nin me waninê!»²³ Jesu wayəw ba da: «Dana me mê way ba <dee nê neyamna> ba mo? Gun gə kalna dusəw dənê da, nê neyem alaw mani pad le.»²⁴ Mana gə ta-lê dog da, dwe di abêw so soy marjaw daa nañ way ba da: «Nê kal dusən dəmê! Me wannê, dusi ni də kala di i bani sən.»

²⁵ Managə Jesu ilê waya gwale-yê gə dwe di abêw da, nare ilê haralê dajara nañ nañ. Managə Jesu yêrgə yande da, anji ərĩñ dundi də acne waydə ba da: «Dundi də idə əmêw dwe waya gə gwale bam me dwaya gə gwale bam me, i əndi me nê wayi: Dəm bam dwe di səwê, me cwaray dəwê d̄ang bi bêdê d̄əm!»²⁶ Mwom da, dundi so soy daa nañ, nongəɾə dwe di əndêw dodê gə dwana, do me tandi dəm bam dwe di səwê, kal dwe di wun gun gə mare. Nare nañ way dwe di ba mare.²⁷ Me Jesu yə dwe di daa gə əsêw dara ba swana daa, me anji so d̄əbə daa.

²⁸ Mwom da, Jesu so ha kərê. Me managə woni gərsê gwale duwa ilê gandəw kərê məndagə da, cendi urəw: «I dana me nenin da, nê neyamanin 'ywara dundi də ta di bam bêdê mo?»²⁹ Jesu cogə lê diyê ba da: «I gə amsa gə Mǎĩ mərə me ba mê ha 'ywara gə dundi də ya ta de di bam gun səwê.»

*Jesu way bi ba gə ha 'yaw me baa ha dəmê daa munə-lê
(Matiyê 17.22-23; Luk 9.43-45)*

³⁰ Əɾə, Jesu day gə nê woni gərsê gwale duwa sogə daa kal mana gə ka di bam, me cendi ha jêê gə wama gə Galile dəwê. Me Jesu da, ur dee gun mən kaw ba 'wacnana bêdê,³¹ dara anji ilê gəlêgə i woni gərsê gwale duwa mani. Anji waygə ba da: «Əndi gə Gun gorəndəw di da, gə ha 'yan nare nê gəsgêdə əsəragəlê. Cendi ha 'yan bam. Me managə cendi dara 'yan bam da, wala gə subu-lê† da, nê ha dəmê daa nare nê mare d̄wəragəlê.»³² Woni gərsê gwale duwa di 'ocñ gwale gə ta di gəndəw bêdê, me cendi lañ urêw bam.

*I wi me i geche mo?
(Matiyê 18.1-5; Luk 9.46-48)*

³³ Jesu day gə nê woni gərsê gwale duwa yalagə ciri də Kapernom-mê d̄əm. Me managə cendi i kərê da, Jesu urgə ba da: «Dee anê gagə gwale bərmê-lê da, i gwale na mo?»³⁴ Me cendi asəw gwale lê diyê bêdê. Bağ da, managə bərmê-lê di, cendi dee gaga dara 'wacna i wi me d̄wəragəlê

† 9:31 9.31 wala gə subu-lêYarna gwale gə ta di gəndəw də gə biy managə Markə 8.31magtubu gəndədə də dodê-lê.

da ba i geche mo. ³⁵ Ərə Jesu kal səw dam dodê 'waga woni gərsê gwale duwa nê mwaj dii sər di səwê ib me waygə ba da: «Gun gə urnê ba gədənê geche da, kal a cwana səw gun gə i kwandaw nê pad ka di taragəlê, me aba kəjêgə me ca.» ³⁶ Ərə Jesu di wala dwe gə 'yêng chəw dwařagəlê, ərə anji yəw səwê me waygə woni gərsê gwale duwa ba da: ³⁷ «Gun gə yinê gun gə wun ya dwe gə ka di de gə dwani dara daran əndi da, anji yən i əndi. Me gun gə yinên gə dwani yande da, anji yən i əndi mərə bêdê, me yə i aba giyên di.»

Aba əlêndə bêdê da, i gun ənda

(Luk 9.49-50)

³⁸ Jā wayəw Jesu ba da: «Aba gəlênin mani, dee nê yaranin gun mən 'ywara dundi də acne bam nare sədêgəlê gə suməm, me nê urênin dee ba nê əmêwnin i ala bam, dara anji i ganandə mən bêdê.» ³⁹ Me Jesu wayəw ba da: «Əmnêw ala bam bêdê. Dara gun gəalna mani nê daņa gə sumən da, anji i gun gə ha waya gwale ni gə acne kalang bêdê. ⁴⁰ Gun gə əlnêndə bêdê da, anji i gun ənda. ⁴¹ I sêdê. Dwayna, nê wayang i gwale səw dang bi: Gun gə 'yanang nimi nê chaa dara anê ba i nare nênhê Kris duwa da, inam i mani-yê bani yande hiņe mərə kaw, anji ha 'ywa gwayni duwa le.»

Gəñê gə bərmê gaba ala acna bam

(Matiyê 18.6-9; Luk 17.1-2)

⁴² «Gun gə lamna i dwe mən gaba kala dusəw dənê kwandaw dwařagəlê alnaw acna-lê da, gun gə ta di, gə manaw kuřa də jore də nuu naņ kunêwê me gə unêw alnaw managə nimi nê kuray gə geche-yê kaw, wome bêdê səņ. ⁴³ Inê i əsêm gə mən me lamnam alnam acna-lê anju da, saw aləw bam! Hara gə mana gə bəlê gaba dama gə dərêw bəriņ-yê gə əsêm mən da, ladə naņ dəy kala gə əsam lê ca me mê ha nəm duwa də 'ywa dərə budê bam bêdê bəriņ-yê di. [⁴⁴ Mana gə ta-lê da, daņ də idə mara bêdê bəriņ də idə wama nare kumbə day ilê, me duwa də 'ywa dərə budê bam bêdê bəriņ ilê me ca.] ⁴⁵ Inê i dəgəlam də mən me lamnam alnam acna-lê tandi da, sawdə asədə bam! Hara gə mana gə bəlê gaba dama gə dərêw bəriņ yê gə dəgəlam mən da, ladə naņ dəy kala gə gədam lê ca me gə ha asam nəm duwa də 'ywa dərə budê bam bêdê bəriņ-yê di. [⁴⁶ Mana gə ta-lê da, daņ də idə mara bêdê bəriņ də idə wama nare kumbə day ilê, me duwa də 'ywa dərə budê bam bêdê bəriņ ilê me ca.] ⁴⁷ Inê i dudəm mən me lamnam alnam acna-lê tandi da, bidə aldə bam! Hara gə ciri dənê Măriyê gə dudəm mən da, ladə naņ dəy kala gə dərêw lê

ca me gə ha asam nəm duwa də 'ywa dəra budê bam bêdê bəriŋ yêê di. ⁴⁸ Mana gə ta-lê da, dan̄ də idə mara bêdê bəriŋ də idə wama nare kumbə day ilê, me duwa də 'ywa dəra budê bam bêdê bəriŋ ilê me ca.

⁴⁹ «Duwa ul biri marəw duwa bam gədəw gə lade. Wala kaw, gə bow wama-lê dara ba 'ywalna nəm. Yande da, Măřî asəw gun gə woy woy kaw wamani dara ba d̄angəŋəw gədənəw gun gə lade me ca. ⁵⁰ Wala da, i mani nê lade naŋe. Me managə wala di hərənga duwa meyendarna bam da, mê ha ala i man dara cwaw gə hərənga duwa gə ta di bi mo? Kal anê wun i ya wala gə 'yole de managə nare dwaŋəgəlê, me yinê sədəng gə dwani me ca.»

10

Gəlê gənê Jesu dara abe day gə deme agəda day gə bam (Matiyê 19.1-12)

¹ Mwom da, Jesu day gə nê woni gərsê gwale duwa di swa daa *managə Kapernom* dara hara managə wama gə Jude-yê me kuray gə Jurde dugədəw də alê ta-lê me ca. Mwom da, nare naŋ gəra dayar gandəw d̄ang bi me, an̄ji gəlgə gwale gənê Măřî duwa, ya ba al nəm pii pii de. ² Mana gə ta-lê da, nare nê gə 'ogəgə Parise hara Jesu səwê ib me urəw nəm gə gwale gaba gərsêw ba da: «*Bərmê ənda gənê Măřî-yê da, abe neyem agəda gə diyamo bam mo?*» ³ Əŋə Jesu di kal səw urgə ba da: «*Managə bii gə 'woo-lê da, Moyis wayang ba man mo?*» ⁴ Cendi cow lê diyê ba da: «*An̄ji kalnin bərmê ba abe gə urnê 'ywara gə diyamo bam bəriŋ da, kal an̄ju ba jangənədə magtubu də idə 'ywaradə 'ywanadə əsədəlê me, an̄ju ba agədəna gandədə sən̄.*»* ⁵ Əŋə Jesu waygə ba da: «*I dara dədəng wayni dəra me Moyis kalang anê al nəm yande ta di.* ⁶ Me managə Măřî dii gə mani pad gəndəgə da, *an̄ji asə i abe me deme me.*† ⁷ *I dara yande me abe ha swa kala abêw day gə iw bam, ha bamara nəm gə diyamo me,* ⁸ *cendi gədə ya gun mən tenene de.*‡ Yande da, cendi i nare sər bêdê me cor i gun mən tenene d̄əm. ⁹ Yande da, kal gun agədəna mani nê Măřî daygə daa mən di bam bêdê.»

¹⁰ Targiŋ da, managə Jesu igə kərê gə nê woni gərsê gwale duwa da, cendi urəw d̄ang bi dara gwale gaba agəda gə deme bam di. ¹¹ Jesu waygə ba da: «*Gun gə ana gə diyamo bam me unê də d̄ang da, an̄ji al i acŋa gə diyamo də pii di. I ya an̄ji ba i i gə jaw diyamo de.* ¹² *Deme kaw, də swana gəŋnê tərêdə bam me unê abe gə d̄ang da, tandi al i acŋa*

* **10:4** 10.4 Deteronom 24.1. † **10:6** 10.6 Diyê gə mani gəndəgə (Genèse) 1.27.

‡ **10:8** 10.8 Diyê gə mani gəndəgə (Genèse) 2.24.

gø tærêdê gø pii di. I ya tandi ba i i gø kondêdê tærêdê de me ca.»

*Jesu biygê dine busê dêdêgêlê
(Matiyê 19.13-15; Luk 18.15-17)*

¹³ Dang da, narje hara gø dine nê 'yêng 'yaw Jesu dara anju ba bælbenê dêdêgê me ba biynêgê gø busê. Me woni gærêsê gwale gênê Jesu duwa di sogêdêgê nare di lâ. ¹⁴ Managø Jesu baa yêr yande da, dusêw naw me waygê ba da: «Kalna dine di gø hane 'ywanan, æmnêgê bam bêdê. Dara i nare nê wun ya cendi de me Mârî lam dwârî duwa dêdêgêlê. ¹⁵ I sêdê. Dwayna, nê wayang i gwale sêw dang bi: Gun gø kalna Mârî lamna dwârî duwa dêwê ya dwe gø 'yêng de bêdê da, anji ha ganda hara lew dê dwârî dênê Mârî-yê di bêdê.» ¹⁶ Mwom da, Jesu laygê dine nê 'yêng di yibêgê daa jorgêwê me bogê æsaw dêdêgêlê me bigê gø busê.

*Jesu day gø aba 'ywa mani
(Matiyê 19.16-30; Luk 18.18-30)*

¹⁷ Managø Jesu êndêr bœrmê-lê dara hara mwom da, abe mên wada gø gidi gëra piy gubêrêw dodê dêrêwê me urêw ba da: «Aba gêlênin mani gø lade, nê ha ala i man man me nê ha 'ywa nêm gø bêlê gaba dama gø dêrêw bœriŋ di mo?» ¹⁸ Jesu wayêw da: «Dana me mê 'ogên ba nê i gun gø lade mo? Gun gø lade da, i Mârî mên tenene. ¹⁹ Mê 'ocŋ mani nê bii gø 'woo gênê Mârî duwa waygê di com: *Ba mê ha 'yaa gun gø urê dëma bêdê, ba mê ha 'ya gø jam gun diyamo bêdê. Ba mê ha miyê gun mani duwa bêdê. Ba mê ha sawaw gun gwale gø acŋe dêwê bêdê. Ba mê ha alaw gun mani nê acŋe bêdê. Ba mê ha alagê nê abam day gø im horêmbê me ca.Š*» ²⁰ Abe di wayêw da: «Aba gêlênin mani, mani nê ta di da, nê algê managø dênani ni-yê ba.» ²¹ Jesu yêrêw bœraa, me dusêw urêw naŋe, me wayêw ba da: «Mani nê mên da, mê wor alagê sêŋ. Ha ulay dëma-lê me kël mani dëma nê 'ywa nê kêrê dëma-lê bam pad me æsê gursê day 'yagê nare nê bugêr. Yande me, mê ha 'ywa mani nê 'ywa daa Mârî sêwê. Êrê hare pam tarên.» ²² Êrê Jesu gwale duwa gø ta di 'yolêw bêdê bœriŋ me sêw mar bam ledede me êndêr ya, dara anji, mani duwa nê 'ywa di 'yarbar naŋe.

²³ Jesu yêrbê woni gærêsê gwale duwa nê tulbêwê di me waygê ba da: «Woni 'ywa mani da, ganda day gø managø lew dê Mârî lam dwârî-yê da, wom naŋe.» ²⁴ Woni gærêsê

gwale duwa di, dusərêgə nagə dara gwale gə anji waygə gandəw di. Me Jesu waygə d̄ang bi: «Dəndan, ganda gə managə lew də Mǎrĩ lam dwǎrĩ-yê da, wom nañe. ²⁵ Jambal dəmnê libara gubə duwa-lê kaw, wom bêdê sən. Me gun gaba 'ywa mani da, ganda duwa gə managə lew də Mǎrĩ lam dwǎrĩ-yê da, wom nañ d̄oy bam.» ²⁶ Gwale gə ta di 'yagə woni gərsê gwale gənê Jesu di ər̄mê nañe bi me, wajə gwale bulê day-ê ba da: «Me inam i yande da, i wi me ha neyama 'ywa bəlê di mo?» ²⁷ Jesu yêrbəgə me waygə da: «Nare da, wom d̄oy dədêgə le, me Mǎrĩ da, wom gandəw bêdê. Mani mən nê d̄oy Mǎrĩ dəw da, ilê bêdê.»

²⁸ Mwom da, Piyer wayəw da: «Me nenin da, nê kalanin mani pad bam taraninê, me nê ilênin pama tarəmê da, *nin da, ha 'ya i man mo?*» ²⁹ Jesu wayəw ba da: «I sədə. Dwayna, nê wayang i gwale səw d̄ang bi: Gun gə kalna ciri duwa me, chamraw nê abje me nê namde me, iw me abêw me dəndaw labaa dage duwa bam daran əndi me dara Nō də lade di me da, ³⁰ gə ha bwaw gun gə ta di mani nê pad ta di lê diyê dii aru caga dama duwa gə sən̄a dədê ka: nê ciri, nê chamraw nê abje me nê namde me, nê igrəw me, nê dine, nê dage me ca. Gun gə ta di, ha gəlê i dər̄in me ca. Me d̄aŋ sanga da*, anji ha 'ywa i bəlê gaba dama gə dərêw bər̄in. ³¹ Nare nañ nê caga i nê pii cendi da, ha cwara 'ya i nê targin d̄waragəlê, me nare nañ nê caga i targin da, ha cwara 'ya i nê pii d̄waragəlê me ca.»

Jesu way gwale gaba dii subu-lê ba gə ha 'yaw me baa ha dəmê daa nare nê mare d̄waragəlê
(*Matiyê 20.17-19; Luk 18.31-34*)

³² Cendi ilê bərmê-lê dara hara Jursalem. I Jesu me ha dərêgəlê. Woni gərsê gwale duwa di ər̄əmdə gwale nañ me, woni pama taragə da, laña algə le. Dang da, Jesu wōl woni gərsê gwale duwa nê mwaj dii sər di məndagə me ilê wayagə gwale-yê dara mani nê mərə ba ha 'yaw di. ³³ Waygə da: «Dwayna, dê ilê nagang harang i Jursalem. Managə ciri də ta-lê di me əndi gə Gun gorəndəw di, gə ha 'yan gechide nənê woni bwasa Mǎrĩ day me woni gəlê bii gə 'woo gənê Moyis duwa me əsəragəlê. Cendi ha bwan gwale dənê kal ba gə 'yên nəm, me gəra ha 'yagə nare nê i Juwib bêdê əsəragəlê. ³⁴ Cendi ha alan mêng, ha bəsəbən lade sənê, ha gwaban gə bəraw me ha 'yane. Me wala gə subu-lê† da, nê ha dəmê daa munə-lê.»

* **10:30** 10.30 d̄aŋ sanga Ur ba gə way wala gə Mǎrĩ ha cwa daa me sən̄a me dərway. † **10:34** 10.34 wala gə subu-lê:Yarna gwale gə ta di gəndəw də gə biy managə Markə 8.31magtubu gəndədə də dodê-lê.

*Jak day gø Jã ur Jesu mani
(Matiyê 20.20-28)*

³⁵ Targin̄ đang da, nê Jak day gø Jã nê i Jebede dændaw hara Jesu tuləwê ib me wayəw ba da: «Aba gəlênin mani, mani nê nê ilênin urêmê ta di da, nê urnin ba mê alnanin gandagə le.» ³⁶ An̄ji urgə ba da: «Anê ur ba nê alnang i na mo?» ³⁷ Mwom da, cendi wayəw ba da: «Dawa də mê dara dama mana dəma gø 'yogəde-yê da, kalnin nê damnin gun mən əsê m gø abe-yê, me gun mən əsê m gø jele-yê me ca.» ³⁸ Me Jesu waygə da: «Mani nê anê amsəgə ta di da, anê 'ocnəgə bêdê. Gaa anê ha neyama chaa wamani gø nê ha chaw di mənang mo? Labaa gaa anê ha neyama urê gəlê gø dər̄in̄ gø nê ha gəlêw di mənang mo?»[‡] ³⁹ Cendi cow lê ba da: «Nê hanin neyama le.» Mwom da, Jesu di waygə ba da: «Êw, anê ha chaa wamani gø nê ha chaw di le, me anê ha gəlê dər̄in̄ gø nê ha gəlêw di le 'yang. ⁴⁰ Me dara mana dan gaba dama, gun mən əsê n gø abe-yê me gø mən əsê n gø jele-yê me da, nê neyem ərməng gandəw əndi bêdê. Mana gø ta di igə i nare nê Mār̄i đangəṛəgə gandəw di day.»

⁴¹ Managə woni gərsê gwale duwa nê wor mwaj di ba gø doy gwale gø ta di da, dusəṛəgə nagə nê Jak day gø Jã di dədêgəlê. ⁴² Mwom da, Jesu 'ogəgə səwê pad day-ê me waygə ba da: «Anê 'ocn̄ com dara nare nê gø ərməgə ba gø i dolgə nê nê nare nê gəndêgə jiga jiga pad day-ê da, cendi bəl kwandagə ya ba gø i woni ciri day de. Me nare nê ladəbe kaw gəlgə kwandagə nê nare dərêgə me ca. ⁴³ Me managə bulê dan-ê ka da, ha alala i yande bêdê. Gun gø urnê ba ina geche dan da, kal a ina aba kəjêgə kwandaw. ⁴⁴ Me gun gø urnê ba ina gø pii bulê dan-ê an̄ju da, kal a cwarna kwaya gənê kwandaw day pad. ⁴⁵ Yarna, əndi gø Gun gorəndəw di kaw, nê hara i dara kəjê gø nare bêdê, me nê hara i dara gədê aba kəjê gənê nare day me 'woo sən 'yadə made dara kədê gø nare naṇ daa me ca.»

*Jesu tiṇəw Bartime gø boy dərêw bam
(Matiyê 20.29-34; Luk 18.35-43)*

⁴⁶ Jesu day gø nê woni gərsê gwale duwa gəragə managə ciri də Jeriko-lê, me managə cendi gandə bam ciri də ta di-lê dara hara pii da, nare naṇ ha gandagə dara bwagə. Abe gø boy mən gø gø 'ogəw Bartime, gø i Time gorəndəw, dam

[‡] **10:38** 10.38 Managə magtubu dənê Mār̄i duwa də gø jangədə pii gø bii gø gərek da, gø jangə mana gø ka-lê ba da: «Gaa anê ha neyama chaa mani nê kob dwaṛə-lê nê nê ha chagə əndi di mənang mo? Labaa gaa anê ha neyama ala batem də nê ha aladə əndi di mənang mo?» Mani nê kob dwaṛə-lê me batem me da, Jesu way ərəm i gø wamani gø ha 'y yaw di.

lê bərmê dugədəwê amsalê. ⁴⁷ Managə anji doy dara ba i Jesu gə Najared me ba yala anju da, anji so soy marjaw daa nañ ba da: «Jesu gənê dole gə Dabid mwaw, yêr ñagəni ni de!» ⁴⁸ Mwom da, nare nañ sogədəw dara anji ba dēchəna bəw daa. Me anji sojə marjaw daa nañ doy gə pii bam bi: «Dole gə Dabid mwaw, yêr ñagəni ni de!» ⁴⁹ Mwom da, Jesu di dəbə dodê me waygə nare ba da: «'Wagənan abe gə ta di!» Nare di 'waga abe gə boy di me wayəw ba da: «Yə səm woy! So daa, anji 'ogəme.» ⁵⁰ Managə anji ba doy yandə da, kal barge duwa gə geche dodê me so daa pəlam ha əjə gə Jesu. ⁵¹ Me Jesu di wayəw da: «Mê ur ba nê alnam i na mo?» Abe gə boy di cow lê diyê ba da: «Aba gəlênin mani, tiñən dərên bam. Kal nê yêr mana ya ni gə pii de.» ⁵² Jesu wayəw da: «Mê kala dusəm dənê da, mē 'yo bəlê, me hale maa dəm.» Mana gə ta-lê dog da, abe gə boy di yêr mana ya duwa gə pii de me kal səw ha gə Jesu.

11

Jesu yala managə Jursalem

(Matiyê 21.1-11; Luk 19.28-40; Jã 12.12-19)

¹ Ərə, Jesu day gə nê woni gərsê gwale duwa chidə yala ib gə ciri də dine də Bedpage me Betani me də i ib gə ciri də geche də Jursalem di. Cendi hargə əjə kuɾa də Olibe-yê. Mwom da, Jesu giy woni gərsê gwale duwa sər pii dərêwê, ² me waygə da: «Hana managə ciri də 'ya dərêngê ta di! Anê dara ganda lê da, anê ha 'ywa kura gə dwe gə maw gə sade dəbə lê, dii mən kaw gun wor ajilaw sən. Awrənaw daa, hane nəm 'yanan. ³ Me gun urnêng, anê ba anê al yandə dana mo da, waynaw da: «I Aba ciri nin me ur anju. Anji ha cwang gandəwe kalang me ca.»»

⁴ Woni gərsê gwale duwa nê sər di hargə me gəra ha 'ywa kura gə dwe di gə maw dəbə lê iche ciri bədê bərmê-lê, me cendi awrəw daa. ⁵ Narje yab nê ilê ta di urgə da: «Anê al i na yandə mo? Dara na me anê awr kura di mo?» ⁶ Ərə cendi cogə gwale gə Jesu wayagə gandəw di mwom da, gə kalgə ha.

⁷ Woni gərsê gwale gənê Jesu di hara gə kura gə dwe di 'yaw. Cendi darbəw barge day tarəwê me Jesu ajil dam lê diyê. ⁸ Nare nañ da darbə barge day dodê bərmê dalawê, me nê mən da, basə day baje baje nê bəra nê cendi sabagə bam ta di me. ⁹ Nare woni hara pii Jesu dərêwê me woni pama tarəw me da sojə day ruɾu ba da:

«Sumi gə 'waga i Mārī duwa!

Kal Aba ciri gə Mārī biynəw anju gə hara gə suməw di

*busə dəwə, biynêw busə dəwə!**

¹⁰ Kal Mǎřĩ biynê busə dwǎřĩ də hara di dədê,
i dwǎřĩ dənê mwagrandə gə Dabid duwa.
Sumi gə 'waga i Mǎřĩ gə dam daa duwa.»

¹¹ Əřə Jesu yala managə Jursalem me gandə ha kulə gaba
bwasə Mǎřĩ-yê. Anji yêrbə tulbêw tulbêw bam pad mwom
da, anji ha dara hara Betani gə woni gərsê gwale duwa nê
mwaj dii sər di dara dawa 'yêne dəm.

*Jesu sərgə dwaga
(Matiyê 21.18-19)*

¹² Sanga dəra da, cendi so kal Betani bam da, Jesu cherni
aləw, ¹³ me anji yêr dwaga alê hêñ bajadə kubə ladə me da,
ya yara gaa yaa dəra ba ilê mo. Managə ba gəra dwaga di
gəndədêlê ib da, yêr i bajadə məra dara i wala gənê dwaga
dəra gaba yaa bêdê sən. ¹⁴ Mwom da, Jesu sərgə dwaga di
ba da: «Caga ka da, dē ha neyama yaa bêdê bəřin dəm.
Guni mən kaw ha 'ywa yaa diya wama bêdê dəm!» Me
woni gərsê gwale duwa di doy gwale gə ta di.

*Jesu 'yor woni ala kenge managə kulə gaba bwasə Mǎřĩ-
yê di bam*

(Matiyê 21.12-17; Luk 19.45-48; Jǎ 2.13-22)

¹⁵ Əřə, Jesu day gə nê woni gərsê gwale duwa cwara yala
Jursalem bi dəm. Jesu gandə ha kərê ciri dwařə də kulə
gaba bwasə Mǎřĩ ilê di. Mana gə ta-lê di, anji yêr nare
woni kəlê mani bam me woni kəlê me ilê, me anji so ilê
'ywaragêlê. Anji togədəgə woni kəlanga gursə tabəl day
bam me lesərəgə woni kəlê kogêl bam gagege day bam me
ca. ¹⁶ Me anji kal gun mən kaw u mani di cilangə nəm bêdê.
¹⁷ Əřə anji ilê gəlêgə nare mani-yê me waygə ba da: «Bag
da, Mǎřĩ way gwale gə ta di managə Magtubu duwa lê ga
bêdê mo? Anji way da: <Gə ha 'waga kulə ni di ba i kulə
gaba amsə Mǎřĩ gənê nare nê gəndəgə jiga jiga pad day.>†
Me 'yeni dan da, anê cow dan mana gaba budê gənê miidi
day‡.»

¹⁸ Gechide nênenê woni bwasə Mǎřĩ day me woni gəlê
bii gə 'woo gənê Moyis duwa me doy gwale gə ta di me
kanjə bərmê ba gə ha ala i man dara 'yaa gə Jesu mo?
Cendi lañəwe dara gəlê duwa gə mani di əndêr nare di
dusərêgêlê nañe.

¹⁹ Gə turgə dawa dŵanda dəra-lê da, Jesu day gə nê woni
gərsê gwale duwa dəmğə bam ciri də Jursalem-mê di.

* **11:9** 11.9 Diri (Psaume) 118.25-26 † **11:17** 11.17 Esayi (Esaïe) 56.7 ‡ **11:17**
11.17 mana gaba budê gənê miidi day: Jormi (Jérémie) 7.11.

Dwaga də woye
(*Matiyê 21.20-22*)

²⁰ Sanga gə jomni dərə da, cendi ha pədê bərmê-lê me yêr dwaga də ta di dama lê, me tandi woy bam bəriŋ ya sabradê-lê ced. ²¹ Piyer dusəw guw dara mani nê pii alal di, me wayəw Jesu da: «Aba gəlênin mani, yêr dwaga də tanga mê sərgədə di cor woy bam bəriŋ.» ²² Mwom da, Jesu way gə woni gərsê gwale duwa ba da: «Kalna dusərêng Mǎrî dəwê! ²³ I sədə. Dwayna, nê wayang i gwale səw dāng bi: Managə gun waynadə kuṛa də ta di ba biyarna mana gə ka-lê cəmnê daa hana əndarna kuray gə geche dalawê, me anji gagəna gwale dusəwê bêdê, me kalna dusəw Mǎrî dəwê gwale gə ta di, ba ha alale da, Mǎrî ha alawe. ²⁴ I dara ta di me nê wayang nəm: Mani nê woy woy nê anê amsəna Mǎrî dara ba alnange da, kalna dusərêng dəwê dara ba 'yang mani nê ta di le dəm, me Mǎrî ha 'yang gandagə le. ²⁵ Me managə anê dəbənê daa dara amsa Mǎrî me anê ina gə gwale lê gə gun da, kalna dusərêng həlalna dəwê. Do me Abrang gə Mǎrî gaba dama daa di kaw ha kala dusəw həlala acṇa dan dəwê me ca. [²⁶ Me anê kalna dusərêng həlalna kwandang acṇa day dəwê bêdê da, Abrang gə Mǎrî gaba dama daa di kaw ha kala dusəw həlala acṇa dan dəwê bêdê me ca.]]»

I wi me 'yaw Jesu bərmê me al gə mani mo?
(*Matiyê 21.23-27; Luk 20.1-8*)

²⁷ Jesu day gə nê woni gərsê gwale duwa cwaragə hara Jursalem bi. Managə Jesu kədəbêr kərê managə ciri dwaṛê də kulə gaba bwasa Mǎrî di ilê di da, gechide nê nê woni bwasa Mǎrî day me, woni gəlê bii gə 'woo gənê Moyis duwa me, gechide nê nê nare nê Juwib day nê dāng me, chidəbê hara Jesu səwê ib ib. ²⁸ Əṛə cendi urbəw ba da: «I gə dwana gə woy me mê al gə mani nê ta di mo? I wi me 'yam bərmê ba mê alna mani nê ta di mo?» ²⁹ Jesu cogə lê diyê ba da: «Nê ha urêng gwale gə urê mən tenene ka. Cwanan lê diyê do me əndi di kaw, nê ha wayang dwana ni də nê al gə mani nê ta di sən. ³⁰ I wi me giyê Jǎ algə nare batem di mo? I Mǎrî, labaa i nare nê gəsgêdê mo? Cwanan lê diyê.» ³¹ Mwom da, cendi ilê wajəba gwale bulê day-ê ba da: «Dê cwanaw ənda lê diyê ba i Mǎrî da, anji ha wayandə ba dê yêng gwale gə Jǎ wayəw di bêdê, dana mo? ³² Me dê cwanaw ənda ba i nare nê gəsgêdê mwom da, *i na gaa ha alandə mo?*» Cendi laŋgə i nare nê gəṛe di dara nare nê pad di ərəm dara Jǎ Batis di ba i aba cəmê Mǎrî bəw 'yang. ³³ Mwom da, cendi cor wayəw Jesu di da: «Nê

'ocñnin bêdê.» Me anji waygə da: «Yande da, əndi di kaw, nê ha wayang dwana ni də nê al gə mani nê ta di bêdê me ca.»

12

Gwale gə diri gənê woni gama yabəra nê dusəragə acñ day

(Matiyê 21.33-46; Luk 20.9-19)

¹ Ərə Jesu so ilê wayagə gechide nê nê nare nê Juwib di gwale gə diri ba da: «Abe mən yigə yabəra, me jê daga di daa, me dangərə mana gaba chidə gə nimi duwa, mwom da, aw mana hoo daa dara dəbə gamaw nəm. Dang da, anji kalgə daga di woni ala giyê əsəragəlê, me ya məjêni-yê. ² Me wala gaba cêw di neyemme dəm da, aba ciri di giy gə kwaya duwa mən ba hana 'ywana woni gama yabəra di, cendi ba junê yabəra day me 'yanaw duwa me ca. ³ Ərə cendi yə kwaya di, gobəw me 'yorəw cow bi əsêw pəgiñ. ⁴ Mwom da, aba ciri di giy gə kwaya gə dang, anji gə ta di cendi gobə dəw me cadəbəw me ca. ⁵ Aba ciri giy gə gun gə dang kaw, cendi 'yêw bam, ərə anji kəjə koy nañ dang bi kaw, cendi gobə nê yab me 'yê nê yab bam me ca. ⁶ Kwaya di, mən kaw worəw lê bêdê dəm. Ka da, wor i gorəndəw mən tenene dəm, me dusəw urəw nañe. Me anji giy gə gandəw targiñ, me way dusəwê ba ka da, cendi ba ha lañale dəm. ⁷ Ərə, woni gama yabəra di wajə gwale bulê day-ê ba da: «Yarnandə aba 'woo dəba sanga di! Hane 'yanandə gandəw bam, me dəba di warnandə ənda.» ⁸ Mwom da, cendi yə gorəndəw di 'yêw bam me asə kumbə duwa managə daga gənê yabəra duwa di tarəwê bam iche.»

⁹ Mana gə ta-lê da, Jesu ur nare woni dwaya gwale duwa ba da: «Yande da, aba ciri gənê yabəra di ha ala i man mo? Anji hara gə səw duwa me ha 'yaa woni gama yabəra nê ta di bam, me ha 'woo daga di 'yagə nê dang əsəragəlê. ¹⁰ Anê asə gwale gə gə jangəw managə Magtubu dənê Mārī-yê di bêdê mo? Gə jangə ba da:

Kuṛa də woni awa kuləli gəndə bam di

yala gədə kuṛa sədə də idə yêê kulə di daa tandi.

¹¹ *I Aba ciri gə Mārī me al mani nê ta di,*

i mani nê lade nañ nê doy dədəng bam me Mārī algə, me dê yarang gandagə gə dərəndə ta di.»*

¹² Gechide nê nê nare nê Juwib day di 'ocñ com dara Jesu ba way gwale gə diri gə ta di i dədəgəlê cendi. Ta di me

* 12:11 12.11 Diri (Psaume) 118.22-23

cendi kanjə bərmê dara yêê gə Jesu. Me cendi langə i nare nê gəre di, me borgə yaa me kaləw di.

*Gwale gaba 'ywagaw dole lombo
(Matiyê 22.15-22; Luk 20.20-26)*

¹³ Targiņ dāng da, gechide nê nê nare nê Juwib day ur ba gə gərsê Jesu ba gə doy gwale bəwê me ba gə yəw nəm. Ta di me cendi giyəw nare nê yab nê gə 'ogəgə Parise me nare nê yab nê nê dole gə Erod *Antipas* duwa me. ¹⁴ Mwom da, cendi gəra urəw ba da: «Aba gəlênin mani, nê 'ocņnine dara mê i aba waya gwale səw dəban laņaw gə gun, dara doləm gə nare nê ladəbe bêdê me ca. Me mê gəlgə nare gwale səw gə Măřî ur nare baalna di gə bərmê duwa. Waynin daa səņ! Bag da, 'ywagaw gə dole gə geche gə Rom lombo da, ladəle mo?† Dê 'yogəw ənda, labaa dê 'yogəw ənda bêdê mo?»

¹⁵ Me Jesu 'ocņ com dara cendi i nare woni waya gwale gə bədêgə mərə me dusərêgə i jiga, mwom da, aņji waygə ba da: «I dara na me anê urən gwale gaba gərsən nəm yande mo? Unən gursə də chile də deniye‡ mən, hane nəm 'yanan, nê ur ba nê yêrdə le.» ¹⁶ Cendi 'wow chile di gəra nəm 'yaw mwom da, aņji urgə ba da: «Managə chile də ka di sədê da, i wi dəw me suməw me ilê mo?» Cendi wayəw ba i dole gə geche gə Rom. ¹⁷ Mwom da, Jesu waygə da: «Mani nê nê dole duwa da, 'yanaw dole di, me mani nê nê Măřî duwa kaw, 'yanaw Măřî di le me ca.» Ərə Jesu gwale duwa di 'yagə ərmê naņe.

*Gwale gənê nare nê mare dəmê day gə daa managə
munə-lê
(Matiyê 22.23-33; Luk 20.27-40)*

¹⁸ Targiņ dāng da, nare mən nê gə 'ogəgə Saduse hara 'yo Jesu. Cendi ərəm day ba nare nê mare da, Măřî ba ha dəmêgə daa munə-lê bêdê bəriņ. Me cendi ur Jesu ba da: ¹⁹ «Aba gəlênin mani, Moyis jangəndə managə bii ənda gə 'woo-lê ba abe gə unê deme me yana gandədə dwe bêdê me marna bam da, chendəw ba unê diyamo di, me ba yanaw gə chendəw gə aba mara di dine.§ ²⁰ Caga da, doy: Wala

† **12:14** 12.14 Bag da, 'ywagaw gə dole gə geche gə Rom lombo da, ladəle mo? Gwale gə urê gə ka di i ya ba gə tow i Jesu boy de. Aņji waynagə ba 'ywagagə gə nare nê Rom lombo ba ladəle da, nare nê Juwib naņ ha əlêwe dara cendi ur ba gə dam i gə dədêgə day. Aņji waynagə 'ywaga di ba ladə bêdê da, nare nê nê Erod duwa di ha wayagə nare nê Rom daa, me cendi ha yêwe ya aba lama mana de. ‡ **12:15** 12.15 deniye Gursə də chile də gə 'ogədə «deniye» da, də mən da, i gursə də idê 'ywagaw gun mən giyə duwa gə ala wala mən dalawê. I gə gursə də deniye də ta di me nare nê Juwib 'yogəw gə dole gə Rom lombo di. § **12:19** 12.19 Deteronom 25.5-6

mən, chebni də nare wurgəsubu ilê. Chandragə gə geche u deme me mar bam dəban yaa gə dine. ²¹ Gə aba dii sər-ê u aba mara di diyamo, me anji kaw mar bam dəban yaa gandədə dine me ca. Mani nê ta di alal yande bi gə aba di subu-lê di me ²² nê wor di me ca. Chamre nê wurgəsubu di mar bam pad day-ê pad dəban yaa gə dine. Taragəlê da, deme di, wala dəra neyem, me tandi kaw mar bam me ca. ²³ Yande da, wala gə Mǎrī dəmêgə nare nê mare daa munə-lê da, tandi ha 'ya i gə woy diyamo mo? Dara cendi pad day-ê tanga i tərgadê.»

²⁴ Me Jesu cogə lê diyê ba da: «Yeni da, dədêng nol i bam. I dara anê 'ocn Magtubu dənê Mǎrī di bêdê me dwana duwa di bêdê me ca. ²⁵ Yarna, đan, wala gaba dəmê daa munə-lê da, abje day gə nê namde ha laya sədêgə bêdê me cendi ha dama i ya paja nê nê Mǎrī duwa nê daa de, alê daa managə Mǎrī tuləwê. ²⁶ Gwale gənê nare nê mare dəmê day gə daa munə-lê da, anê asa gwale managə magtubu dənê Moyis duwa-lê di bêdê mo? Ərmənê gwale gənê habda gə đwag đwag gə duwa 'yo dəwê di. Mana gə ta-lê di me Mǎrī wayəw Moyis ba da: <Nê i Mǎrī gənê Abraham duwa me gənê Isak duwa me gənê Jakob duwa me ca.>* ²⁷ Mǎrī di, i Mǎrī gənê nare nê mare day bêdê†, me i gənê nare nê dam bəra day. I sədê, dədêng nol i bam bəriñ.»

Bii gə 'woo-lê da, gə woy me đoy kwandaw bam pad di mo?

(Matiyê 22.34-40; Luk 10.25-28)

²⁸ Aba gəlê bii gə 'woo gənê Moyis duwa mən doy gwale gə cendi gagəw di, me anji yêr dara Jesu cogə lê diyê ladê me ca. Mwom da, anji chidê Jesu səwê me urəw ba da: «Managə bii ənda gə 'woo-lê da, gə woy me đoy kwandaw bam pad di mo?» ²⁹ Ərə Jesu cow lê diyê ba da: «Bii gə 'woo gə đoy kwandaw bam pad di me i ta: <Dwayna, 'yeni nare nê Israyel, Aba ciri gə Mǎrī di, i Mǎrī ənda. Aba ciri gə Mǎrī di i anju mən tenene. ³⁰ Mwom da, mê ha urê Aba ciri gə Mǎrī dəma gə dusəm mən, gə dundəm pad, gə ərmê dəma pad me gə dwana dəma pad me ca.>‡ ³¹ Me targiñ đang da: <Mê ha urê jam gun ya səm dəma gang de.>§ Bii gə 'woo

* **12:26** 12.26 Kərara gə daa (Exode) 3.2,6 † **12:27** 12.26,27 «Nê i Mǎrī gənê Abraham duwa me gənê Isak duwa me gənê Jakob duwa me ca.» Abraham me Isak me Jakob me mar bam bəgədeñ do me Mǎrī wayəw Moyis gwale gə ta di sən. Managə Jesu way ba Mǎrī ba i gənê nare nê mare day bêdê da, ta di way i dara ba Abraham me Isak me Jakob me margə bam məndagə me da, cendi dam lê bəra. ‡ **12:30** 12.30 Deteronom 6.4-5 § **12:31** 12.31 Lebitik 19.18

kwandaw dwaɾagəlê gaba dwaya gə sər ta di bam da, ilê bêdê.»

³² Mwom da, aba gəlê bii gə 'woo wayəw Jesu ba da: «Ladə naŋe, aba gəlênin mani, mê way i sədə. Aba ciri gə Mǎrĩ da, i anju mən tenene, gə dɔng ilê bêdê. ³³ Yande da, urêw gə dusəm də mən, gə ərmê dəma pad, gə dwana dəma pad me, urê gə jam gun ya səm dəma de me ca da, ladə dɔy ulê gə mwagna bwasa gə Mǎrĩ bam me dɔy alaw gə Mǎrĩ sarga də dɔng pad me di bam.» ³⁴ Jesu 'ocɔɔ dara anji cow i gwale gə lade lê diyê mwom da, cor wayəw ba da: «Wor ib mərə mê ha kala Mǎrĩ lama dwǎrĩ duwa dəmê.»

Targinɔ dɔng da, cendi laŋe, gun mən kaw neyem urêw gwale gə urê dɔng bêdê dəm.

*Gwale gənê Dole gə Mǎrĩ biyêw gə Kris day gə Dabid
(Matiyê 22.41-46; Luk 20.41-44)*

³⁵ Me managə Jesu ilê gəlê mani managə kərê ciri dwaɾə də kulə gaba bwasa Mǎrĩ ilê lê da, anji ur nare di ba da: «I man me woni gəlê bii gə 'woo gənê Moyis duwa way ba Dole gə Mǎrĩ biyêw gə Kris di, ba i dole gə Dabid mwaw mo? ³⁶ Dabid gə səw duwa gang kaw, Dundi dənê Mǎrĩ duwa nogə gəndəw daa me anji way daa pədeɔ-yê ba da: <Aba ciri gə Mǎrĩ wayəw aba ciri ni:

Hare, mê dam əsêɔn gə abe-yê

bəraa nê ha bwam woni maɾande dəma dodê

*gədamê baa do.»**

³⁷ Dabid gə bəw duwa gang kaw way ba Dole gə Mǎrĩ biyêw gə Kris di ba i aba ciri duwa. Gwale gə ta di gələndə dara Dole gə Mǎrĩ biyêw di ba i Dabid mwaw mərə bêdê. Yande bêdê ba?»

*Woni gəlê bii gə 'woo mani day nê ala
(Matiyê 23.1-36; Luk 20.45-47)*

Nare nê gəɾe naɔ ilê dwaya Jesu gwale duwa gə sii 'ywala. ³⁸ Managə gəlê duwa gə mani-yê da, anji way da: «Asəna angal danne! Alna mani ya woni gəlê bii gə 'woo gənê Moyis duwa ba gə al nəm de bêdê. Cendi ur hurba gə barge gə gechide gaba sumi kədəbêr nəm me ur ba gə alnagə labiya managə gegêr-ê me. ³⁹ Cendi ur dama mana gaba sumi-yê managə kulə gaba amsa Mǎrĩ-yê, me wama gə mani-yê kaw, cendi ur i mana gaba sumi me ca. ⁴⁰ Cendi chêbə namde nê wambə mani day bam, me dɔng da, cendi dəbənê dara amsa Mǎrĩ da, amsə bəraa bəraa bəraa *dara*

* 12:36 12.36 Diri (Psaume) 118.1

gəlê gə sədêgə ba gə i nê ladəbe cendi. Me sanga da, sariya day ha wama nañe.»

Mani nê dwani nê deme də wambə dəra
(Luk 21.1-4)

⁴¹ Managə kərê ciri dwaṛə də kulə gaba bwasa Mǎřĩ ilê da, mana mən gə nare hara gə gursə day al gə dwani gə Mǎřĩ ilê. Me Jesu dam co dərêw me ilê yara gə mani nê cendi ilê alagəlê di. Nare nañ woni 'ywa mani da, 'ya gursə day 'yarbar. ⁴² Əṛə deme də wambə də i bugər hara dəra 'ya çilə sər də neyem ala gə mani bêdê. ⁴³ Mwom da, Jesu 'ogə woni gərsê gwale duwa me waygə ba da: «I sədə. Dwayna, nê wayang i gwale səw dang bi: Deme də wambə də ta di 'ya mani dəra d̄oy nare nê pad di bam. ⁴⁴ Nê way yande dara nare di, i gursə day də wor dodê, giyê dəra ilê bêdê do me, cendi hara 'ya səñ. Me tandi da, mani pad jaldəle, me cor 'ya i mani pad nê ilê kərê dəra-lê dara əsê gə sədə di bam.»

13

Kulə gaba bwasa Mǎřĩ di ha meyendara i bam
(Matiyê 24.1-2; Luk 21.5-6)

¹ Managə Jesu ganda bam iche kulə gaba bwasa Mǎřĩ-yê da, aba gərsê gwale duwa gə mən wayəw ba da: «Aba gəlênin mani, yêr kuṛa də ladəbe də gechide də gə aw gə ciri də ka di de! Ciri di, gə awdə ladə nañe!» ² Əṛə Jesu wayəw da: «Êw, me ciri də geche də mê yêrdə ta di, kuṛa də gə awdə nəm mən tenene kaw, sanga ha wara lê kondədə dədê bêdê. Mani pad nê i ta di ha meyendara i bam.»

Mani nê ha alala gə woni gərsê gwale gənê Jesu duwa
(Matiyê 24.3-14; Luk 21.7-19)

³ Mwom da, Jesu ha dama managə kuṛa də Olibe dədê me cwa dərêw əjə kulə gaba bwasa Mǎřĩ di. Me Piyer me Jak me Jã me Andəre me ha 'ywaw bam tulıñ-yê hiñe, me urəw nəm ba da: ⁴ «Waynin daa: I mindi na me mani nê ta di ha alala mo? I mani na me ha gəlênin wala day gə ba haralê di ba yala neyem d̄əm mo?» ⁵ Əṛə Jesu waygə da: «Asna angal dan ladle! Kalna gun mən lamnang bêdê! ⁶ Nare nañ ha 'woo sumən hara nəm lê me, wi kaw ha waya ba Dole gə Mǎřĩ biyêw gə Kris di, ba i anju, me cendi ha lama nare nañ bwagə bam. ⁷ Managə anê dara dwaya gwale gənê say də tulêngê ib me, də mana gə hêñ-yê gwale dəra me kaw, alna laña bêdê, dara mani nê ya ta de di alala le ba, d̄əm da, i dəriña 'yaña dəra bêdê səñ. ⁸ Nare nê wama gə mən-nê

ha jara say gə kwandagə nê wama gə d̄angê, me dolgə ha jara say gə kwandagə dolgə. Mana-lê jiga jiga kaw, səṇa ha gəgədarale, me badəgara kaw ha əndara lê ciri-yê jiga jiga me ca. Wamani gə ta di, wun i ya yaa ba jəgədə gə deme dərīn nê pii-yê ta de sən.

⁹ «'Yeni di, asna angal dan ladle! Gə ha 'yang woni aa sariya nê nê nare nê Juwib day əsəragəlê, gə ha gwabang managə kuləli day woni amsa Mǎrī-yê, gə ha hara gandang gechide dərêgəlê me dolgə dərêgəlê me dara daran əndi. Mana gə ta-lê da, anê ha 'ya woni wayagə Nō də lade. ¹⁰ Dara wala 'yaṇa duwa-lê da, kal nare nê gəndəgə jiga jiga pad səṇa dədê ka dwayna Nō də lade di le do. ¹¹ Me managə gə dara yibəng 'yagə woni dwana əsəragəlê da, harna sədəng pii dara gwale gə anê ha wayaw di bədê. Anê gəra ha waya i gwale gə Mǎrī ha 'yang gandəw anju, dara gwale gə ha ganda bədəngê di da, i gə dan gə sədəng bədê, me i gə Dundi dənê Mǎrī duwa dəra. ¹² Gun chendəw duwa gang ha 'yaw woni dwana əsəragəlê dara ba 'yanaw bam. Dwe abəw duwa gang kaw ha ala yande gə dwe me ca. Dine nê yaa da, ha kədê woni maṇande gə waṇagə woni yagə, me cendi ha 'yagə woni dwana əsəragəlê dara ba 'yanagə bam. ¹³ Nare pad ha ələnge dara daran əndi, me gun gə yinê səw wayna kalna dusəw dənê bəraa 'yaṇa-lê da, Mǎrī ha bəlêwe.»

Nare ha gəlê dərīn naṇe

(Matiyê 24.15-28; Luk 21.20-24)

¹⁴ «Wala mən, anê ha yara mani nê al əṇama woni *meyanda mana bam di** inalê mana gə dee cendi ha 'ya lê bədê. Kal gun gaba asa gwale gə ta di da, a 'wacṇana gəndəw ladna! Managə anê yarna mani nê al əṇama nê ta di da, kal nare nê i managə wama gə Jude-yê da, gə wana hana kuṇa dədê. ¹⁵ Gun gə damna daa managə kulə duwa dəwê da, a chinê dodê dara laya gə mani nê ilê kulê di bədê dəm. ¹⁶ Me gun gə inalê bam yigalê kaw, a cwarnay hane ulay dara laya gə barge duwa bədê dəm me ca. ¹⁷ Owe namde woni gudi gudi me woni 'yagə dəndragə nǎy-yê me ca da, wamani ha 'ywagə le wala gə ta-lê di! ¹⁸ Amsəna Mǎrī dara kal mani nê ta di hane wala gə urni-yê bədê. ¹⁹ Dara wala gə ta-lê da, ha 'ya i gəlê gə dərīn gə geche gə dii mən kaw gun 'yow bədê managə bəgədeṇ gə Mǎrī bo gə mani pad bəraa laba. Daṇ kaw, gəlê gə dərīn gə ya ta de ha 'yale d̄ang bədê bərīn. ²⁰ I sədə, wala gaba gəlê gə

* **13:14** 13.14 mani nê al əṇama woni meyanda mana bam di: Yarna Daniyel 9.27

døriṅ gø ta-lê da, Aba ciri gø Mǎřĩ di dee ərmənê me junê wala gø yab bwana bam bêdê da, gun mən gø dee ha 'ywa bəlê duwa da, ilê bêdê. Me anji ərmê dara ba ha joo wala gø yab di bam dəm dara nare nê anji anjəragø dara ba ina i duwa di.

²¹ «Wala gø ta-lê da, nare ha wayang <Yarna, Dole gø Mǎřĩ biyêw gø Kris di, i ka>, labaa <Yarna, Dole gø Mǎřĩ biyêw gø Kris di, ilê ta>. Gun gø waynang yande da, yinê gwale duwa di bêdê. ²² Dara nare woni kulagø ha bəřiṅê. Gun gø mən ha wayang Dole gø Mǎřĩ biyêw gø Kris di, ba i anju, me i kulagø. Nê yab da ha wayang ba gø i woni cəmê Mǎřĩ bəw, me i kulagø. Cendi ha ala mani nê daṅa me mani nê døy nare dədêgø bam me dara lama gø nare. Cendi 'ywana bərmê da, ha lama nare nê Mǎřĩ anjəragø di gang me ca. ²³ Yande da, 'yeni di, asna angal dan ladle. Nê wayang daa pii dara mani pad nê haralê di dəm.»

*Gun gorəndəw di cwara haralê
(Matiyê 24.29-44; Luk 21.25-33)*

²⁴ «Me wala gø ta-lê da, gəlê gø dərĩṅ gø ta di tarəwê da, dawa ha aa bêdê, mana ha cwara i diləm kədab me, duru kaw ha acṅa mana bêdê me, ²⁵ dechu kaw ha bwara dodê, me mani nê daa pad woni dwana kaw, ha gəgədara daa me ca. ²⁶ Mana gø ta-lê dog, nare ha yara Gun gorəndəw di chêê lê daa siyaya dalawê hara nəm dodê gø 'ywagəda duwa gø naṅ me ca. ²⁷ Anji ha kəjê paja nê nê Mǎřĩ duwa nê daa mana lê pad, managø tulin də jomni-yê me də turgə-lê me əsay gø abe-yê me əsay gø jele-yê me, dara daya gø nare nê anji anjəragø di dodê.»

²⁸ «Ərmənê gwale gənê dwaga dəra yarna səṅ. Managø gangəradə nê dine dara 'waja daa me bajadə cwarna kulaje me da, anê 'ocṅ dara marsəni ba i ib dəm. ²⁹ Cwara gənê Gun gorəndəw di kaw ha wunê i yande di me ca: Managø anê dara yara mani nê dee nê wayang gwale day pii di dara alala da, 'wacṅana dara Gun gorəndəw di yala lê ib dəm, anji ilê ciri bədê. ³⁰ I sədə. Dwayna, nê wayang i gwale səw dāng bi: Mani nê pad ta di dara alala da, nare nê caga ka di ha mara bam pad pii dərêgəlê bêdê səṅ. ³¹ Daa me, səṅa me, ha meyandara i bam me gwale ni da, ha meyandara bam bêdê bəřiṅ.

³² «Me wala gø ta di me dawa də ta di me da, gun mən kaw 'ocṅəgø bêdê. Paja nê nê Mǎřĩ duwa nê daa kaw 'ocṅəgø bêdê, me Mǎřĩ gorəndəw kaw 'ocṅəgø bêdê me ca. I Abêw gø Mǎřĩ mən tenene me 'ocṅəgø anju. ³³ Asna angal dan

ladle me damna daa dərêng bəra, dara dawa də ta di hara dəra da, anê 'ocnədə bêdê.

³⁴ «Mani di ha alala wun i ya abe mən gə so ha məjêni-yê ta de. Anji kalgə koy duwa ciri di əsəragəlê me 'yagə wi kaw giyê duwa, giyê duwa, me anji wayəw aba gama ciri bədə ba damna dərêw bəra jang me ca. ³⁵ Yande da, damna dərêng bəra jang, dara na anê 'ocn dawa də aba ciri di cwara nəm di bêdê. Gaa ha 'ya gə turgə, labaa gə changa dwaṛə, labaa gəray hərdê duwa-lê, labaa gə manapər som. ³⁶ Managə anji cwarne jisgə yande da, kal anji 'ywanang 'ya gə nuni-yê bêdê. ³⁷ Gwale gə nê wayəw ka di, nê wayang i 'yeni di pad: Damna dərêng bəra jang!»

14

Gechide nêhê Juwib day ur ba gə 'yê Jesu
(Matiyê 26.1-5; Luk 22.1-2; Jã 11.45-53)

¹ Wor wala sər da i wala gaba ala sii 'ywala gə kərara gə daa kwaynani-yê gənê nare nê Juwib day me gaba ala sii 'ywala gənê mapa gə dəban lebər me ca. Gechide nêhê woni bwasa Măṛi day me woni gəlê bii gə 'woo gənê Moyis duwa me kanjə kojəgê dara ba gə yə gə Jesu 'yêw nəm. ² Cendi way ba da: «Ladni duwa da, yinêndə gandəw wala gaba sii 'ywala-lê d̄əṅ bêdê, dara gaa nare di ha swa gə gwale som.»

Deme tidərəw Jesu swani dəwê
(Matiyê 26.6-13; Jã 12.1-8)

³ Mana gə ta-lê da, Jesu ilê ciri də Betani, managə kərê nê abe mən gə gə 'ogəw «Simō gaba cagəm»-mê, *dara tanga pii cagəm aləwe*. Me managə Jesu ilê wama mani-yê da, deme mən hara yêê mərda gə albatər* əsədəlê. Mərda gə ta di, swani gə lade gə habda† gə bii 'yol naṅ me kili duwa kaw wom naṅ me ilê dwaliṅ-yê. Tandi bol mərda di bəw bam me tidərəw Jesu swani dəwê. ⁴ Əṛə, nare nê mən nê ilê ta di, dusərêgə nagəle me wajə gwale bulê day-ê ba da: «Ta di da, ladni duwa da, i na lê mo? Tandi meyende swani gə lade di bam! ⁵ Swani gə ta di, dee gə kəlnêw bam da, gursə duwa neyem dənê aba ala giyê aliya mən dalawê. Ta di, dee dê əsgə ənda nare nê bugər gursə də ta di dēna, ladə bêdê mo?» Me cendi ilê ṅama deme di lê.

* 14:3 14.3 albatər: I kuṛa də gun neyem bwaladə bam kalang. † 14:3 14.3 habda: Managə magtubu dənê Măṛi duwa də gə jangədə pii gə bii gə gərek da, gə jangəw habda gə ta di suməw mana gə ka. Suməw i «nar».

⁶ Me Jesu waygø da: «Kalna deme di mana mæn! Dana me anê jibadø mo? Mani nê tandi al dara daran øndi ta di, i giyê gø lade. ⁷ 'Yeni, nare nê bugør da, ilê gandang anê ha ala gandagø ladni gø wala wala gø dørêng ur lê søn. Me øndi da, anê ha 'ywan targiņ đang bêdê. ⁸ Tandi al i mani nê tandi neyem alagø. Tandi tidørøn swani sənê bam pii ta di, tandi đangørø i sən pii do me gø ha mōn søn. ⁹ I sødø. Dwayna, nê wayang i gwale səw đang bi: Mana gø gø ha waya Nō dø lade di lê jiga jiga səna gəndədəlê pad ta di da, deme di kaw, gø ha waya gwale dera le dara mani nê tandi al ta di, me nare dusərêgø ha ørmê dødê bi bi me ca.»

Juda kəl Jesu bam

(Matiyê 26.14-16; Luk 22.3-6)

¹⁰ Mwom da, Juda Iskariyod gø i woni gərsê gwale gənê Jesu duwa nê mwaj dii sər gun day mæn, ha wayagø gechide nê nê woni bwasa Mārī day ba ha 'yagø Jesu əsəragəlê me cendi ba yinêw. ¹¹ Managø cendi doy yande da, sədêgø 'yolgø naņe. Ərø, ørməw ba gø ha 'yaw gursə. Mwom da, Juda di kaņjə bərmə gø lade kərab me ba ha 'yagø Jesu əsəragəlê.

Jesu wom mani day gø nê woni gərsê gwale duwa mæn

(Matiyê 26.17-30; Luk 22.7-23; Jă 13.21-30; 1 Korentø 11.23-25)

¹² Wala gø dərīņ nê pii-yê gənê sii 'ywala gənê mapa gø dəban lebər da, i wala gø gø 'yêgədø i gəgərīņje nê dine bosə nəm gø sii 'ywala gø kərara gø daa kwaynani-yê di. Mwom da, woni gərsê gwale gənê Jesu duwa wayəw da: «Mê ur ba nê hananin alnanin mani nê wama woni sii 'ywala di i woy me mê ha wama mo?» ¹³ Mwom da, Jesu giy woni gərsê gwale duwa nê sər pii me waygø da: «Hana managø ciri də Jursalem-mê. Gun mæn hara sawa dərêng daa, go nimi gø pərøm ta di, pamna tarəw. ¹⁴ Ciri də aņji gandəna hana lê da, waynaw aba ciri di ba Aba gəlêng mani way da ba i kulə gø woy-yê me baa ha wama mani nê wama woni sii 'ywala gø kərara gø daa kwaynani yê di gø nê woni gərsê gwale duwa lê di mo? ¹⁵ Managø ciri də ta di-lê da, kulə mæn gø gø aw daa jaw dəwê ilê. Aba ciri di ha gəlêng gandəw. I kulə gø geche me gø đangørø mani pad ilê đəm. I mana gø ta-lê me anê ha ala mani nê wama woni sii 'ywala di lê.» ¹⁶ Ərø, woni gərsê gwale gənê Jesu duwa di hargə me gərgə Jursalem di me ha 'ywa mani di ya Jesu ba waygø nəm de, me ala mani nê wama woni sii 'ywala di.

¹⁷ Gø turgø dawa đwanda dera-lê da, Jesu hara gø nê woni gərsê gwale duwa nê mwaj dii sər di. ¹⁸ Cendi dam dødê

dara mani nê wama di me ilê wamagêlê mwom da, Jesu waygê da: «I sêdê. Dwayna, nê wayang i gwale sêw d'ang bi: Gun mên dwarangê ha 'yan woni marande ni eseragêlê. I 'yeni nê anê ilê wama gandên mani ta di, gun dan mên.»¹⁹ Woni gersê gwale duwa di, laña yala algê, me urbê Jesu mên mên ba da: «Gaa i êndi mo? Gaa i êndi mo?»²⁰ Jesu waygê da: «I gun gê mên gê dwarangê 'yeni woni gersê gwale ni nê mwaj dii sêr di gaba hura esêw dasa-lê gandên ta di.²¹ I sêdê, êndi gê Gun gorêndêw di, nê ha marale ya Magtubu dênê Mârî duwa ba way nêw dara daran ta de. Me anju gaba 'yan woni marande ni eseragêlê di da, wamani ha 'ywawe. Dee gê yanaw bêdê kaw, ladê doy bam.»

²² Managê Jesu day gê nê woni gersê gwale duwa ilê wama mani-yê di mwom da, Jesu u mapa me biy bêw lê diyê me bolbê dodê me 'yagê me, anji waygê ba da: «Unê, ta di i doni gê sên.»²³ Targiñ d'ang da, anji u kob *dê gani gênâyabêrayaa duwa ilê dwaliñ-yê* esêwê. Anji alêw Mârî doche me 'yagê woni gersê gwale duwa me cendi chê pad day-ê pad.²⁴ Mwom da, anji waygê ba da: «Ta di, i bare ni. Anji bor dodê dara nare nê gêre dêdêgê. I bare gê Mârî sêrgê gê sêw dara ba yê gê mêlan gê nare duwa.²⁵ I sêdê. Dwayna, nê wayang i gwale sêw d'ang bi: Nê ha chaa gani gênê yabêra yaa duwa di bêdê, beraa i wala gê d'ang nê ha chaa gê dêrway i managê ciri dênê Mârî-yê d'êw.»

²⁶ Targiñ d'ang da, Jesu day gê nê woni gersê gwale duwa tugê diri dê idê bwaw Mârî jilay. Mwom da, cendi gandêgê iche dara hara managê kurê dê Olibe dêdê.

*Jesu way dara Piyer ba bêlê bêw sarni dêwê
(Matiyê 26.31-35; Luk 22.31-34; Jâ 13.36-38)*

²⁷ Êrê, Jesu waygê ba da: «Pad dan-ê pad, anê ha gênên i bam. Nê way yande dara Mârî way gwale me gê jangêlê Magtubu duwa-lê *ba a ha 'yaa aba gama dêmânje di i bam, me dêmânje di ba ha cagêda daa jiga jiga pad.*»²⁸ Êrê, wala gê nê dara dêmê daa nare nê mare dwaragêlê mwom da, nê ha hara gamangê alê wama gê Galile-yê.»²⁹ Êrê Piyer wayêw ba da: «Kwandan nê pad ta di gênênêw bam kaw, êndi da, nê ha gênênêw bam bêdê bêriñ.»³⁰ Me Jesu wayêw ba da: «Doy, nê wayêw i gwale sêw: Changa dê laba-lê di, mê ha bêlê bêm sarni dênê ba mê 'ocnên bêdê, ba mê 'ocnên bêdê, dii subu, do me gêray ha hêrdê dêw sêr sêñ.»³¹ Me Piyer ajmar ilê wayalê: «Nê ha bêlê bên sarni dêmê bêdê bêriñ! Inam i made kaw, nê mar i gandêm!» Me kwandaw nê pad di kaw, way day yande me ca.

Jesu amsə Mǎřĩ managə Gedjemani
(*Matiyê 26.36-46; Luk 22.39-46*)

³² Ərə, Jesu day gə nê woni gərsê gwale duwa hargə gərgə mana mən gə gə 'ogəw Gedjemani-yê, me anji waygə da: «'Yeni da, damna dodê mana gə ka-lê, me əndi da, nê ha alê ta dara amsa gə Mǎřĩ.» ³³ Managə anji ha dara amsa Mǎřĩ da, anji wol Piyer me Jak me Jǎ me gandəw. Ərə anji ilê nulê səwê me laņa aləw naņe ³⁴ me waygə ba da: «Sən mar mara gə made bəriņ. Damna mana gə ka-lê di, me damna dərêng bəra!»

³⁵ Anji chidə ha pii hiņe me kal səw əbêr dodê səņa-lê, me amsə Mǎřĩ ba ladna dərêwê da, anju ba chidənêw dawa də idə gəlê gə dəriņ di hana nəm bam. ³⁶ Anji way da: «Baba, Aban, əjəm da, mê neyem ala mani pad. Yande da, chidən gəlê gə dəriņ gə ta di ha nəm bam. Me al gandən mani nê dərêm ur əjəm, me mani nê nê urgə əndi da, ərəm dədêgəlê bêdê.»

³⁷ Ərə Jesu cwara hara 'yo woni gərsê gwale duwa nê subu di me cendi ilê 'ya nuni yêê. Anji wayəw Piyer ba da: «Simōš, mê i i nuni mo? Dawa mən dwařə-lê ked dimm, mê i gə dwana də idə dama dərêm bəra bêdê mo? ³⁸ Damna dərêng bəra me amsəna Mǎřĩ dara managə mani 'ywanang da, kal lamnang bwanaņg acņa-lê bêdê. Gun gə gəsage i gə ərmê gaba ala mani nê lade, me dwana duwa də səw də idə alagə nəm di neyem bêdê.»

³⁹ Jesu chidə ha bam hiņe bi me amsə Mǎřĩ ya gə pii di de bi. ⁴⁰ Ərə anji cwara hara əjə woni gərsê gwale duwa di, me 'yogə ilê 'ya nuni-yê. Cendi neyem dama daa dərêgə bəra bêdê me, cendi 'yo gwale mən gaba wayaw bêdê me ca.

⁴¹ Jesu chidə ha bam hiņe gaba dii subu-lê me cwara hara bi. Anji waygə woni gərsê gwale duwa ba da: «Anê i i nuni bi me anê bo i gwayni mo? Caga da, dawa di yala neyemme dəm. Əndi gə Gun gorəndəw di, gə ha 'yan nare woni ala acņa əsəragəlê. ⁴² Swana daa, hanandəle! Yarna, gun gaba 'yan woni mařande ni əsəragəlê di, yala dəm.»

Gə yə Jesu

(*Matiyê 26.47-56; Luk 22.47-53; Jǎ 18.3-12*)

⁴³ Managə Jesu ilê waya gwale di-lê səņ da, Juda gə i woni gərsê gwale duwa nê mwaj dii sər di gun day gə mən di, hara yala gə nare naņ tarəwê. Cendi i gə sugnêne nê sore me cilangəde me əsəragəlê. I gechide nê nê woni bwasa

Mãrĩ day me woni gëlê bii gø 'woo gənê Moyis duwa me gechide nênê nare nê Juwib day nê dāng me giygə cendi. ⁴⁴ Juda gaba 'yagə Jesu əsəragəlê di dee wayagə woni hara yêw di le daa dəm dara mani nê baa hara ala dara gəlêgə nəm gandəw di. Anji wayagə ba da: «Gun gə nê gəra dara yêw chichəmê gajaw *ya ba nê urəw naŋe de* da, i anji, yinêw, hana gandəw me gamnaw ladəle me ca!» ⁴⁵ Mwom da, managə cendi yala nê Jesu sədêgəlê dəm da, Juda di ha əjê Jesu təba me wayəw ba da: «Aba gəlênin mani!», do me anji yəw chəchəm nəm gə gajaw sən. ⁴⁶ Mana gə ta-lê di dog da, nare di bəriŋ lawar Jesu dəwê me yəw nəm. ⁴⁷ Ərə aba gərsê gwale duwa gə mən di biyê sugnê duwa də chere me ajə gə kwaya gənê geche gənê gechide nênê woni bwasa Mãrĩ day duwa di suməw led saw al bam.

⁴⁸ Jesu di waygə woni yêw di ba da: «Anê hara gə sugnêne nê sore me cilangəde me əsərangê dara yên hara nəm ya ba gə yə gə mee de da. ⁴⁹ Əndi di, nê ilê gandang gə wala wala managə kulə gaba bwasa Mãrĩ-yê dara gəlê gə mani kaw, anê yên bêdê. Me yên dan gə laba di da, ta di i gwale gə gə jangəw managə Magtubu dənê Mãrĩ-yê di me yala alal anju.»

⁵⁰ Mana gə ta-lê da, woni gərsê gwale gənê Jesu di pad day-ê bəriŋ wa ya kaləw bam.

⁵¹ Me dwe gə mache mən ilê, anji pam Jesu tarəw anju. Anji legər səw daa gə barge, me nare di yəw. ⁵² Me dwe gə mache di, awr barge gə səwê di kalgə nare di bam əsəragəlê, me anji wa daa ya nəm səw pəgiŋ.

Jesu i managə woni aa sariya nênê Juwib day dərêgəlê (Matiyê 26.57-68; Luk 22.54-55,63-71; Jã 18.13-14,19-24)

⁵³ Mwom da, gə ha gə Jesu managə kərê nê geche gənê woni bwasa Mãrĩ dayê. Managə kərê di, geche gənê gechide nênê woni bwasa Mãrĩ day me gechide nênê nare nê Juwib day nê dāng me woni gəlê bii gø 'woo gənê Moyis duwa me dayar dama lê pad. ⁵⁴ Piyer duwa da, wara bam targiŋ hên me pam gə Jesu tarəw bəraa ha nəm kərê nê geche gənê gechide nênê woni bwasa Mãrĩ day di lê ba. Managə kərê di da, anji dam gə woni alaw geche gənê woni bwasa Mãrĩ day giyê di managə duwa bədê. Cendi ilê wunê duwa lê. ⁵⁵ Gechide nênê woni bwasa Mãrĩ day me nare woni aa sariya nênê Juwib day nê dāng pad me kaŋjə nare woni sabaw Jesu gwale bwaw dəwê gaa ba gə neyama 'ywa gwale gaba 'yaw nəm. Me cendi 'yo gwale mən bêdê. ⁵⁶ I dara narje naŋ sabəw Jesu gwale gə kulagə bow dəwê, me cendi gang kaw gwale day di bor mən bêdê me ca. ⁵⁷ Nê mən

bəriṅ daa sabəw gwale gə kulagə me bow dəwê ba da: ⁵⁸ «Anji dee waya baa ha joo kulə gaba bwasa Măřĩ gə nare biyêw ta di bam, me wala subu dalawê da, ba ha biyê gə đang daa gə i nare me ha biyêw cendi bêdê. Nenin, nê dwayanin gə sumdênin nin.» ⁵⁹ Me managə waya day gə ka-lê di kaw, gwale day di bor mən bêdê com.

⁶⁰ Ərə geche gənê gechide nê nê woni bwasa Măřĩ day di so daa nare dərêgəlê me ur gə Jesu da: «Nare di bom gwale naṅ dêmê ta dimm, mê asəgə dəma gwale lê diyê bêdê mo?» ⁶¹ Kaw Jesu di dam bəw mugəmi kuṛad, wayəw gwale mən lê diyê bêdê. Mwom da, ərə geche gənê gechide nê nê woni bwasa Măřĩ day di urəw đang bi ba da: «Əjəm di me mê i Dole gə Măřĩ biyêw gə Kris di mo? Măřĩ gə nê bownin jilay gorəndəw di mo?» ⁶² Me Jesu di cow lê diyê ba da: «Êw, i əndi di, me đañ anê ha yara əndi gə Gun gorəndəw di dama lê managə Măřĩ gaba dwana di əsəw gə abe-yê. Dang kaw, anê ha yaran chêê lê daa siyaya dalawê hara nəm dodê.»

⁶³ Mana gə ta-lê da, geche gənê gechide nê nê woni bwasa Măřĩ day di chêbə barge gə səwê bam me way ba da: «Dê urêng nare woni cəmêndə gwale nê đang bêdê dəm! ⁶⁴ Anê doy widəru gə anji cadə gə Măřĩ ta di bêdê fa? Anê ərəm i man daraw mo?» Nare pad bow gwale dəwê, anji ba ur i 'yaa gə bam me. ⁶⁵ Nare nê mən kwandagə dwaṛagəlê da, bəriṅ bəsəbəw lade səwê, magədəw dərêw daa, gobəw gə əsəragə me wayəw da: «Mê ina aba cəmê Măřĩ bəw da, waynin da: I wi me ajəm ta di mo? I wi me ajəm ta di mo?» Me woni alaw geche gənê woni bwasa Măřĩ giyê di dəm gə Jesu iche me gobə gajaw me ca.

Piyer bəl bəw sarni Jesu dəwê

(Matiyê 26.69-75; Luk 22.56-62; Jă 18.17,25-27)

⁶⁶ Managə cendi ilê mana gaba aa sariya-lê da, Piyer duwa da, wor dodê ciri dwaṛə-lê səṅ. Deme mən də idə ala giyê kərê nê geche gənê gechide nê nê woni bwasa Măřĩ dayê di gəra ⁶⁷ yêr Piyer ilê wunê duwa-lê. Mwom da, tandi yêrəw đerr me wayəw ba da: «Əjəm di kaw, mê i gun gənê Jesu gə Najared di me ca!» ⁶⁸ Me Piyer bəl bəw sarni me way ba da: «Gwale gə dê wayəw ta di, nê 'ocṅ gəndəw bêdê bəriṅ.» Mwom da, ərə ganda iche gəra đəbə ciri di bədê. [Mana gə ta-lê da, gəray kaw hərdə me.]

⁶⁹ Ərə deme di yêrəw bi me wayəw đang managə nare nê ilê di dərêgəlê ba da: «Abe gə ta di i woni gərsə gwale gənê Jesu duwa gun day gə mən.» ⁷⁰ Me Piyer di bəl bəw sarni bi.

Bam yande da, nare nê ilê ta di kaw, wayəw Piyer d̄ang ba da: «'Yang, mê i gandagə mən, darana əjəm di kaw, mê i gun gə Galile di me.» ⁷¹ Mwom da, Piyer d̄abə ilê wayagə-lê ba da: «Nê sərgə sən ba nê 'oc̄n̄ abe gə ta di b̄êdê. Nê wayna i kulagə da, kal M̄ãr̄i yinên dange.» ⁷² Mana gə ta-lê dog da, gəray hêrdə d̄ang gaba dii sər. Ər̄ə, Piyer dusəw guw daa managə gwale gə Jesu wayəw gandəw pii ba da: «Managə gəray wor hêrdê dəw sər sən̄ da, mê ha bəlê bəm sarni dənê dəm subu ba mê 'oc̄n̄ən b̄êdê.» Mwom da, ər̄ə Piyer nul gura nañe.

15

Gə yə Jesu ha nəm 'yaw Pilad

(Matiyê 27.1-2,11-14; Luk 23.1-5; Jã 18.28-38)

¹ I gə jomni cor̄ə̄r̄ê d̄əra me gechide nê nê woni bwasa M̄ãr̄i day me gechide nê nê nare nê Juwib day nê d̄ang me woni gəlê bii gə 'woo gənê Moyis duwa me woni aa sariya nê nê nare nê Juwib day nê d̄ang pad me dayar ma gwale gaba 'yaa Jesu di. Mwom da, cendi yə Jesu di magədəw me ha gandəw 'yaw gə Pilad*. ² Pilad di ur Jesu ba da: «Əjəm di me mê i dole gənê Juwib day di mo?» Jesu di cow lê diyê ba da: «Mê way gwale gə ta di əjəm gang.» ³ Ər̄ə, gechide nê nê woni bwasa M̄ãr̄i day di sabəw Jesu gwale nañ d̄ang bi bow dəwê. ⁴ Me Pilad di urəw d̄ang bi me wayəw ba da: «Mê way gwale mən b̄êdê mo? Mê doy gwale gə pad gə cendi bom dəmê ta di b̄êdê mo?» ⁵ Me Jesu di asəgə gwale mən lê diyê b̄êdê. Ər̄ə, Pilad cor̄ ərəm gwale dusəwê nañe.

Gə yə Jesu dara 'yaw

(Matiyê 27.15-26; Luk 23.13-25; Jã 18.39-19.16)

⁶ Managə wala gənê nare nê Juwib day gaba ala sii 'ywala gənê kərara gə daa kwaynani-yê da, Pilad to gər i gun gə dange mən daa baa baa, i gun gə dange gə nare di me ur ba gə gərnêw daa cendi. ⁷ Me wala gə ta-lê da, abe mən gə gə 'ogəw Barabas ilê dange-yê gə kwandaw mən. Cendi tanga swa gə gwale gə nare nê Rom me 'yaa nəm gə gun. ⁸ Nare nê gəre di so ha d̄əbê bədang dənê Pilad-lê me urəw nəm anju ba gərnêgə gun mən daa ya to anju ba al nəm pii pii ta di de. ⁹ Mwom da, Pilad di cor̄ urgə ba da: «Anê ur ba nê gərnêng i dole gənê Juwib day di daa mo?» ¹⁰ Anji urgə yande da, i dara anji 'oc̄ne com dara i gə dusi də halgəni me gechide nê nê woni bwasa M̄ãr̄i day di ba hara gə Jesu di 'yaw nəm gandəw. ¹¹ Ər̄ə gechide nê nê woni bwasa M̄ãr̄i

* 15:1 15.1 Pilad: Pilad i gun gə Rom me dole gə geche gə Rom chəw ba wamna nare nê Juwib.

day di nogə nare nê gərɛ di gəndêgə daa, dara cendi ba wayna daa, anju ba gərnê i Barabas daa anju.

¹² Me Pilad di urgə dɛng bi ba da: «Nê alna i na gə anju gə anê 'ogəw dole gənê Juwib day di mo?» ¹³ Dang bi da, cendi sojə marjagə daa nan me way ba da: «Bəngəw bəbərəw daa habda gə dagəla səwê! Bəngəw bəbərəw daa habda gə dagəla səwê!» ¹⁴ Me Pilad di urgə bi: «Bag da, anji al i na nê acne mo?» Kaw, cendi sojə marjagə daa nan nan bi ba da: «Bəngəw bəbərəw daa habda gə dagəla səwê! Bəngəw bəbərəw daa habda gə dagəla səwê!» ¹⁵ Pilad di ur dara nare sədêgə ba 'ywalnagəle mwom da, anji gərgə Barabas daa, me Jesu da, anji kal asəngar gobəw gə bəraw do me 'yagə gandəw dara ba hana bəngənaw bəbərənaw nəm daa habda gə dagəla səwê di sən.

Asəngar al Jesu mâng
(Matiyê 27.27-31; Jã 19.2-3)

¹⁶ Ərə nəma nê asəngar di yə Jesu ha nəm kərê, i bədag dənê Pilad-lê di, me cendi 'waga kwandagə asəngar nê pad di lê. ¹⁷ Cendi diy gəniñ dara ba gə al Jesu mâng. Cendi hurêw barge gə kwamge səwê ərməw ya dole de, me kuu jagwa də habde gangəragə nê jimdi hurêw dəwê me ca. ¹⁸ Mwom da, cendi dəbê ilê alaw labiya ba da: «Nê alamnin labiya, dole gənê Juwib day!» ¹⁹ Me cendi gobə dəw gə dərwa me, bəsəbəw lade səwê me, piy gubərêgə dodê dərêwê me, ajbə dərêgə dodê sənə-lê me ca. ²⁰ Managə ba gə aləw mâng di 'yeñ bam dəm da, cendi nərəw barge gə kwamge di bam səwê, me hurbêw barge duwa di səwê. Ərə cendi dəm gandəw iche dara bəngaw bəbərəw daa habda gə dagəla səwê.

Gə bəngə Jesu bəbərəw daa habda gə dagəla səwê
(Matiyê 27.32-44; Luk 23.26-43; Jã 19.17-27)

²¹ Managə cendi ilê haragə-lê da, cendi bamar gə abe mən gə ciri də gə 'ogədə Siren. Abe di, gə 'ogəw Simō, i nê Alegsandər day gə Rupu abragə. Anji swa i bam. Asəngar di yəw gə dwana ba unê habda gə dagəla gənê Jesu di. ²² Cendi ha gə Jesu managə mana mən gə gə 'ogəw Golgota, gəndəw də biyê ba i «mana gaba dii kungəng dərə». ²³ Ərə cendi al Jesu ba chana gani gənê yabəra yaa duwa gə bəməw gə charwa də gə 'ogədə miirdara ba chinêw wamani dodê, me anji gəñ chaa bam. ²⁴ Dang da, asəngar di bəngə Jesu bəbərəw daa habda gə dagəla səwê. Me cendi lay barge duwa gobə gə jagi ba gə yêr nəm gaa

i wi me ba ha wama barge duwa gə woy woy mo? Mwom da, i wi kaw lay barge duwa gə anji wom baa baa.

²⁵ I gə dawa dunamən gə jomni dərə managə gə bəngəw babəxəw nəm daa habda gə dagəla səwê di. ²⁶ Gə jangə managə mani-yê dara biyê gə gwale gə gə bow dəwê di gəndəw də gə 'yêw nəm ba da: DOLE GƏNÊ JUWIB DAY. ²⁷ Asəngar di bəngədə babəxəw woni 'yaa mana sər daa habde nê dagəla sədêgəlê Jesu tuləwê, gə mən əsêw gə abe-yê me, gə mən əsêw gə jele-yê me ca. [²⁸ I ya ta di me gwale gə gə jangəw managə Magtubu dənê Măřî-yê di yala alal kərab. Gə jangə ba da: «Gə asəw i managə nare woni 'yaa mana di dwaregəlê.»†] ²⁹ Nare nê jêêgə lê ta di, gəgədə dədêgə, me cadəbə Jesu ba da: «Cheye, i əjəm gaba waya ba mê ha meyanda kulə gaba bwasa Măřî di bam me ba mê ha cwara awaw daa gə wala subu dalawê di bêdê mo? ³⁰ Ladə, kədə səm dəma daa gə əsəm dəma əjəm gang, me chə dodê habda gə dagəla di səwê.» ³¹ Gechide nənê woni bwasa Măřî day di me woni gəlê bii gə 'woo gənê Moyis duwa me di kaw aləw mông yande di dige dige me ca. Cendi wajə gwale bulê day-ê ba da: «Anji kədê nare nê d'ang daa me neyem kədê səw duwa daa gang bêdê mo? ³² Dole gənê nare nê Israyel day gə Măřî biyêw gə Kris di, kal a chinê dodê caga ka habda gə dagəla di səwê dəm. Dê yarnang yande do me dê harang kala dusərêndə dəwê sən.»

Me cendi nê gə bəngədəgə babəxəgə daa habde nê dagəla sədêgəlê di kaw, cadəbəw me ca.

Made dənê Jesu duwa

(Matiyê 27.45-56; Luk 23.44-49; Jă 19.28-30)

³³ Managə dawa ba də dəbə ciri dware-lê da, mana gədə changa kədab sənə gəndədəlê pad, bəraa dawa pagar nəm. ³⁴ Əxə managə dawa ba də pagar gə i dawa subu dəm da, Jesu soy marjaw daa nañ: «*Elowi, Elowi, lema sabagtani?*»‡ Gəndəw də biyê way i ba da: «*Măřî ni, Măřî ni, dana me mə gəñən bam mo?*» ³⁵ Nare dəbə lê mana gə ta-lê di doy, me nê yab dwaregəlê way day ba da: «Anji 'ogə i Eli.» ³⁶ Əxə gun day mən dwaregəlê wa gə gidi, gər ha laya mani nê gə 'ogəgə «epōjə» suw managə gani gə yale gənê yabəra yaa duwa lê. Mwom da, anji legər epōjə di managə dərwa bəwê me gələw Jesu dara ba chichəmənê. Əxə anji gang way da: «*Kalna jang, dê yarang sən Eli di gaa haralê biyêw chêw dodê mo?*» ³⁷ Cor Jesu soy swaya gə geche mən me bəw som. ³⁸ Mana gə ta-lê da, barge gə geche gə gə jêw managə

† 15:28 15.28 Esayi (Esaie) 53.12 ‡ 15:34 15.34 Diri (Psaume) 22.2

kulə gaba bwasa Māřĩ di dalawê dara sabaw dodê sər di chêwor dodê korgiŋ sər ka me ka me, swa daa bəraa hara dodê baj. ³⁹ Asəngar nê Rom geche day mən dəbə lê Jesu di dərêwê me yêr dara aŋji mar made də ya ta de di mwom da, aŋji way da: «I sədə, gun gə ta di i Māřĩ gorəndəw 'yang.»

⁴⁰ Namde yab kaw dəbə hiŋ ilê yara-lê. Namde nê ta di dwařagəlê da, i nê Mari də ciri dəra i Magədala, me Mari də nê Jak gə gə 'ogəw gə dwe di day gə chendəw gə Jose idəgə, me Salome me ca. ⁴¹ I cendi me pii pama Jesu tarəw me gaməw ladə managə aŋji wara nəm wama gə Galile-yê di. Namde nê dŋang naŋ nê pii bwaw naga hara nəm managə Jursalem kaw, ilê me ca.

*Gə al Jesu kumbə duwa managə munə-lê
(Matiyê 27.57-61; Luk 23.50-56; Jă 19.38-42)*

⁴²⁻⁴³ Managə dawa ba də cor turgə da, Joseb gə ciri duwa i Arimate, hara. Aŋji i woni aa sariya nê nê nare nê Juwib gun day gə mən gə nare aləw horəmbê naŋe. Aŋji kaw bedə i wala gə Māřĩ ha lama gə dwāřĩ duwa lê di me ca. Caga da, wala gə ta di i wala gaba dŋangəřa sii gə nare nê Juwib dŋangəřə gə sədəgə dara sanga da, i wala day gaba bwa gwayni di. Mwom da, aŋji yə səw abnani me ha 'ywa Pilad me urəw dara ba kalnaw bərmê baa u Jesu kumbə duwa. ⁴⁴ Əřə, Pilad di doy dara Jesu ba mar bam kalang dəm da, aŋji ərəm gwale naŋe. Aŋji 'waga asəngar nê Rom geche day di me urəw, Jesu di ba mar i bəgədeŋ mo? ⁴⁵ Me managə asəngar nê Rom geche day di cow lê diyê ba aŋji ba mare dəm da, Pilad kaləw Joseb bərmê ba unê Jesu kumbə duwa di. ⁴⁶ Əřə Joseb ha kəlê bagəda, me biyê Jesu kumbə duwa managə habda gə dagəla səwê dodê me, legərəw daa me asəw nəm managə munə gə gə poləw managə kuřa dwařə-lê. Targiŋ dŋang da, aŋji nongəřə kuřa də geche dəsə gə munə di bəw daa. ⁴⁷ Me Mari də ciri dəra i Magədala me, Mari də Jose iw me, yêr mana gə gə al gə kumbə dənê Jesu lê di.

16

*Jesu ilê munə-lê di bəddə
(Matiyê 28.1-8; Luk 24.1-12; Jă 20.1-10)*

¹ Managə wala gaba bwa gwayni gənê nare nê Juwib day di ba 'yeŋ bam mwom da, Mari də Magədala me, Mari də Jak iw me, Salome me, kəlgə swani gə gə bəməw gə mani jiga jiga gə bii 'yol naŋ dara hara dādə kumbə dənê Jesu. ² Gə dəmas gə jomni cořəřə dawa ganda dəra gə daa-lê da, cendi ha əjə managə munə-lê di. ³ Cendi wajə gwale bulê

day-ê ba da: «I wi me ha nwangərərändə kuṛa də gə əbdə managə munə bəwê di bam mo?» ⁴ Əṛə, cendi u dərêgə daa mwom da, kuṛa də munə bəwê di nwangərər bam dəm! Bag da, kuṛa də ta di jor naṇe. ⁵ Cendi gandə ha managə munə di dalawê me yêr dwe gə mache dam managə munə-lê əsay gə abe-yê, hurê barge gə geche gə burage kông yande. Mwom da, laṇa algə. ⁶ Me dwe gə mache di waygə ba da: «Alna laṇa bêdê! Nê 'ocṇ dara anê kaṇjə i Jesu gə Najared, aṇji gə gə bengəw fəbərəw daa habda gə dagəla səwê di. Me aṇji dəm daa nare nê mare dwarzəgəlê dəm, aṇji ilê ka bêdê. Yarna mana gə gə asəw lê ka di. ⁷ Caga da, hana waynaw Piyer me woni gərsê gwale gənê Jesu duwa nê dāng di me Jesu ba ha gamagə lê alê wama gə Galile-yê. Cendi ba hara yaraw alê ta, ya aṇji ba wayagə nəm pii de.»

⁸ Mwom da, namde di dəmdə iche managə munə-lê di, wagə gə gidi. Sədêgə sadəgə daa tag tag me, dədêgə nol bam me, cendi tiṇ bədêgə wayəw gun mən daa bêdê, dara laṇa algə naṇe.

*Jesu gəldə Mari də Magədala səw
(Matiyê 28.9-10; Jă 20.11-18)*

⁹ [Managə Jesu dəmê nəm daa munə-lê gə wala gə dəmas gə jomni da, aṇji gəldə i Mari də Magədala səw do. I tandi me aṇji tanga 'yordə dundi də acṇe wurgəsubu bam sədê di. ¹⁰ Tandi ha gəra ha 'ywa cendi nê tanga basə Jesu harbə gandəw di dara wayagə ba də yara Jesu ba i bəra. Managə tandi ha gəra 'ywagə mwom da, cendi dam ilê nulê-lê me ala ṇagəni-yê me ca. ¹¹ Mwom da, tandi waygə ba Jesu di ba ilê bəra me ba də yaraw me ca kaw, cendi yə gwale dəra di bêdê.

*Jesu gəlgə woni gərsê gwale duwa nê sər səw
(Luk 24.13-35)*

¹² Targinṇ dāng da, managə woni gərsê gwale gənê Jesu duwa nê sər ilê hara-lê dara hara bam da, Jesu di gəlgə səw wun jiga hiṇe. ¹³ Cendi cwara 'yo kwandagə bi me waygə nō də ta di kaw, kwandagə di yə gwale day di bêdê.

*Jesu gəlgə woni gərsê gwale duwa nê mwaj dii mən səw
(Matiyê 28.16-20; Luk 24.36-49; Jă 20.19-23; Paja nənə Jesu duwa 1.6-8)*

¹⁴ Targinṇ dāng da, Jesu gəlgə woni gərsê gwale duwa nê mwaj dii mən di səw, managə cendi ilê wama mani-yê. Aṇji sogədəgə dara dii day də woye də cendi gəṇ nəm gə yêê gə gwale gənê woni yaraw ba i bəra bam di. ¹⁵ Əṛə aṇji waygə da: «Hana managə səṇa gəndədəlê pad, waynagə nare pad

Nõ də lade di. ¹⁶ Gun gə dara kala dusəw lê diyê me alna batem me da, anji ha 'ywa bəlê. Gun gə kalna dusəw lê diyê bêdê da, Mārî ha bwaw gwale dəwê dara ba hana nəm duwa də idə budê bam bêdê bəriŋ lê di. ¹⁷ Me cendi nê ha kala dusəwêgə lê diyê da, yarna mani nê daŋa nê al laŋa nê ha gəlêgə nare ha 'wacŋagə nəm: I gə sumən me cendi ha 'ywara gə dundi də acŋe bam nare sədêgəlê, me ha waya bii gə dŋang gə dii mən cendi 'ocŋəw bêdê me. ¹⁸ Cendi ha neyama yibê kwalale gə əsəragə, me chana charwa də idə 'yaa mana kaw ha alagə mani mən bêdê bəriŋ. Cendi ha bwa əsəragə nare woni mwom sədêgəlê, me woni mwom di ha 'ywa labiya.»

Mārî u Jesu ya nəm daa

(Luk 24.50-53; Paja nê nê Jesu duwa 1.9-11)

¹⁹ Targin dŋang, managə Aba ciri gə Jesu waygə yande mwom da, Mārî uw yaa nəm daa dama əsêw gə abe-yê. ²⁰ Woni gərsê gwale gənê Jesu duwa day da, ha waya Nõ də lade di ciri-yê jiga jiga. Aba ciri gə Jesu di wagə lê me 'yagə dwana də idə alagə mani nê daŋa me ca. I ya ta de me anji gəl nəm dara gwale day di ba i gwale səw.]

Maktubu dâ Pol jangägö nare nê Epes

Labiya dänê Pol duwa

¹ Əndi gə Pol gə Mǎřĩ gədən gun gə Jesu Kris giyəw i gə ərəmê duwa. Nê jangägö i nare nê nê Mǎřĩ nê dəbə gwale day dəwê jang nê dam managə ciri də geche də Epeslê. ² Kal Mǎřĩ gə i abrandə me Aba ciri gə Jesu Kris me piynê bədêgə dədêngê me 'yanang həlala jwam me ca.

Ladni gə Mǎřĩ al gə nare nê bamar gə Kris daa

³ Bwanaw Mǎřĩ gə Aba ciri ənda gə Jesu Kris abêw di jilay dara anji 'yandê bii gə pii-yê duwa gə lade gə dundi duwa swa gandəw daa dara dê bwarang gə Jesu Kris mən. ⁴ Mǎřĩ piyəndə managə səwê dara ba dê kədənêng nare duwa dara dê bamarang daa gə Jesu Kris di i pii pa gə anji wor asa sənə sən. Anji piyəndə yandə dara ba dê kədənêng nare nê dusəêgə wusbə nê mani nê acne hiñe kaw ilê sədêgêlê bêdê managə dərêwê. I dara dwani duwa di, ⁵ Mǎřĩ ərəm dusəwê piy bəg dara ba dê kədənêng ya dəndaw de dara mani nê Jesu Kris algə, anji ur mani di ba alnana yandə i dara dusi duwa də lade di. ⁶ Anji al yandə dara ba də 'wagənaw ənda gə jilay dara dusi duwa də lade nañ də dɔy mani bam pad də anji al ganandə pəgiñ di. Anji 'yandə dusi də lade pəgiñ di i dara dê bamarang daa mən gə gorəndəw gə anji urəw nañ di.

⁷ I dara dê bamarang daa mən gandəw me anji kədəndə daa acna əndalê di i gə bare gənê Jesu duwa gə bor dodə di me anji kal dusəw həlal managə acna ənda gə dê aləw dəwê. Ya ta di de me Mǎřĩ al gəl gə dusi də lade duwa də geche nañ də anji al gə nare di. ⁸ Mǎřĩ 'yandə dusi də lade di nañ sədêndêlê me 'yandə dəriñ naa nañ me 'yandə dwana dədə yê gə mani dədêndêlê me ca. ⁹ Anji gələndə mani duwa nê budêr dodə piy nê anji ur ba algə di. Ta di me i dusi duwa də lade nañ də anji ərəm ba aldə gə Jesu Kris di. ¹⁰ Dawa də wala gə Mǎřĩ ərəməw di dara neyama mwom da, anji ha ala mani nê anji ur ba algə di. Anji ha daya mani nê anji bogə daa me nê dodê sənə dədê me pad managə dole mən tenene gəndəwê, dole gə ta di i Kris di.

¹¹ I dara bamarə ənda gə Kris di daa mən də me, nê 'yo nin gə mani nê Mǎřĩ biyəndə gə bi di, dara Mǎřĩ piyəndə pii pa səwê managə ərəmê duwa-lê; ərə Mǎřĩ kal mani nê ta

di alal yande dara an̄ji ərəm an̄ju me dusəw kaw ure me ca
 12 Ina yande da kal nare yarna mani nê an̄ji al ganandə me
 gə 'wagənwəw gə jilay dara gasnani duwa di, dara neyendə
 da d̄ə 'yang i nare nê d̄ə ər̄m̄ng Jesu Kris d̄əw̄ə pii.

13 'Yeni nê anê dwaya gwale səw gə i Nō də lade d̄əd̄ə
 bəl̄ng me ca da 'ȳni kaw anê bamar i gandəw daa mən
 me ca. Gandəw an̄ji me 'yeni nê anê kala dusər̄ng d̄əw̄ə di
 M̄ãr̄i 'yang dundi duwa də an̄ji biȳng gə bii di ya ba piȳng
 lamba de s̄əd̄nḡə dara 'wac̄nḡə nəm. 14 An̄ji 'yandə Dundi
 duwa di pii pa, i tandi me ha gəl̄ndə mani nê lade nañ nê
 an̄ji bi gə bii ba ha 'yagə nare duwa di. Mani nê ta di darang
 'ywagəle wala gə an̄ji dara kəd̄əndə daa b̄r̄iñ di, yande da
 bwanaw jilay dara gasnani duwa də nañ di.

Amsa gənê Pol duwa

15 I dara ta di me əndi kaw wala gənê doy dara ba nê
 kal dusər̄ng Aba ciri gə Jesu d̄əw̄ə me dwani dan də
 anê al gə kwanang woni kala dusər̄ngə M̄ãr̄i d̄əw̄ə me ca
 da, 16 Nê aləw M̄ãr̄i doche daa daa dara darang, managə
 amsa niȳə da nê ər̄əm l̄ə d̄əd̄nḡə 17 Ər̄ə nê amsə M̄ãr̄i
 gə i Aba ciri ənda gə Jesus Kris M̄ãr̄i duwa di, me an̄ji i
 ab̄əw gaba dwana nañ di nê amsəw dara kaləw a 'yanang
 dundi duwa də də 'yang d̄ər̄iñ naa me an̄ji gəl̄n̄ng səw
 p̄əd̄əñ̄ə anê 'wac̄nanaw ladna me ca. 18 Nê amsə M̄ãr̄i d̄ang
 dara ba tiñ̄nḡə d̄əd̄nḡə bam dara banê 'wac̄nana mani nê
 an̄ji 'wagan ba nê ha 'ywagəle nê anê kal ər̄əm̄ə dan l̄ə
 d̄əd̄ḡəl̄ə di. Nê amsəw d̄ang dara banê 'wac̄nana mani nê
 lade nañ nê woni same nê an̄ji gamgə dara nare nê duwa
 di. 19 Nê amsəw d̄ang dara banê 'wac̄nana dwana duwa də
 geche də d̄oy mani bam pad me dwana də ta di wandə l̄ə
 neyendə nê d̄ə kalang dusər̄ndə d̄əw̄ə. Dwana duwa də
 ta di i də geche nañ, 20 I dwana də ta di me ala giȳə Jesu
 Kris s̄əw̄ə wala gə M̄ãr̄i d̄əm̄əw nəm daa munə-l̄ə me 'wuw
 ya nəm daa ch̄əw əs̄əw gə abe-ȳə me di. 21 Managə ta l̄ə
 da an̄ji dam paja nê daa gechide day d̄əd̄ḡəl̄ə me dundi nê
 ac̄ñe gechide day pad d̄əd̄ḡəl̄ə me, suməw 'ogə d̄oy sumi
 gə 'waga gə d̄ang gənê mani nê caga ka day bam pad me,
 nê wara pii kaw day bam me ca. 22 M̄ãr̄i ch̄əw mani pad
 managə d̄əd̄ə ḡədaw̄ə me, an̄ji biȳəw ch̄əw dole managə
 nare n̄n̄ə M̄ãr̄i duwa nê dayar mana mən d̄əd̄ḡəl̄ə me
 an̄ji Kris di d̄oy mani bam pad me ca. 23 Nare nê ta di i
 ya doni gə s̄əw de me, Kris dam l̄ə nare n̄n̄ə M̄ãr̄i duwa
 nê dayar dam mana mən s̄əd̄ḡəl̄ə ongə daa telele me M̄ãr̄i
 s̄əw duwa gang kaw dam l̄ə Kris s̄əw̄ə on̄əw daa telele me
 ca.

2

Nare nê mare gədə bəra managə Jesu gəndəwê

¹ Tanga pii da anê i ya nare nê mare de dara anê gəŋ Măřĩ bəw bam me anê al acŋa me ca. ² Te bag da anê pam i nare nê səŋa dədê ka mani day nê ala me anê pam i dole gənê dundi də acŋe day gə dam managə səŋa bulê day gə siyayalê, tandi dundi də ta di al giyê lê nare woni gəŋê Măřĩ bəw bam dusêrêgêlê. ³ Tanga pii da neyendə kaw dê wunêŋg i ya nare nê ta də de me ca. Pii da dê alang i mani nê acŋe nê də 'wacŋarang nəm nê doni gə sədêndə me dusêrêndə me ur cendi, de neyendə kaw dê 'yang i nare nê sariya dənê Măřĩ duwa ha yəbêndə ya ba də yibə nəm gə cendi nê đang də de me ca. ⁴⁻⁵ Dəm da Măřĩ da i aba yara nare ŋagəni day naŋe me, dwani də anji al ganandə di i də geche naŋe me ca, wala gə dê wunêŋg ya nare nê mare de dara acŋa ənda da anji urê gə anji urəndə naŋ di cor 'yandə bələ dara də bamarang daa gə Kris, i dara dusi də lade duwa di me anê bəl nəm. ⁶ I dara bamara gə dê bamarang daa mən də me anji dəmdə nəm daa munê-lê gandəw mən me ha chêndə daa dara ba dê lamnang dwăřĩ gə Jesu Kris mən me. ⁷ Anji al ganandə ladni yande gə Jesu Kris suməw, i dara ba gəlgə nare nê wara pii ba yarna ala gə ladni duwa də naŋ di. ⁸ I dara dusi də lade dənê Măřĩ duwa də me anji bəlêŋg nəm daa me, i dara dusêrêŋg də anê kal managə Jesu dəwê, anji 'yang gə bəlê di i dara mani dan nê ala nê lade bêdê, anji 'yang bəlê ta di ta di i pəgiŋ. ⁹ Bəlê gə ta di, anê 'yow i dara giyê dan gə ala bêdê, yande da kal gun 'wagəna gə səw bêdê me ca. ¹⁰ Dara anji me i aba awandə anju me, anji bwandə dê kədêŋg nare nê dərway dara bamara gə dê bamarang gə Jesu Kris daa mən di, dara ba dê alnang mani nê lade. Mani nê lade nê ta di Măřĩ dangərəgə pii bəg dara ba dê alnang gandagə le.

Bamara gənê nare nê gəndêgə jiga jiga sər day daa mən gə Jesu Kris

¹¹ Ina yande da 'yêni anê i Juwib bêdê dara anê wun i mənang jiga, nare woni saba baŋa 'wagang ba anê i woni saba baŋa bêdê, baŋa də ta di cendi sabədə i doni day gə icheyê pəgiŋ gə əsəragə day dara i mani day nê gəndêgə bag. Yande da kalna dusêrêŋg gunêŋg managə dama dan-ê wala gə anê wor 'wacŋa gə Măřĩ bêdê səŋ di dəwê. ¹² Me gun gə Măřĩ biyəw də bêdê səŋ me, anê i nare nê Israyel bêdê me anê 'ya i məje managə nare nənê Măřĩ duwa nê anji ma gandagə gwale managə bəw gə anji biyəw di dəwê.

'Yeni anê dam dëban ërmê gë mani dëdêgëlê me dëban Mǎrĩ me ca. ¹³ 'Yeni nê tanga pii da anê dam yêê gandëw, dëm da caga da anê yala bamar daa gë Jesu Kris mën me, anê chidê yala Mǎrĩ sëwê ib di i dara Kris bare duwa gë bor dodê ya sarga de di. ¹⁴ I dara anju di dëniñ me hëlala jwam dam nëm managë dwarendëlê, nare nê Juwib me nê Juwib bêdê me kaw, anji bamgë daa mën gëdëgë nare nê gëndêgë mën tenene. I dara made duwa dë anji mardë dë me anji ichë gër gë dwaregëlê gë cëgëdëgë bam cogë marande bulê day-ê. ¹⁵ Anji bi dwana dënê bii gë 'woo gënê Juwib day me gwale duwa gë lê dalawê pad me mani day nê gëndêgë me bam, anji al yande dara bama nare nê Juwib me nê Juwib bêdê me daa mën ba gëdënê ya gun duwa gë dërway mën tenene de me ba damna gë hëlala jwam me ca.

¹⁶ I dara made duwa dë anji mardë daa habda gë dagëla lê dë me, anji day nëm gë nare nê Juwib me nê Juwib bêdê me daa mën, meyëndë marande dë dwaregëlê bam gëdëgë gun mën bamgë daa gë Mǎrĩ me ba damna gë hëlala jwam me ca. ¹⁷ Jesu Kris gëra sëña-lê ka way gwale gënê hëlala jwam duwa 'yagë nare nê Juwib bêdê nê pii nê dam yêê gë Mǎrĩ me 'yagë nare nê Juwib nê pii nê damnin ib gë Mǎrĩ me ca. ¹⁸ I dara mani nê Kris algë dë me neyendë nê dë 'yang Juwib me, Juwib bêdê me di dë 'ywang bërmê gaba chidê Mǎrĩ gë abrandë di sëwê ib gë bërmê gënê dundi dë wuse dë mën tenene ta di dëra.

¹⁹ Yande da 'yëni nê Juwib bêdê nê anê bo bëdëng 'yaw Mǎrĩ da anê i mëje bêdê dëm me anê i nare nê cëmê ciri dë dëngê bêdê me ca. Caga da anê bor i gë nare nënê Mǎrĩ duwa dë mën me Mǎrĩ i wilang anju dëm. ²⁰ 'Yeni da anê ilê mani nê Mǎrĩ aw gë kulë dwaregëlê me nare nê Jesu këjëgë me woni waya gwale gënê Mǎrĩ duwa me da cendi i kulë gëndëw dë dodê cendi me Kris da i ya kuça dë gë chidë dugëdiyê pii pa dara yêê gë kulë di waya nëm daa mëjak de. ²¹ I dara bamara gë daa gë Kris mën dë me, mani nê jiga jiga nê gë aw gë kulë di yëw nëm daa woy me kulë gë ta di jwor nëm me gëdë nëm gë kulë gënê Aba ciri duwa gë i duwa anju mën tenene di. ²² I dara bamara dan gë Kris di daa mën dë me anji ilê dayang nëm daa mën gë nare nê kal dusërgë Aba ciri dëwê nê dëng, dara ba nê gëdënê ya kulë gënê Mǎrĩ duwa gë anji dam lê gë bërmê gënê dundi duwa dëra di.

3

Pol bi mani nê budêlê nënê Kris duwa di gëndêgë daa

¹ Yande da, nê amsə Mǎřĩ: ɛndi gə Pol gə yən dange dara giyê gənê aləw Jesu dara darang 'yêni nê anê i Juwib bêdê di. ² 'Yang 'yêni da anê doy gwale gə gə way dara dusi də lade də Mǎřĩ al gan me 'yan giyê əsənê dara, ba nê wanang nəm lê di. ³ Mǎřĩ gəlên mani duwa nê anji budêgə bəg di dərênê daa ya chine de dara ba nê 'wacɲanagə, me nê jangagə nəm dodə bani caga ka me ca.

⁴ Mani nê nê jangəgə ta di anê asnagə da anê ha 'wacɲa dara ɛndi da ba nê 'ocɲ mani nê budəlê nê Mǎřĩ algə ilê dara Kris di gəndêgə ladə naɲe. ⁵ Mani nê budəlê nê ta di Mǎřĩ gəlêgə gandagə nare nê pii di daa bêdê, dəm da caga da dundi gəlêgə gandagə nare nê Mǎřĩ kəjəgə me woni waya Mǎřĩ bəw, i cendi ca day-ê me Mǎřĩ chəgə jiga dara giyê duwa di. ⁶ Mani nê budəlê nê gə gəlgə daa di: I dara bamaragə gə daa mən gə Jesu Kris də me, caga da nare nê i Juwib bêdê kaw Mǎřĩ ha əsêgə mani duwa nê 'ywa nê lade nê ta di ya nare nê gəndêgə Juwib de me ca. Mani nê lade dɛng nê Mǎřĩ 'yagə da i dayara gə cendi dayar gandagə daa ya gun mən səw de. Mani nê Mǎřĩ bi gə bi gə ba 'yagə nare duwa di kaw cendi 'ywigə le me ca, mani nê ta di pad cendi 'yogə i gə bərmê gənê nŋ də lade dərə.

⁷ I dara dusi də lade də Mǎřĩ al gan managə dwana duwa də al giyê sənê də me mwom da, anji gədən nəm aba giyê duwa gaba waya nŋ də lade gwale dərə. ⁸ ɛndi gənê wor targiɲ gech nare nê nê Mǎřĩ duwa taragəlê kaw, Mǎřĩ al gan dusi də lade dara ba nê waynagə nare nê i Juwib bêdê, gwale gə lade gənê Kris duwa. Anji i gun gə geche naɲe, gun neyem 'wacɲa gəndəw pad bêdê. ⁹ Me dɛng da ba nê binêgə nare pad gəndəw daa pədêɲ-yê, ba i man me mani nê anju gə Mǎřĩ ba budêgə dodê pii bəg di. Anju gaba bwa mani pad di ba budêgə dodə bəgəden wala gə ba asə gə səɲa ba. ¹⁰ ɛrə caga da Paja nê daa me dɔlgê day me, yarna me 'wacɲana dərɲ naa nê nê Mǎřĩ duwa nê 'yabare naɲ ta di dara nare nê nê Mǎřĩ duwa nê dayar dam mana mən daniɲ. ¹¹ Mani nê Mǎřĩ algə ta di pad, anji algə ya ba ərəm nəm bəg wala gə anji wor asa səɲa səɲ di, mani nê ta di alal yande dara bamaragə gə dê bamarang daa gə Aba ciri ɛnda gə Jesu Kris mən di. ¹² Bamaragə gə dê bamarang daa mən gə Kris də me dusərêndə də dê kalang dəwê me di dê 'ywang bərmê gaba chidê daa Mǎřĩ səwê dəban laɲa. ¹³ I na yande da nê amsang kalna dusərêng sawna nimi wamani gə 'yon dara darang də bêdê, dara wamani ni gə ta di ha wangê me ca.

Dwani dənê Jesu duwa də al ganandə

14 I dara yande me nê piy gubêrên dodê Măřĩ gə i abrandə di dərêwê, amsəw dara darang. 15 I Măřĩ də me nare nê dam daa gə gəndêgə day me nê dam dodê səna lê ka gə gəndêgə day me da anji bogə anju. 16 Măřĩ da i geche, gasnani duwa da 'yaņa dəra ilê bêdê, nê amsəw dara kal dwana dənê dundi duwa 'yanang dwana managə dusêrêngê. 17 Nê amsəw dāng bi dara Kris damna dusêrêngê dara 'yêni da anê kal dusêrêng dəwê me nê amsəw dara anê bwana sabêrang hana dodê cog managə dwaniyê me damna yinê sədəng lê waynale me ca. 18 Ina yande da, 'yêni me nare nê nê Măřĩ duwa nê dāng me di anê ha 'ywa dwana dədê 'wacņa dwani dənê Kris duwa di bəlnani dəra me, charni dəra me, hwa dəra me dūngê dəra me ca. 19 'Yeni kaw anê ha 'wacņa dwani dənê Kris duwa də geche naŋ də dê neyamang 'wacņa gəndədê pad bêdê di, kal Măřĩ 'wanbanang dusêrêng daa telele telele anju gang.

20 Anji Măřĩ da neyem ala mani pad naŋ dwaya nê dê urêng gandagə me ərmêng gandagə dusêrêndə lê di bam, dara dwana duwa di al giyê lê sədəndəlê. 21 Kal nare pad 'wagənwə gə jilay managə nare nê nê Măřĩ duwa nê dayar dam mana mən dwařagəlê dara bamarə gə cendi bamar gə Jesu Kris daa mən di, cendi 'wagənwə gə jilay wala gə wala me gə dəriŋ bəriŋ me ca! Amen.

4

Bama gə sii daa gənê nare nê Măřĩ duwa day

1 Əndi gə Pol gə gə yən dange dara giyê gənê aləw Aba ciri di da nê urəng ajmar nəm lê, kalna hara dan bwarna ya Măřĩ 'waga duwa gə anji 'wagang də de. 2 Asəna dədəng dodê me, ina i nare nê həlale me, unê dədəng bam me ca. Gun woy woy dwařangê alnang mani nê acņe kaw yinê gə dwani me ca. 3 Jarna dara gama bama gə sii daa gə dundi dənê Măřĩ duwa də 'yang gandədê ta di me gamna bama dan gə sii daa di managə həlala jwamê. 4 Nare nê nê Măřĩ duwa nê dayar mana mən də i Kris səw gə gədê gun səw mən tenene di me dundi də wuse kaw, i mən tenene me mani nê Măřĩ 'wagang nê anê kal ərmê dan dədêgəlê də kaw i mən tenene me ca. 5 Aba ciri ənda kaw i mən tenene me dusi ənda də kala Măřĩ dəwê kaw i mən tenene me batem ənda kaw i mən tenene me ca. 6 Măřĩ kaw i mən tenene, anji me i nare abragə pad, anji lam dwăřĩ nare dədêgəlê pad me, al giyê nare sədêgəlê pad me dam lê nare sədêgəlê pad me ca.

⁷ Dəm da Mǎrī 'yaw wi wi kaw dusi duwa də lade də 'yaŋa dəra-lê bédê di ya Kris ba u səw 'yadə gə made dara darandə ta de. ⁸ Ta də me i gwale gə Maktubu də diri way da:

«Anji hagə managə daa cog me,
yibê nare bwagə tarwê hara nəm me,
əsgə nare mani nê lade me ca.»

⁹ Dəm da gwale gə gə wayəw ba: «Anji hagə managə daa cog» də da gəndəw i na mo? Gəndəw da: Bag da managə Kris wor haga yala daa sən da anji chê gəra dodê sənə dədə do. ¹⁰ Aba chê gəra dodê ta di i gə hagə ya daa cog siyaya dədə dara kal ba dam lê mani lê pad. ¹¹ I anji me əsgə nare mani nê lade mani nê di i giyə duwa gə jiga jiga di: nê mən i nare nê Jesu kəjəgə me, nê mən i woni waya Mǎrī bəw me, nê mən i woni wayagə nare nō də lade me, nê d'ang da i woni d'əbê Eglis dərədəlê gəlêgə nare gwale gənê Mǎrī duwa me ca. ¹² Anji əsgə nare nê ta di giyə gə ta di yande dara cendi ba d'agəra nare nənê Mǎrī duwa ba alna giyə duwa dara kal nare nənê Mǎrī duwa nê dayar mana mən də i ya Kris səw de di ba jwərna hana pii pii. ¹³ Ya ta de me, nare nənê Mǎrī duwa nê dayar mana mən di ha 'ywa dwana me ha hara pii pii bəra dayara daa mən pad managə dusi də kala Mǎrī gorəndəw dəwê me dê 'wacŋang gandəw me ca. Yande da dê ha kədəng nare nê gechide nê aliya ənda neyem d'əm me dê ha kədəng nare nê ladəbe naŋ bəriŋ ya Kris de me ca.

¹⁴ Yande da də ha wunəng ya dine nê 'yəng de bédê d'əm. Nare woni lama mana ha neyama lamandə gə gwale gə kulagə bédê d'əm. Me cendi ha gələndə mani nê acŋe woni cwagədandə ya gale ba ugə mani cogədəgə nəm kame kame bédê d'əm. ¹⁵ Dəm da kal wi kaw waynaw jaw gwale səw gə dwani me, dê harang jwarba managə mani lê pad bəra hara əjê Kris gə i doni gə sii di dəw. ¹⁶ I anju də me day doni gə sii daa mana mən dara cendi ba bamarna daa mən ya gun sarbo duwa yə gə doni gə səw baməw nəm daa mən gədəw gə gun mən səw ta de. De gun səw gə jiga jiga di alna giyə ladə mwom da, Kris səw gə mən di ha jwara me ha əriŋara naŋ managə dwaniyə me ca.

Ala gə mani nê dərway nê Mǎrī urgə

¹⁷ Yande da nê wayang gə dwana də Aba ciri wun gandədə me nê ajəmar lê diyê di. Kalna 'wê bərmê gənê nare woni 'wacŋa Mǎrī gə bag bédê day dī, dara cendi ərmê day da gəndəw ilê bédê ¹⁸ cendi dərəgə d'echêr daa managə gwale səw gə Mǎrī wayəw di dəwê. Bəlê gə Mǎrī 'yaw də da

cendi ilê dwaliñê bêdê. Cendi 'ocñ mani nêñê Măřĩ duwa bêdê dara dêdêgê woye me. ¹⁹ Cendi nol bam, 'ocñ mani nê lade me nê acñe me bêdê, cendi hurê sêdêgê mani nê acñe-yê wala gê wala me hurê sêdêgê mani woni ala jaweyê ha nêñ gê dêrêgê pii pii me ca.

²⁰ Dêñ da 'yêni da gwale gê gê gêlêng dara Kris da i yande bêdê. ²¹ Bag da 'yêni nê anê bamar daa gê Jesu mên di, anê doy gwale gê gê wayêw êrêm dara dêw me gê gêlêng gandêw 'yêni nê anê i duwa me da, gê gêlê i gwale sêw gêñê Jesu duwa. ²² I na yande da kalna mani dan nê anê alagê pii wala gê anê 'ocñ gê Kris bêdê sêñ di bam. Cende dêdê ala mani nê acñe ha ganang anê ala gê mani nê ta di, cende dê ta di lamang meyang bam. ²³ Kalna dundi dênê Măřĩ duwa kêlangênang êrmê dan bam me 'yanang êrmê gê dêrway dusêrêngê me ca. ²⁴ Caga daalna mani nê dêrway nê Măřĩ urgê nê bor gê mani nê 'yolêw, yande da mani dan nê anê ha ala ha 'ya nê têba me, nê lade bêrñ me, dara mani nê ta di swa gwale sêw lê.

²⁵ Ina yande da kalna kulagê bam, ina wi wi kaw waynaw jaw gwale sêw, dara pad êndalê dê bamarang daa gêdê gun mên. ²⁶ Wala gê dusêrêng swana kaw, kalna ala acña dara dusêrêng dê so di dî me, kalna dusêrêng dê swa di chinê dodê do me dawa dwardêna sêñ. ²⁷ Kalnaw chidan bêrmê a dwayna dêdêng bam bêdê. ²⁸ Kal gun gê ina mee pii da a kalna miyni di dî dêm, kalêw aalna giyê gê mana urê duwa gê bêrmê gê têba me 'ywana gê mani duwa nê wama me, yande da anji ha neyama 'wo hiñe 'yagê woni 'ywa bêdê me ca. ²⁹ Kal gwale gê acñe dêmnê bêdêngê bêdê, wayna gwale gê 'yole gê aba 'yagê nare dwana dara kalgê gê jwarbêna nêñ managê dusi day dê kalalê. Yande da anê ha alagê nare woni dwaya gwale mani nê lade.

³⁰ Êrê 'yêni da asêna angal dan dara ala mani nê ha ala dundi dê wuse dê Măřĩ 'yang gandêdê ñagêni bêdê, anji 'yadê wun ya lamba dê gun biyêng sêdêngê dara ba anê i nare duwa, nê dâñ wala mên ba kêdêng daa wamani-yê gê dêrñ bêrñ anju. ³¹ Gama gê gwale dusi yêê me, dusi dêdê swa maña me, jarba gê nare me, nasêba gê marje daa pêng-pêng gê nare me, cadêba gê nare me ca da 'ywarna mani nê ta di bam hêñ dwařangê me dusi dê acñe dê woy woy kaw kalnadê bam. ³² Dêñ daalna dusi dê lade me ina nare nê hêlale me gê kwanang me, kalna dusêrêng hêlalana kwanang dêdêgêlê ya Măřĩ ba kal gê dusêw hêlal nêñ dêdêngê dara ba anê i nare nêñê Kris duwa di.

5

Mani nê nare nê nê Mǎřĩ duwa ha alagə me nê cendi ha alagə bêdê me

¹ Caga da mani dan nê ala wunê ya Mǎřĩ duwa de dara 'yêni da anê i dəndaw, anji urênge. ² Damna managə dwaniyê jang ya Kris ba urəndə nəm de me 'wê gə səw 'yadə gə made ya sarga də 'yoləw Mǎřĩ de dara darandə.

³ Caga da alna kaya də də 'ya gə sədêng mad mad bêdê dəm. Mani nê acņe woni ala jawe nê ya ta de da alnagə bêdê me alna harni mani-yê bêdê me. Mani nê acņe nê ta di pad kaw wayna gwale day bədêngê bêdê. Mani nê ta di dol nare nê nê Mǎřĩ duwa bêdê me ca. ⁴ Gwale gə acņe gə al jawe me gwale gə 'ywala duwa ilê bêdê me gwale gə wunjê gə acņe me da dwalang 'yêni bêdê. Dəm da 'yêni da alnaw Mǎřĩ doche dara mani nê anji al ganang di. ⁵ Ərmənê dədêngê dara woni kaya me woni ala mani nê acņe nê al jawe me woni ala harni mani-yê. Mani nê ta di yə dusəřêgə doy Mǎřĩ gə bag bam. Nare nê ya ta di pad gə ha asagəlê kwandagə dwařagəlê dwǎřĩ dənê Kris me Mǎřĩ me day-ê di bêdê me ca.

⁶ Kal gun lamnang gə gwale gə gəndəw ilê bêdê di bêdê, dara mani nê acņe nê ya ta de pad me Mǎřĩ dusəw so nəm managə nare woni gəñê bəw bam dədêgəlê. ⁷ Yande da nare nê ya ta de da bamar na gandagə daa bêdê pa pa. ⁸ Dara tanga pii da anê dam ya banê dam i diləmê de, me caga da anê bamar daa gə Aba ciri mən da ya ba dê i nare nê nê managə acņe duwa de. Yande da alna mani nê wunê ya nare nê dam managə acņe-yê day de. ⁹ Dara managə acņe di yêê mani nê lade me, ala gə mani nê təba me, gwale səw me. ¹⁰ Yande da kanjəna bərmê gaba 'wacņa mani nê 'yoləw Aba ciri. ¹¹ Mani nê gəndəgə lê bêdê nê nare algə diləmê ta di hurna sədêngê bêdê, dəm da gəlnê mani nê ta di daa pədêñ-yê dêñ. ¹² Mani day nê cendi algə budêlê ta di al jawe naņe me waya gə gwale day daa kaw al jawe me ca. ¹³ Bag da mani nê ta di pad wala gə gə gəlnêgə daa pədêñ-yê managə acņe-yê mwom da, acņa day ina ya man de kaw gə ha yaragə daa lada dêñ. ¹⁴ Dang tugə mani pad nê gə bi gəndəgə daa pədêñ-yê di cor gədə managə acņe: i dara ta di me gə way ba;

"Əjəm gaba 'ya nuni da a dərêm daa me so daa nare nê mare dwařagəlê me Kris ha acņame dusəmê gə mana gə acņe duwa".

¹⁵ Ina yande da asna angal dan managə hara dan-ê, kalna hara ya nare nê mêng de bêdê, dəm da hana wunê ya nare

nê dərêgə naagədə de. ¹⁶ Wala gə caga ka da acn̄ nañe, ina yande da 'yêni da anê 'ywana bərmê hiñe gaba ala mani nê lade da alnale. ¹⁷ I dara yande me kalna kədê nare nê woni ərəmê gwale bədê dī, dəm da ərmenê dədəngê ladle dara 'wacna mani nê Aba ciri urgə ba nê alnagə di. ¹⁸ Kalna widəbê gani gə 'ogəw bē dī, dara widəbê gə gani gə bē da ha meyandang i bam, dəm da kalna dundi dənê Măřī duwa 'wana dusəreng daa telele tandi. ¹⁹ Yande da pad dan-ê tunê diri dədə bwaw Măřī jilay me diri də dundi dənê Măřī duwa 'yang gandədə me. Tunêw Aba ciri diri bwanaw gə jilay gə dusəreng də mən tenene. ²⁰ Alnaw abrandə gə Măřī doche wala gə wala gə Aba ciri ənda gə Jesu Kris suməw managə mani nê 'ywanangə pad me ca.

Abe day gə diyamo

²¹ Kal ina gun gə woy kaw asnaw jaw dəw dodê dara anê i woni alaw Kris horəmbê. ²² 'Yeni nê namde da; kal ina deme də woy kaw asnaw tərêdê dədə dodê ya ba də asəw gə Aba ciri gə Kris dədə dədə de. ²³ Dara abe da i diyamo dədə anju ya Jesu Kris ba i nəm nare nê nê Măřī duwa nê dayar mana mən dədəgəlê ta de, anji gang me bəl nare nê nê Măřī nê dayar mana mən nê i ya səw de də daa anju. ²⁴ Ina ya ta de da deme də woy kaw asnaw tərêdê dədə dədə managə mani-yê pad ya nare nê nê Măřī duwa nê dayar da mana mən ba gə asəw gə Kris dədəgə dədə ta de.

²⁵ 'Yeni nê abje kaw: gun gə woy kaw urnê diyamo ya Kris ba urgə nare nê nê Măřī duwa nê dayar mana mən de me 'wu gə səw 'yadə gə made dara daragə ta de. ²⁶ Anji al yande dara chəw gandagə Măřī mən tenene. Anji chəw gandagə Măřī i wiya gə wigə gə nimi me gə gwale me di. ²⁷ Anji al yande dara ba gəl nare nê nê Măřī duwa nê dayar mana mən di ladni day gə nañ di daa dərêwê anju gə Aba ciri gang, me sədêgə piyarna walang bədê me dərêgə ba lagədəna bədê me, gə 'ywana mani nê acne hiñe sədəgəlê bədê me. Anji ur nare nê nê Măřī duwa nê dayar mana mən də ba gə chənêw gandagə anju mən tenene me ba gə asəw gə gwale dədəgəlê hiñe bədê me ca. ²⁸ I yande me abe gə woy kaw urnê diyamo ya ba urgə səw duwa ta de: ya ta de da gun gə urnê diyamo da, ya ba ur i səw duwa gə gun de. ²⁹ Di mən yande gun al səw ichiñ mo, bədê, anji əsəwe me dāngəre w ladə me, ya Kris ba al nəm dara nare nê nê Măřī duwa nê dayar mana mən de. ³⁰ I dara pad də 'yang i səw tuləw də mən di. ³¹ I dara ta də me, Maktubə dənê Măřī way da: «*Abe ha swa kala ciri dənê abêw me iw me*

bam me ha bamaragə gə diyamo daa ca gədê gun səw mən tenene.» ³² Managə gwale ta di dalawê gwale səw gə geche mən budêrê dodê: Əndi gə Pol nê wayang gwale gə ta di gə way i dara Kris me nare nê nê Măřî duwa nê dayar da mana mən me. ³³ Yande pad kaw 'yêni da kal wi kaw urnê diyamo ya səw duwa de me, deme də kaw alnaw tərêdê horəmbə me ca.

6

Dine me abragə me idêgə me

¹ 'Yeni nê dine da alna wařang bədêgə, dara ta me i mani nê i gə bərmê day təba nê Aba ciri ur ba anê alnagə di. ² «Məlawdə abam me iim me.» Managə bii gə 'woo dalawê pad da ta di me i gə pii Măřî ma gə bəw gə anji biyəw di. ³ Gwale duwa gə ba dara: «Ba mê ha 'ywa 'ywala me ba mê ha dama bəra biyê dəm də hoy dodê səņa dədê ka me ca.» ⁴ 'Yeni nê dine abragə da kalna meyandagə dəndərang dusərêgə di, dəm da gamnagə le gə gəsêni ərîŋêgəle me gə gəlê nê ya Aba ciri ənda ba gələndə nəm de.

Kwoy me woni ciri day me

⁵ 'Yeni nê kwoy da alna woni ciri dan nê dodə səņa dədê ka bədêgə gə horəmbê me asagə di dodê me alnagə giyê gə dusi də mən me ya anê ba aləw gə Kris giyê ta de. ⁶ Anê al woni ciri dan di bədêgə dara cendi ba yarıng me sədêgə ba 'ywalnagə nəm mərə bêdê, dəm da alnagə yande dara ba anê i kwoy nê nê Kris duwa me, dara anê ur ba anê al i Măřî bu gə dusərêng də mən me ca. ⁷ Alna giyê dan di gə dusərêng də mən ya giyê di ba mê aləw gə Aba ciri de, kalna ala giyê ya ba anê algə i nare de mərə di. ⁸ Ərmənê dədêngê ladna gun gə kwaya labaa gə pəgiŋ kaw, alna giyê duwa ladna da Aba ciri ha 'ywagaw gwayni duwa le managə giyê duwa gə ala lê. ⁹ 'Yeni nê kwoy woni ciri day kaw, alnagə horəmbê ya kwoy dan di ba gə alang nəm de me ca, alnagə wamani bêdê me. Ərmənê dara 'yêni me, kwoy dan də me da Aba ciri dan i mən tenene ilê alê daa, anji i aba piyê nare dərêgə bêdê.

Mani woni jara say

¹⁰ 'Yaņa duwa lê da nê ur ba nê wayang, kaŋjəna dwana dan managə Aba ciri səwê me managə dwana duwa də naŋ di sədê me ca. ¹¹ Layna mani woni jara say nê Măřî 'yang pad bwana sədêngê, dara dəbê nəm waya managə boy dənê Seydan dərə də twanadə di dərêdêlê. ¹² Dara neyendə da də kwabang dəm di i gə nare bêdê, dəm da

dəm ənda da dê kwabang i gə dundi də acne dolgə day, me də kwabang gə dundi də lam dwãrĩ managə səna dədə də diləmê ka di me dundi də acne pad də dam managə səna bulê day gə siyaya lê me ca. ¹³ I dara ta də me layna mani woni jara say nê Mãrĩ 'yang di daa pad əsərangê dara dəbê nəm waya wala gə acne-yê me dəm di 'yaņa bam kaw dəbənê daa waynale com.

¹⁴ Dəbənê waynale, yinê gwale səw gə wun ya gare gə gun ma gə wamdaw daa de di waynale. Hurna mani nê təba di, ya gare gə dfore gə gun hurêw səbərêwê gam gə səw ta de, ¹⁵ dəbənê ib dara wayagə nare nō də lade dədə 'yagə nare həlala di daa, dəbê gə ib da wun ya gəbande nê gun hurê gədawê de. ¹⁶ Mani nê wêyê kaw kalna dusərêng Mãrĩ dəwê ya gun ba yigə dogê əsêwê ta de. Ya ta de da dèche də duwa bədê dənê Seydan duwa ha dəmê hara sədêngê bədê. ¹⁷ Yinê bəlê gə Mãrĩ 'yang gandəw gə wun ya jagwa də ləgəw gun dəw dara jara gə say yande, 'yaņa duwa-lê da unê sugənê də chere də dundi də Mãrĩ duwa 'yang gandədə ta di əsərangê. Sugənê də chere di i gwale gənê Mãrĩ duwa di.

¹⁸ Yande da: Amsəna Mãrĩ gə dusərêng də mən, urnêw gə wala wala me gə dwana dənê dundi dəra me yande da amsənaw dəban bwa gə gwayni. Amsəna dara nare nənê Mãrĩ duwa pad me ca. ¹⁹ Amsəna Mãrĩ dara daran me ca, dara kaləw a 'yanan gwale bənê. Yande da nê ha wayagə nare dəban laņa, nō də lade də Mãrĩ budədə dodê pii gwale dəra. ²⁰ Əndi gənê i Mãrĩ aba bəw di, giyê ni da i waya gə nō də lade gwale dəra, gə yən magədən asən dange-yê da amsəna Mãrĩ dara kal nê way gwale dəra dəban bwa gə gwayni dara i giyê ni gənê ha alaw.

Lapiya dənê Pol duwa

²¹ Caga da nê giyêng Tichək chen gənê urəw nan, gə i aba ala giyê gənê Aba ciri duwa, gə i aba ala mani nê təba di. Anji ha wayang ba nê dam i man mo, dara 'yêni kaw ba anê 'wacņana mani ni nê nê alagə me ca. ²² Nê giyêng gandəw bəg dara anju ba waynang nō nin me 'yanang abnani dusərêgê me ca.

²³ Kal Mãrĩ gə i abrاندə me Aba ciri ənda gə Jesu Kris me 'yanagə chamre woni kala dusərêgə Jesu Kris dəwê həlala jwam me dwani me dusi də kala me ca. ²⁴ Kal Mãrĩ piynê bəw managə nare woni urê Aba ciri ənda gə Jesu Kris dədəgəlê pad gə dwani day də 'yaņa dəra ilê bədê bərĩn di.

Maktubu dənê Jak duwa

Labiya dənê Jak duwa

¹ Əndi gə Jak gaba ala giyə gənê Mǎřĩ duwa me gənê Aba ciri gə Jesu Kris duwa me nê alang 'yeni nare nê nê Mǎřĩ duwa nê cəgədə bam managə səna gəndədə lê ka pad labiya.

Yê gə sii managə wamani-yê

² Chamran, managə mani jiga jiga gərsəng da, kalna sədəng 'ywalnangê diyê nañ. ³ Anê 'ocñ com, dusi dan də kala di dwana dəra dwayna mani nê gərsəng də bam da, ha harang gə yê gə sii waya. ⁴ Dəm da, kalna yê dan gə sii waya di hana ladna bəra 'yaña-lê ba, dara kal anê kədənê nare nê ladə gə dərêgə bəriñ nê acña hiñe kaw ilê sədəngê bêdê me mani mən kaw jalnang bêdê me ca. ⁵ Gun mən dwarengê dəriñ naa duwa ina lê nañ bêdê da, kaləw a urnê Mǎřĩ, anji ha 'yawê. Dara Mǎřĩ di anji 'yagə nare pad mani gə dusi də dwani dəban alaw gə gun gwale. ⁶ Gun gə ta di a urnê gə dusi də kala dəban gaga hiñe dusəwê bêdê, dara aba gaga dusəwê da, wun ya nimi nê kuray-yê nê gale ugə cogə ha nəm kame kame ta de. ⁷ Gun gə ya ta de da, a 'wacnana dara ba ha 'ywa mani hiñe managə Aba ciri əsəwê bêdê. ⁸ Dara anji i gun gə al mani pad gə dusi də sər sər me ur 'wo bərmê mən bêdê.

'Ywa gə mani me, dama gə burgani me

⁹ Kal əjəm chen gə burage da, səm 'ywalnam dara Mǎřĩ asəm sumi gə 'waga dəm. ¹⁰ Me əjəm chen gaba 'ywa mani da, səm 'ywalnam dara Mǎřĩ com dodê me ca. Dara aba 'ywa mani di ha susəgê bam ya chemde ho day de. ¹¹ Dara wala gə dawa ana nañ mwom da, chemde di laa i bam me, ho day susəgə bam me, ladni day cor ilê bêdê. Gun gaba 'ywa mani kaw ha mara bam managə giyə duwa gə ala gaba kanja 'ywa di dalawê yande me ca.

Mani woni gərsə nare me woni lamagə me

¹² Gun gaba yê səw waya məjag managə mani woni gərsəw dwaregələ da, dam i sii 'yola gə 'yang dalawê. Dara managə anji dwayna wamani di bam mwom da, ha 'ywa kwəne gə i bələ gaba dama gə dərêw bəriñ gə Mǎřĩ u bəw way dara ba 'yagə nare woni urêw di. ¹³ Gun gə mani lamnaw dara asaw acña-lê da, kaləw a wayna da: «I Mǎřĩ me lamən asən acña-lê anju bêdê.» Dara Mǎřĩ da, mani nê

acne laməw asəw acna-lê bêdê, me anji kaw lam gun ba alna acna bêdê me ca. ¹⁴ Wala gə mani lamna gun asaw acna-lê da i mani nê acne cende day nê ilê gun dusəwê bəg di me cwara surəw asnəw acna-lê cendi. ¹⁵ Targin dāng da, mani nê acne cende day nê ilê gun dusəwê di u gudi me yêê acna. Ərə managə acna di jor naŋ mwom da, hara gə made me ca. ¹⁶ Chamran nê nê urgə naŋ, kalna lama sədəng dī. ¹⁷ Mani nê wo pad woni sumi me nê ladə gə dərêgə bəriŋ me da swa i daa Mǎrī gaba bwa mani woni acna mana di səwê. Mǎrī di i gun gə co səw dāng bêdê me anji bi səw bam kaləndə diləmə ya dawa ba də al nəm de bêdê me ca. * ¹⁸ Mǎrī di, gə urê duwa anju gang, anji 'yandə bəlê i gə gwale duwa gə i gwale səw di dara ba də dəbnəng pii managə mani duwa nê anji bwagə pad di dərêgəlê.

Dwaya gə gwale, me 'wow ala gə giyê me ca

¹⁹ Chamran nê nê urgə naŋ, 'wacnana gwale gə ta di: Gun gə woy kaw dwaya gə gwale da a dwayna kalang ma me da, swana kalang wayna gwale bêdê, me kal dusəw swana kalang bêdê me ca. ²⁰ Dara gun dusəw swana maŋa da, neyem ala gə mani nê lade təba managə Mǎrī dərêwê bêdê. ²¹ I dara ta də me, mani pad woni lwabədang gichəni sədəngê me, mani nê acne nê swa dusi də urineyê me da, biyê sədəng bam dwaŋagəlê. Yinê gwale gənê Mǎrī duwa gə 'yang gandəw dusərəngê ta di gə asa gə dii dodê dara i gwale gə ta di me neyem bələng anju.

²² Kalna dwaya gə gwale gənê Mǎrī duwa gə sumdəng mərə dī, unêw alna gandəw giyê, pəgin bêdê da, anê lam i sədəng dan gang pəgin me ca. ²³ Dara gun gə dwayna gwale di, me unêw alna gə giyê bêdê da, wun i ya gun gə yê dərêw managə gudəramê ta de. ²⁴ Managə anji yê dərêw di gudəramê bam pad, me, əndêr ha mwom da, mana gə talê dog anji saw dərêw nê anji yaragə di nəmgə bam. ²⁵ Dəm da gun gə kaŋjə bii gə 'woo gə ladə gə dərêw bəriŋ gə kədə gun daa gəndəw ladə me yə səw woy-yê me dam doy gə suməw mərə me nəmêw bam bêdê ərə uw al gə giyê me da, gun gə ta di Mǎrī ha biyê bəw managə giyê duwa gə ala dəwê.

²⁶ Gun wayna ba pam i Mǎrī tarəw me gamna bəw gaba waya gwale bêdê da, anji lam i səw duwa anju gə Aba ciri gang. Pama duwa gə Mǎrī di 'ywala duwa hiŋe kaw ilê bêdê bəriŋ. ²⁷ Yarna pama gə Mǎrī gə 'yang gə ladə abrandə gə

* **1:17** 1.17 Nê jangə nin yande dara gwale gəndəw gə baŋ gə bii gə Grek ba da: *Dun duwa cor daa ya dənê habde day ba də cogədêr gə dawa ta de bêdê.*

Mǎřĩ dərêwê da, i wagə gə bagondê lê me namde nê wambê lê me managə jiba day-ê me biyê gə səm bam managə mani nê acŋe nê səŋa dədê woni lwabam gichəni səmê dwařagêlê me ca.

2

Piyê gə nare dərêgə.

¹ Chamran 'yêni nê anê kal dusərêng managə Aba ciri ɛnda gaba sumi gə 'waga gə Jesu Kris dəwê da, bamna piyê gə nare dərêgə gə dusi dan də kala mən bêdê. ² Dwayna, ya gun mən gaba 'ywa mani hurnay barge gaba sumi səwê me kuləm gə kili duwa wom naŋ dunuwê, dəmney nəm dwařangê dayara dan-ê me gə mən gə burage gə mani duwa ilê bêdê hurnay barge gə acŋe gə chêbêre səwê, dəmney nəm kərê di me ca da. ³ Mana gə ta də lê da, anê so aləw gaba hura barge gə lade di horəmbê me anê wayəw da: «Əjəm da, hare dam dodê managə lade-yê ka», ɛřə anê wayəw gə burage gaba 'ywa mani bêdê di ɛjəm da: «Dəbê dəma daa labaa, hare dam dodê managə səŋa-lê gəderaninê ka.» ⁴ Anê alna ina i ya ta de da, anê pii nare dərêgə me anê kədê i nare woni agə kwanang sariya gə ɛrmê gə acŋe me ca.

⁵ Dwayna, chamran nê nê urgə naŋ: Mǎřĩ anjər nare nê burgêdê nê kwandagə yərgə ba i woni 'ywa mani bêdê dara cendi ba kədənê woni 'ywa mani managə dusi day də kala lê me ba 'ywana dwǎřĩ dənê Mǎřĩ duwa də ba u bəw way ba 'yagə woni urêw di me ca. ⁶ Əřə 'yêni da, anê al nare nê burgêdê woni 'ywa mani bêdê ichiŋ me, woni gəlêng dərêng hara ganang sariya lê da, i woni 'ywa mani di cendi bêdê mo? ⁷ Nare nê ta di i woni waya sumi gə lade gə Mǎřĩ 'yang gandəw di gwale duwa gə acŋe di cendi bêdê mo?

⁸ I sədə, anê alna bii gə 'woo gənê Mǎřĩ duwa gə đoy kwanaw bam pad di bəw gə gə jangəw maktubê lê ba da: «Mê ha urê jam gun ya səm dəma de.» Da anê al i mani nê lade 'yang. ⁹ Dəm da anê ina i woni piyê nare dərêgə da anê al i acŋa me bii gə 'woo gənê Mǎřĩ duwa di bwang gwale dədêngə dara anê gəŋ bəw bam. ¹⁰ Dara gun alna bii gə 'woo di pad me cêlangəna gə mən daa da anji cêlangə bii gə 'woo gə gəndəw wor pad di daa me ca. ¹¹ I gun gaba waya ba da: «Mê ha ala acŋa gə gichəni bêdê ta di», way đang ba da: «Mê ɛrəm ba mê 'yê gun bêdê me mê cor ha 'yaw», me mê ala acŋa gə gichəni bêdê me, mê 'yana gun da, mê cêlangê bii gə 'woo gə gəndəw wor pad di daa. ¹² Gwale dan gə waya me mani dan nê ala me da, kal gəlnê dara banê i

nare nê bii gə 'woo gaba kədê nare daa di sanga ba anang sariya anju. ¹³ Dara gun gaba yara jaw ñagəni duwa bédê da, wala gə sariya-lê da Mǎřĩ kaw ha alaw sariya dəban yara gə ñagəni duwa bédê me ca. Yande da aba yara jaw ñagəni duwa kaw laṇdə sariya di bédê bəřĩṇ me ca.

Dusi də kala me, mani nê ala me

¹⁴ Chamran, gun wayna gə bəw mərə, ba i aba kala dusəw me alna mani gəlñê nəm bédê da, dusi də kala də ya ta de di neyem bəlêw mo? ¹⁵ Ya chandərang labaa chidərang 'ywana barge gaba hura bédê me mani day nê wama inalê bédê wala gə wala me, ¹⁶ gun mən dwařangê waygə da: «Damna labiya, me kal sədəng uřənê, me wamna əbənê», me dəban 'yagə mani nê wama da 'ywala duwa ilê nalê mo? ¹⁷ Dusi də kala kaw i ya ta de me ca, dusi də kala də dəban mani dərə nê ala da, ya ba də mare bam bəřĩṇ.

¹⁸ Ga gun mən wayna da: «Əndi da, nê kal i dusən, me əjəm da, mê al i mani me da». Əřə nê ha cwaw wayaw da: «Gələn dusəm də kala də dəban mani dərə nê ala di, me əndi kaw nê ha gələm ni də gə mani dərə nê ala di me ca.» ¹⁹ Əjəm da, mê kal dusəm dara Mǎřĩ ba i mən tenene bédê mo? Ladə. Dundi nê acṇe kaw ərəm i yande me cendi laṇa algə me sadə dərêwê. ²⁰ Əjəm mê i gun gə 'ocṇ waya gwale bédê, mê ur dara 'wacṇa gə ba dara na me dusi də kala də dəban mani dərə nê ala da ba i də maḍəri di mo? ²¹ Yər mwagərandə gə Abraham səṇ Mǎřĩ yêrêw ba i gun səw gə təba dara mani duwa nê ala di dara anji doyəw êw wala gə Mǎřĩ wayəw ba kundə nê gorəndəw gə Isak mana gaba bwasa Mǎřĩ-yê aləw gə Mǎřĩ sarga di bédê mo? ²² Mê yêr ta da dusi duwa də kala di, me mani dərə nê ala di me dayara daa ca me al gə giyê. I dara mani duwa nê ala di, me dusəw də kala di jor gədə mani sədəgə. ²³ I yande di me gwale gə maktubə dənê Mǎřĩ wayaw dara daraw pii di yala alal đəm, ba da: «Abraham kal dusəw Mǎřĩ dəwê, me gə dusəw də kala də me Mǎřĩ yêrəw ba i gun səw gə lade təba me», mani di yala alal đəm. Ta de me Mǎřĩ 'ogəw ba i jaw mache. ²⁴ Anê yala yêr caga ba Mǎřĩ yêr gun ba i gun gaba ala mani nê təba da, i dara mani duwa nê ala, i dara dusəw də kala mərə bédê.

²⁵ Rahab də bəg dədə kaṇja abje dərə kaw i yande me ca. Mǎřĩ yaradə ba i deme sədə də təba dara mani dərə nê ala, wala gə tandi yêê nare nê Israyel nê gə kəjəgə di sədê, me tandi wagəlê dəmê gaba hara lê gə bərmê gə đang. ²⁶ Ya gun səw gə doni gə hwaya duwa ina lê bédê da mare, yande

kaw, dusi dē kala dē dēban mani dēra nê ala kaw mare me ca.

3

Gama gə dilesəm

¹ Chamran, kal nare naŋ dwaŋangê kədənê woni gəlêgə kwandagə mani dī, dara anê ocŋ nendə woni gəlêgə kwanandə mani da, Mǎrī ha alandə sariya waya dwoya kwanandə nê dŋang day bam pad. ² Pat ənda lē pad dē alang mani nê i gə bərmê day bēdê jiga jiga, gun alna mani nê acŋe managə gwale duwa gə waya lē bēdê da, aŋji i gun gə yə səw gasənani gə neyem yêê səw pad le. ³ Də hurbənagə lemde arjam bədêgəlê dara ba alnandə horəmbê da, sədêgə gə doni pad kaw dē i gə dwana lē dəwê me ca. ⁴ Yarnandə bərwa səŋ, aŋji jorna naŋe ya man de me ina i gale gə geche me nwagəŋəw daa ya man de kaw, i gə habda duwa gə bani yande me gun gaba yêê habda di ha gandəw mana gə dərêw urê. ⁵ Gun dilesəw kaw i yande me ca. Tandi i mani nê bani yande dəm da, tandi ogə sədə ba dē neyem ala mani nê gechide naŋ. Ya anê ocŋ nəm de, duwa dē bani yande kaw neyem ulê kudəmi gə geche bam dəndang. ⁶ Dilese di kaw wun ya duwa de, i ciri dē dama dē nê acŋa duwa dē hurêlê doni ənda lē, me gawinŋ doni ənda pad gə acŋa. I gə acŋa gə ta di me, tandi meyendəndə bam yaa əndalê bəra wala ənda 'yaŋa duwa-lê. Dwana dēra dədə meyanda nare bam ta di swa i managə duwa dədə budê bam bēdê bəriŋêlê.

⁷ Gun gə gəsage da, neyem paga mwagne nê bam pad le me dirbi me mani woni ŋara dodê me, goche nê kuray-yê me ca, mani nê ta di pad da, i gun gə gəsage me, pagəgə aŋju. ⁸ Dəm da, gun mən tenene kaw neyem paga dilesəw bēdê, tandi i mani nê meyendə mana bam nê gun neyem yidə dodê bēdê. Tandi 'won i gə sam gaba 'ya gun. ⁹ I gə dilesandə di me, dē bow gə Aba ciri gə i abrandə di jilay me, i gandədə tandi me, dē sərgəŋg gə nare nê Mǎrī bogə wunəw ya aŋju de dige dige di me ca. ¹⁰ Bədəŋg gə mən ta di gang me, anê bow gə Mǎrī jilay me, bədəŋg gə mən ta di anê sərgə gə nare me ca, chamran, kal ina yande bēdê. ¹¹ Di mən anê yêr bəla gə cha mən da, nimi duwa 'yol me dŋaŋ me ca mo? ¹² Chamran, di mən anê yêr dwaga da, neyem ya cwarna mo? Labaa guy neyem ya dwaga mo? Ina yande bēdê da bəla gə nimi duwa dŋaŋ da, gə ha udê nimi nê 'yole lē bēdê dəm.

Dəriŋ naa nê swa daa

¹³ Gun mən dwarzangê wayna da ba i aba dərêṅ naa me aba 'wacṇa mani me ca da kaləw a gələnê dərīṅ naa duwa di me 'wacṇa duwa di me gə mani nê ala nê lade me gə asa gə dii dodê me ca. ¹⁴ Dəm da, dusi də harni me, də wome me, halgəni me ina lê dusərêṅgê da, kalna 'waga sədêṅg dara ba anê i nare woni dərīṅ naa bêdê me sabna kulagə dərbənê gwale səw di dodê bêdê me ca. ¹⁵ Dərīṅ naa nê ya ta de da, i nê swa Mǎrī səwê bêdê, i nê dodê səṇa dədê me i dərīṅ naa nê nê gun gə gəsage duwa me i nêṅ sidan dəra me ca. ¹⁶ Dara managə harni me halgəni me inalê da, mani nê dodê mad mad me nê acṇe nê woy woy kaw ilê me ca. ¹⁷ Dəm da gun gaba dərīṅ naa nê swa Mǎrī-yê da pii pa da i gun gə dusəw wusə me i gun gə hara gə labiya me i gun gə həlale me i gun gaba daya nare daa me i gun gaba ərmê jaw me ca. I gun gə al mani nê lade me i gun gə pii nare dərêṅgê bêdê me i gun gə lway gwale gə bu me dusəw da i jiga me ca. ¹⁸ Nare nê hara gə həlala jwam da, cendi gəsə həlala jwam di managə tulêṅgê cap cap ya gun ba gəsə gə swagê de me dərêṅgê nê cendi ṅil gə da i mani nê ala nê təba di me ca.

4

Yê gə məlan gə mani nê səṇa dədê ka.

¹ Dama gə gwale me, nasəba me da swa i woy mo? Swa i managə ərmê dan gə acṇe gə ilê jara ganang dəban bwagə gwayni gə dam lê sədêṅgê pad ta di. ² Anê yər mani me dusərêṅg urgəle me anê 'ywanagə bêdê mwom da, anê ərəm 'ya gə nare. Anê al harni me anê 'yo mani di bêdê mwom da, anê nasəbə gə nare me anê daməw gwale me ca. Mani nê anê urgə me anê 'yogə bêdê ta di, i dara anê urgə i Mǎrī səwê bêdê. ³ Anê urnê mani me anê 'ywana bêdê da, i dara anê ur i gə ərmê gə acṇe me mani nê anê urgə ta di anê ur i dara meyandagə bam pəṅiṅ managə mani dan nê dərêṅg urê. ⁴ Yeni nare woni dərbê Mǎrī tarəwê jang bêdê nê ga! Anê 'ocṇ dara urê gə mani nê səṇa dədê ka naṅ mərə da, i ala gə maṇande gə Mǎrī bêdê mo? Gun gə urnê mani nê səṇa dədê ka naṅ mərə da, anji gədə i Mǎrī aba maṇande duwa. ⁵ Anê ərəm dara gwale gə maktubə wayəw pad ta di i pəṅiṅ ba: Dundi də Mǎrī chəndə gandədə sədêṅdêlê ta di anji al halgəni dəra naṇe dara ba damnalê jang. ⁶ Əṅrə, Mǎrī al ganandə dusi də lade naṅ dang dɔy bam dara maktubə way da: «*Woni gwaba jwargagə da, Mǎrī cogə tarəw me woni asa dədêṅgê dodê da, anji al gandagə dusi də lade me ca.*» ⁷ Kalna Mǎrī me ina dole dan anju me

dəbənəw sidan wayna da, anji ha wa hara bam hiŋ sədəngê
 8 Chədne hane Mǎrī səwê ib me anji kaw ha chidê sədəngê
 me ca. 'Yeni woni ala acŋa da, biynê sədəng bam acŋa-lê,
 me 'yeni nê dusərəng sər sər da, kalna dusərəng wusənê le
 me ca. 9 Alna ŋagəniyê wamani dan dəwê me nulnê gura
 me, kalna baya dan di cwarna gədənê gura me sii 'ywala
 dan di cwarna gədənê ŋagəni me ca. 10 Hurbəna dədəng
 dodê Aba ciri dərêwê me anji ha cwara yibəng dədəng di
 daa sən me ca.

Waya gə chənəm gwale duwa gə acŋe

11 Chamran, kalna waya kwanang gwale day gə acŋe dī,
 aba waya jaw gwale duwa gə acŋe me aw sariya de me da,
 anji way i biy gə 'wo gwale duwa gə acŋe me aw i sariya
 me caag da, mē anaw biy gə 'wo sariya mwom da, mē i aba
 laŋaw bədê dəm. 12 I Mǎrī mən tenene me 'yandə biy gə
 'wo di me a sariya anju me. I anju mən tenene me neyem
 bəlê gun me meyendaw bam me ca. Dəm da, əjəm da, mē
 i wi me mē aw jam gun sariya mo?

Kalna gwaba gə jwargang dī

13 Caga da, dwayna gwale ni, 'yêni woni waya da: «Laba
 labaa sanga da, nê ha nin hara ciri də geche də yandeyê
 nê ha nin dama lê ala aliya mən, nê ha nin ala kenge me
 nê ha nin 'ywa gursə.» 14 Mani nê ha alang sanga da, anê
 'wocnêgə mənang kaw mo me bəlê dan da ha wunê man
 me mo? 'Yeni da, anê wun ya masəm gə dəmê bani hiŋe me
 bam da, nol bam kalang ta de. 15 Gwale gə de anê ha wayaw
 di i ya ta de: Aba ciri urnê da, də ha damang dərəndə
 bəra, də ha dama ala mani nê ya ka de me, nê ya ta de
 me ca. 16 Ərə caga da, anê 'ogə sədəng 'yêni me anê gwobə
 jwargang me, 'waga gə sii gə ya ta de da, acŋ naŋe. 17 Dəm
 da, gun gə 'wacŋana ala gə ladni me alnaw bədê da, al i
 acŋa gə geche.

5

Gəsəni gə 'yagə nare woni 'ywa mani.

1 Dwayna gwale gə nê wayang 'yeni woni 'ywa mani
 di, bwana gura me, nulbənê sədêgə me dara wamani gə
 bedangê di. 2 Mani dan nê 'ywa di meyendə bam me barge
 dan kaw dəgəŋe law bam me ca. 3 Jəndar dan me gursə
 dan me kaw marəw yigə bam, marəw gə ta di, ha biyê
 sandərang Mǎrī dərêwê dara ba anê al mani nê acŋe, me
 ha ulê doni dan gə sədəng bam ya duwa de me ca. Dara

anê dajəba mani nê 'ywa wala gə so ka ha pii gə ilê 'yaŋa-lê di. ⁴ Nare woni ñilê swagê managə yiga dan-ê kaw, anê 'yogəgə gursə day gə bərmê duwa bêdê. Dwayna nulê day gə cendi nul dara darang di sən, nulê gənê nare woni ñilê swagê day di nəm yaa əndara managə Aba ciri gə Mǎrĩ gə dwana pad i əsəwê di suməwê. ⁵ Anê dam dodê səŋa lê ka, mana gə ladəbeyê me mani nê dərêng urgə me anê ənbə al swani ya mani nê paga nê gə ha gandagə dara kunbêgə bam de. ⁶ Nare woni ala mani nê təba da, anê bogə gwale dədêgəlê me anê 'yêgə bam me ca kaw, cendi tiŋ bədêgə way gwale bêdê.

'Wo gə di bam wamani-yê

⁷ Chamran, unê dədêng bam bəra Aba ciri cwara duwa lê ba. Yarna aba yiga sən, anji u dəw bam bəra bədə gə səŋa duwa də anji yigədə di ba nanaw swagê ladna. Anji ugə swagê di dəw bam bəra bədə gə Mǎrĩ gaba 'wa dərĩn nê pii-yê me gə targəŋê me ca. ⁸ 'Yeni kaw unê dədêng bam me yinê dusərêng waynale dara cwara gənê Aba ciri duwa da, wor i ib dên dəm.

⁹ Kalna nulbê gə kwanang gwale day dī, chamran, dara sanga kaw kal Mǎrĩ anang sariya bêdê me ca. Yarna aba agə nare sariya di yala dəbê lê kulə bəwê ib dəm, anji ha dəmê i kulê. ¹⁰ Chamran, kalna dusərêng gunêng managə woni waya Mǎrĩ bu nê pii nê way gwale gə suməw di dədêgəlê sən. Cendi 'wo dədêgə bam managə jiba day-ê me 'yeni kaw alna yande me ca. ¹¹ Sii 'ywala di i dara nare nê tanga pii woni 'wo dədêgə bam ya ta de di day. Anê doy mana dənê Job duwa me yêê duwa gə səw managə wamani gə 'yow dalawê me mani nê Aba ciri gə Mǎrĩ al gandəw di me ca, bêdê mo. Dara Aba ciri gə Mǎrĩ da, i gun gə dusəw ladə nanə me dərêw 'yêngəw gun dəwê me ca.

¹² Chamran, pii pa da, kalna sərgə sədêng gə daa bêdê me gə səŋa bêdê me gə mani nê dāng bêdê me ca. Gwale dan gə anê wayəw di: ina i «êw» le i êw, ina i «bêdê» le i bêdê me ca, dara kal anê bwarna managə sariya dənê Mǎrĩ duwa lê bêdê me ca.

Amsa gə Mǎrĩ dara woni mwom

¹³ Gun mən managə dwaŋangê wamani 'ywawe mo? A amsəna Mǎrĩ me gə dāng dam 'ywalalê mo? A tunê diri bwanaw gə Mǎrĩ jilay me ca. ¹⁴ Gun mən managə dwaŋangə mwom aləwe mo? A 'wagəna nare woni dəbê nare nənê Mǎrĩ nê dayar mana mən dərêgəlê amsənaw Mǎrĩ dəwê me kwogədənaw swani dəwê me gə Aba ciri suməw. ¹⁵ Amsa

gə Mǎřĩ gə dusi də kala da, ha swa aba mwom di i daa me Aba ciri gə Mǎřĩ kaw ha 'yaw labiya me ha kala dusəw həlala managə acña duwa dəwê me ca. ¹⁶ Wayna acña dan gəndəw daa, daa, managə dwařangê me gun gə woy kaw amsəna Mǎřĩ dara jaw me dara kal anê 'ywana labiya. Dara gun gaba ala mani gə bərmê duwa təba da, amsa duwa di dwana duwa ilê nañe. ¹⁷ Abe gə gə 'ogəw Eli da i gun gə wun ya nendə de me anji amsa Mǎřĩ gə dwana dara Mǎřĩ ba 'wana bêdê me Mǎřĩ di 'wo bêdê al aliya subu gə durə kubi. ¹⁸ Managə ta lê da anji cor amsa Mǎřĩ ba 'wana bi, əřə Mǎřĩ di 'wo me swagê kaw dəm me naa səña dədê me cã.

¹⁹ Chamran, gun dan mən dwařangê nwalna bərmê gənê gwale səw di bam me jaw gə đang walnaw cwanaw bi da. ²⁰ Kalna dusəřəng gunêng gwale gə ta di dəwê, gun gə cwanay aba ala acña gə nol bam di bi managə bərmê gə lade-yê da, anji ha bələw i daa made əsədəlê me Mǎřĩ kaw ha kala dusəw həlala managə acña duwa gə nañ di dəwê me ca.